

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 282

Leidimas lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

62 metai

2019 m. rugpjūčio 20 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

544-oji EESRK plenarinė sesija, 2019 6 19–2019 6 20

2019/C 282/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Sukurti socialinės ekonomikos įmonėms pritaikytą Europos teisinę sistemą“ (nuomonė savo iniciatyva)	1
2019/C 282/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Geresnis socialinio ramsčio įgyvendinimas ir pagrindinių paslaugų skatinimas“ (nuomonė savo iniciatyva)	7
2019/C 282/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ekonominės konvergencijos ir konkurencingumo didinimas makroregionuose (ES strategijos dėl Dunojaus regiono pavyzdys). Tarpvalstybinių branduolių vaidmuo“ (tiriamoji nuomonė)	14

LT

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

544-oji EESRK plenarinė sesija, 2019 6 19–2019 6 20

2019/C 282/04	Europos ekonominių ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui Investicijų planas Europai: rezultatų apžvalga ir tolesni veiksmai (COM(2018) 771 final)	20
2019/C 282/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai (euro zonos aukščiausio lygio susitikimui), Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Europos regionų komitetui „Tarptautinio euro vaidmens stiprinimas“ (COM(2018) 796 final)	27
2019/C 282/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (COM(2019) 151 final).....	32
2019/C 282/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Tolesnis teisinės valstybės stiprinimas Sąjungoje. Esama padėtis ir galimi tolesni veiksmai“ (COM(2019) 163 final).....	39
2019/C 282/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1313/2013/ES dėl Sąjungos civilinės saugos mechanizmo (COM(2019) 125 final – 2019/0070 (COD)).....	49
2019/C 282/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Švari mūsų visų planeta. Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija“ (COM(2018) 773 final)	51

Klaidų ištaisymas

2019/C 282/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo, deramai atsižvelgiant į pasaulinę laivų kuro sąnaudų duomenų rinkimo sistemą, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/757, klaidų ištaisymas (OL C 240, 2019 7 16)	60
---------------	---	----

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

544-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2019 6 19–2019 6 20

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Sukurti socialinės ekonomikos įmonėms
pritaikytą Europos teisinę sistemą“****(nuomonė savo iniciatyva)**

(2019/C 282/01)

Pranešėjas **Alain COHEUR**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 7 12
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2019 5 28
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 19
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	159/0/1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Šiuo metu, kai Europos integracijai reikia naujo postūmio, įmonių formų įvairovės skatinimas yra darbo vietų kūrimo, inovacijų, socialinės sanglaudos ir konkurencingumo Europoje veiksnys. ES teisė grindžiama supaprastinta esamų įmonių formų bendrojoje rinkoje samprata, pagal kurią socialinės ekonomikos įmonės nepriskiriamos nei pelno siekiančioms kapitalizacijos įmonėms, nei ne pelno organizacijoms (nesiekiančiomis ekonominių interesų).

1.2. Socialinės ekonomikos įmonės ir organizacijos valdomos atsižvelgiant į bendrus ypatumus, vertybes ir principus, pavyzdžiui, asmens ir socialinio tikslo viršenybę kapitalo atžvilgiu, savanorišką ir atvirą narystę ir demokratinį valdymą. Jos siekia ne kuo didesnio trumpalaikio pelno, bet užtikrinti ilgalaikį jų gyvybingumą. Pelnas reinvestuojamas į darbo vietų kūrimą ar jų išsaugojimą, į su socialiniais tikslais susijusios veiklos plėtojimą arba jis bendrai paskirstomas atsižvelgiant į asmeninių narių indėlį.

1.3. ES teisėje neatsižvelgiama į socialinės ekonomikos esminį ypatumą, t. y. kitokį santykį su pelnu. Todėl SESV 54 straipsnis aiškinamas ekonominių interesų nesiekiančius (pelno nesiekiančius) subjektus priešpastatant už atlygį ekonominę veiklą vykdančioms įmonėms. Taigi ši antroji kategorija apima visas pelną gaunančias ir jį paskirstančias arba nepaskirstančias įmones, jų neskirstant ir neatsižvelgiant į jų teisinį statusą.

1.4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) praktikoje ir Europos Komisijos sprendimų priėmimo praktikoje nepakankamas dėmesys skiriamas įmonėms, kurios pagal nacionalinę teisę vadinamos „ne pelno įmonėmis“ arba kurios, nepriklausomai nuo šio apibūdinimo, yra grindžiamos nuosavybės, valdymo ir pelno panaudojimo kriterijais, pagal kuriuos jos labai skiriasi nuo pelno siekiančių kapitalizacijos tipo įmonių, visų pirma pagal sąlygas naudotis finansavimo šaltiniais. Be to, poreikis atskleisti visų formų įmonių potencialą, taip pat ES teisės neutralumo principas įmonių organizavimo formų atžvilgiu turėtų sudaryti galimybę išvengti, kad būtų plėtojamas tik vienas įmonės modelis.

1.5. Todėl EESRK:

- siūlo ES teisėje numatyti teisinę sistemą, kuria būtų geriau pripažįstamos socialinės ekonomikos įmonės. Ši sistema būtų pagrįsta nauja sąvoka „ribotas pelnas“, kuria būtų apibrėžiamos visos įmonės, kurios gali gauti pelno, tačiau jų tikslas yra ne jo paskirstymas įmonės savininkams, o solidarumas arba viešasis interesas,
- ragina Europos Komisiją atlikti tyrimą dėl sąvokos „ribotas pelnas“ ir dėl taip veikiančių įmonių modelių. Šis tyrimas leistų geriau nustatyti, ko reikia, kad teisinės, finansinės, mokesčių sistemos galėtų apsaugoti susijusių įmonių konkurencinius gebėjimus ir prireikus nustatyti gerąją patirtį,
- ragina Europos Komisiją ir toliau dėti komunikate nurodytas pastangas nustatyti valstybės pagalbą kooperatinėms bendrovėms atitinkamas nuostatas taikant visoms socialinės ekonomikos įmonėms,
- taip pat ragina Europos Komisiją parengti aiškinamąjį komunikatą dėl SESV 54 straipsnio ir Sutarties straipsnių dėl konkurencijos teisės siekiant ES teisės aktuose išsamiau apibrėžti „ne pelno“ sąvoką,
- galiausiai mano, kad prie SESV turėtų būti pridėtas Protokolas dėl įmonių formų įvairovės, kaip ir protokolas Nr. 26 dėl VESP, ir ragina valstybes nares įtraukti šią peržiūrą į būsimų reformų darbotvarkę.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Socialinės ekonomikos politinis pripažinimas

2.1.1. Socialinė ekonomika (SE) – ES ekonomikoje ir teritorijose besivystantis reiškinys. Tai yra 2,8 mln. įvairių formų įmonių ir organizacijų – kooperatyvų, savidraudos įmonių, socialinių įmonių, asociacijų ar fondų – kurios vykdo ekonominę veiklą, sudaro 8 % ES BVP ir kuriose dirba 13,6 mln. darbuotojų, t. y. 6 % Europos samdomųjų darbuotojų. Socialinės ekonomikos įmonės – tiek labai mažos įmonės ir mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ), tiek didžiosios socialinės ekonomikos grupės – veikia visuose veiklos sektoriuose. Savo svarumu ir veiksmy įvairove socialinė ekonomika yra pagrindinis tvaraus, inovatyvaus, socialiai įtraukaus ir ekologiško Europos ekonomikos augimo uždavinys.

2.1.2. Socialinei ekonomikai vis dar reikia politinio pripažinimo. Žinoma, pasiekta tam tikros pažangos, kurią patvirtina Liuksemburgo deklaracija dėl socialinės ekonomikos Europoje *A roadmap towards a more comprehensive ecosystem for social economy enterprises* (Visapusiškesnės socialinės ekonomikos įmonių ekosistemos sukūrimo gairės), Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų tarybos išvados „Socialinės ekonomikos, kaip vieno iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi veiksnių Europoje, skatinimas“, kurioms pirmą kartą vieningai pritarė 28 valstybės narės, Europos Komisija atnaujintos socialinio verslumo ekspertų grupės (GECES) įgaliojimus ir Europos Parlamento raginimas užtikrinti, kad Komisija, formuodama Europos politiką, atsižvelgtų į socialinės ekonomikos ypatumus.

2.1.3. EESRK ne kartą nurodė, kad svarbu pripažinti socialinę ekonomiką, teisės aktuose visapusiškai atsižvelgti į įmonių formų įvairovę ir parengti konkretų socialinės ekonomikos veiksmy planą.

2.1.4. Nedalyvaujant socialinės ekonomikos įmonėms, nebus veiksmingas Europos socialinių teisių ramstis. Todėl svarbu konkrečiai užtikrinti jų dalyvavimą ES ekonominiame ir socialiniame vystymesi. Krizės laikotarpiu socialinės ekonomikos įmonės yra atsparesnės ir atlieka socialinių padarinių švelninimo vaidmenį, o kiekvieną dieną jos padeda išsaugoti ir skatinti socialinę sanglaudą ir yra socialinių inovacijų šaltiniai. Be to, dauguma jų pirmiausia savo veikimo principais, veikla ir siekiamais tikslais atitinka Ramsčio tikslus; paprastai jos siekia tokių tikslų kaip saugaus ir lankstaus užimtumo skatinimas, socialinis dialogas ir darbuotojų įtraukimas, sveika, saugi ir pritaikyta darbo aplinka arba pasiūlyti inovatyvius pagrindinių socialinių problemų sprendimus.

2.2. Teisinio pripažinimo nebuvimas – dvinarė ir supaprastinta įmonių formų samprata.

2.2.1. ES teisėje socialinės ekonomikos įmonės nelabai pripažįstamos. Praeityje imtasi iniciatyvų sudaryti sąlygas steigti Europos kooperatyvus, savidraudos įmones, asociacijas ir fondus. Pavyko įgyvendinti tik reglamento dėl Europos kooperatyvų projektą.

2.2.2. Atrodo, kad šiuo metu laikomasi nebe teisės aktais nustatyto požiūrio į atskiras kategorijas, o kitų dviejų požiūrių:

- viena vertus, Europos lygmeniu skatinama socialinių įmonių koncepcija ir įgyvendinama keletas finansinių priemonių siekiant patenkinti jų finansavimo poreikius,
- kita vertus, pateiktos neprivalomos Europos Komisijos rekomendacijos siekiant paraginti valstybes pačias savo viduje skatinti socialinės ekonomikos įmones, ypač tose, kurios dar neturi nacionalinės teisės aktų sistemos.

2.2.3. Nors Europos Parlamentas, Taryba ir Europos Komisija skelbia siekiančios visos ES vystymosi, šios įvairios veiklos formos yra pritaikytos socialinėms įmonėms, o ne visoms socialinės ekonomikos įmonėms; be to, šiais veiksmais gali būti pasiūlyta siaura, socialinio pobūdžio veikla apsiribojančios socialinės ekonomikos vizija.

2.2.4. Iš tikrųjų galiojančiuose teisės aktuose ir neseniai pateiktuose pasiūlymuose neatsižvelgta į svarbiausią aspektą – visa ES teisė grindžiama dvinare, taigi supaprastinta ekonomikos dalyvių samprata.

2.2.5. Šis Romos sutartimi nustatytas dvinaris skirstymas šiuo metu įtvirtintas dabartiniame SESV 54 straipsnyje dėl įsisteigimo laisvės. Remiantis šiuo dokumentu, pagal ES teisę pripažįstami dviejų tipų subjektai: pirma, ne pelno subjektai, kuriems priskiriamos tik pelno nesiekiančios organizacijos; antra, dažniausia pagal komercinę ir civilinę teisę veikiančios įmonės, įskaitant ir kooperatyvus.

2.2.6. Visos įmonės – ar tai būtų kooperatyvai, savidraudos įmonės, socialinės įmonės ar asociacijos – kurios vykdo ekonomiškai perspektyvią veiklą ir kurios prireikus padeda užtikrinti perteklių, priskiriamos pelno siekiančioms kapitalizacijos tipo įmonėms. Tačiau socialinės ekonomikos įmonės siekia ne kuo didesnio kapitalo arba jo grąžos, o socialinio tikslo.

2.2.7. Tai, kad nepakankamai dėmesio skiriama socialinėms įmonėms, matyti ir konkurencijos teisėje: visos socialinės ekonomikos įmonės prilyginamos kitoms įmonėms, kurios suprantamos kaip subjektai, vykdančios ekonominę veiklą rinkoje, neatsižvelgiant į to subjekto teisinį statusą ir jo finansavimo būdą. Ši nepakankama dėmesį į socialinės ekonomikos įmonių teisinį pobūdį, tikslus, taigi ir į joms kylančius ekonominius bei finansinius suvaržymus kartais dar labiau sustiprina teismo praktikos ir doktrinos aiškinimai, kuriuose nuolat teigiama, kad rinkos standartą atitinka pelno siekianti įmonė, kurios tikslas – pelno didinimas ir investuoto kapitalo grąža.

2.2.8. Kapitalizacijos tipo įmonių modelis vyrauja visuose ES teisės aktuose. Taigi, nepaisant naudos, kurią bendrajam interesui teikia šių struktūrų buvimas ES valstybių narių teritorijoje ir atmetus galimybę pripažinti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, socialinės ekonomikos įmonės neišskiriamos iš kitų formų įmonių nei grupių ar bendrovių teisėje, nei viešųjų pirkimų, nei mokesčių teisėje.

2.2.9. Todėl sąžiningas politinis pripažinimas nebegalimas be SESV įtvirtinto teisinio pripažinimo, taigi būtina panaikinti pirminę esminę painiavą.

2.2.10. ES teisėje nustatytas neutralumo principas, susijęs su valstybių narių normomis, kuriomis reglamentuojama nuosavybės sistema.

Tai reiškia, kad įmonių nuosavybė nepatenka į ES kompetencijos sritį, todėl ir nuosavybės sistemos neturi būti nustatomos pagal ES normas.

2.2.11. Kartu ES teisė nedaro poveikio sprendimui nustatyti kapitalizacijos modelio pelno siekiančios įmonės struktūrą, kai valdymo įgaliojimai priklauso nuo akcijų skaičiaus arba turimų pajų, arba socialinės ekonomikos įmonės struktūrą, kai įgaliojimai skirstomi atsižvelgiant į žmones, o ne į kapitalą ir pagal kurią pertekliaus perskirstymas būtų griežtai ribojamas arba jis visai nebūtų perskirstomas, kai visas perteklius reinvestuojamas į bendrovės socialinį tikslą.

2.2.12. Tačiau neutralumo principas netinkamai taikomas, kai juo remiantis nepripažįstamos ištisos ekonomikos sritys ir sudaromos sąlygos kuriamoje teisėje kaip modeliui arba pamatiniam standartui įsitvirtinti tam tikro tipo įmonėms.

2.2.13. Jau 2009 m. EESRK nuomonėje savo iniciatyva dėl įmonių rūšių įvairovės nurodytas poreikis pripažinti ES ekonominę įvairovę.

2.2.14. Reikia peržiūrėti visą ES teisinę tvarką, kad būtų galima geriau suprasti specifinį įmonių, kurios atlieka visuotinės svarbos funkciją, vaidmenį ir veikimą ir iš kurių veiklos gautos pajamos visiškai sutampa su socialinių tikslų įgyvendinimu.

2.2.15. Todėl siekiant pokyčių, be pelno siekiančių įmonių ir labdaros subjektų, reikėtų pripažinti trečią kategoriją, t. y. socialinės ekonomikos įmones, kaip ekonominės veiklos vykdytojus, kurių pelnas savanoriškai ribojamas, nes pirmenybė teikiama kitiems tikslams.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Ribotas pelnas – bendras socialinės ekonomikos įmonių ypatumas

3.1.1. Įvedant „riboto pelno“ sąvoką būtų galima pabrėžti esminį socialinės ekonomikos įmonių ir kapitalizacijos tipo įmonių skirtumą. Teigti, kad subjekto pelnas ribotas, reiškia, kad pelnas yra priemonė, o ne veiklos tikslas.

3.1.2. Pirmą, pripažinta, kad veikla turi būti ekonomiškai perspektyvi, t. y. jos pusiausvyra neturi priklausyti nuo subsidijavimo ar dotacijų.

3.1.3. Antra, jeigu veikla galima užtikrinti perteklių, pagal struktūrą toks perteklius turi būti skirtas rezervui arba veiklai, siekiant investicijomis užtikrinti ilgalaikę įmonės veiklą ir jos plėtrą. Pavyzdžiui, kooperatyvams gali tekti savo nariams paskirstyti pertekliaus dalį ją išmokant dividendų arba palūkanų forma, bet gali būti paskirstyta tik ribota pertekliaus dalis ir teoriškai ji priklauso nuo narių įvykdytų sandorių, o ne nuo jų kapitalo dalių.

3.1.4. Trečia, pelnas negali būti vienintelis veiklos tikslas. Socialinės ekonomikos įmonėse veiklos tikslas atitinka kitus tikslus nei investuoto kapitalo grąža arba pelno didinimas. Šie tikslai – ginti savo narių interesus arba visuotinius interesus, dažnai kartu apimant kitus socialinės, teritorinės arba aplinkos sanglaudos tikslus.

3.1.5. Nuo įmonės tikslo neatsiejami veiklos ir valdymo apribojimai įtvirtinti jos įstatuose. Tačiau ES teisėje taip pat turi būti pripažinti dalyviai, kurie renkasi šias konkrečias verslo formas, ir sudarytos sąlygos jas plėtoti vidaus rinkoje.

3.1.6. Taikant sąvoką „ribotas pelnas“ galima:

- a) pripažįstant socialinę ekonomiką išvengti, kad būtų apsiribojama tik socialinėmis įmonėmis, t. y. tokiomis, kurios vykdo pasirinktą socialinę veiklą, nors socialinės ekonomikos įmonės, neatsižvelgiant į sektorių, tenkina ekonominius, socialinius ir teritorinius poreikius. Perteklius pirmiausia naudingas kooperatyvų nariams, savidraudos įmonių nariams, asociacijų teikiamų paslaugų vietos naudotojams. Šiomis lėšomis niekada nebus mokama rizikos draudimo fondams arba visame pasaulyje įsikūrusiems investuotojams;
- b) užtikrinti, kad būtų laikomasi nacionalinės verslo formų įvairovės laikantis subsidiarumo principo.

3.2. Taikymas skirtingose srityse

Sąvoka „ribotas pelnas“ gali būti taikoma skirtingose ES politikos srityse.

3.2.1. Įsisteigimo laisvė

3.2.1.1. Kalbant apie įsisteigimo laisvę, pirmuoju redakcinio pobūdžio pakeitimu būtų galima oficialiai pripažinti riboto pelno įmones.

3.2.1.2. Todėl SESV 54 straipsnis ir įsisteigimo laisvė galėtų apimti pagal civilinę arba komercinę teisę veikiančias bendroves, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją arba privatinę teisę veikiančius pelno siekiančius arba riboto pelno juridinius asmenis.

3.2.1.3. Įsisteigimo laisvė yra labai svarbus klausimas tam tikrų formų socialinės ekonomikos įmonėms. Kadangi atskirose valstybėse teisiniai įstatai labai skiriasi, norėdamos pasinaudoti šia laisve įmonės dažniausiai privalo įsisteigimo valstybėje narėje priimti įstatus, kurie neatitinka jų kilmės valstybėje narėje nustatytų veikimo taisyklių. Iš tikrųjų socialinės ekonomikos įmonės nėra lygiavertės Europos įmonei. Socialinės ekonomikos įmonių *a minima* pripažinimas, parengiant aiškinamąjį komunikatą dėl SESV 54 straipsnio, sudarytų sąlygas ne tik ES teisėje atsižvelgti į jų ypatumus, bet ir pradėti svarstymus apie įvairius įsisteigimo problemos sprendimo būdus, pavyzdžiui, glaudžiau bendradarbiaujant.

3.2.1.4. Tai pirmas bendresnio Europos lygmens įsisąmoninimo ir pagalbos skatinant socialinę ekonomiką proceso etapas. Į šį procesą turi būti įtraukta ir ES, ir valstybės narės, kurias reikia skatinti kurti nacionalines socialinės ekonomikos sistemas, skirtas lanksčioms riboto pelno įmonių struktūroms pripažinti.

3.2.2. Konkurencijos teisė

3.2.2.1. Mažo pelno sąvoka taip pat turėtų būti taikoma konkurencijos teisėje, nepažeidžiant taisyklių, taikomų visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms pagal SESV 106 straipsnio 2 dalį ir jį papildančias ar aiškinančias nuostatas.

3.2.2.2. Nors apibrėžiant konkurencijos taisyklių taikymo sritį nustatomas tik ekonominės veiklos vykdymo rinkoje kriterijus, taikant taisykles gali būti atlikti koregavimai siekiant atsižvelgti į tam tikrus socialinės ekonomikos įmonių ypatumus.

3.2.2.3. Todėl, kalbant apie valstybės pagalbą, ES Teisingumo Teismas pripažino ypatingą kooperatyvų, palyginti su pelno siekiančiomis bendrovėmis, padėtį, atsižvelgiant į joms taikomus galimybes gauti finansavimą savo veiklai apribojimus. Teismo sprendime pabrėžta, kad kooperatyvams palanki mokesčių priemonė negalėjo būti apibūdinta kaip priemonė, kuria įtvirtinamas jų atrankusis pranašumas, nes atitinkama kooperatyvų ir kapitalo bendrovių padėtis negalėjo būti lyginama.

Teisingumo Teismas savo argumentus grindžia kooperatyvų ypatumais, susijusiais su kontrole, nevisiškai komerciniais santykiais su savo nariais ir ypač menka galimybe patekti į kapitalo rinkas bei neatidėliotinu poreikiu naudotis nuosavomis lėšomis ir kreditu, siekiant užtikrinti savo plėtrą.

3.2.2.4. Savo komunikate dėl valstybės pagalbos sąvokos Komisija atsižvelgė į ES Teisingumo Teismo poziciją dėl kooperatyvų. Ji nurodo, kad taikoma lengvatinė apmokestinimo tvarka gali būti nelaikoma valstybės pagalba.

3.2.3. Laisvė teikti paslaugas ir viešieji pirkimai

3.2.3.1. Komisija pažymi, kad socialinės ekonomikos įmonių galimybė dalyvauti viešuosiuose pirkimuose yra susirūpinimą keliantis klausimas, nes kai kurios iš šių įmonių susiduria su sunkumais dalyvauti viešuosiuose pirkimuose.

3.2.3.2. Rezervuotos sutartys *a priori* netaikomos. Tačiau ekonominės veiklos vykdytojams, kurių pagrindinis tikslas yra socialinė ir profesinė neįgaliųjų arba nepalankioje padėtyje esančių asmenų socialinė integracija, taikoma bendra išimtis. Be to, pagal Direktyvą 2014/24 taip pat suteikiama galimybė valstybėms narėms sveikatos, socialinių ir kultūrinių paslaugų pirkimo sutartis rezervuoti riboto pelno įmonėms, atitinkančioms kitus tam tikrus veikimo kriterijus.

3.2.3.3. Tačiau reikia pažymėti, kad dėl atsiliepimo į kvietimą teikti pasiūlymus būdo, t. y. konkurencijos sąlygų sudarymo pagal liberalų arba privatų modelį sukurtoms įmonėms, riboto pelno įmonių konkurencinė padėtis ne visada palanki. Tokiu atveju kartais tai, kad jos yra nedidelės arba turi sudėtingesnes galimybes gauti finansavimą investicijoms, vėlgi gali būti konkurencinė kliūtis, neatsižvelgiant į nurodytos veiklos tipą. Todėl į šią skirtingą padėtį reikėtų atsižvelgti suskaidant sutartis į dalis ir nustatant sutarties skyrimo kriterijus, susijusius su ekonomiškai naudingesniu pasiūlymu.

3.2.4. M o k e s č i a i

3.2.4.1. Mokesčių srityje 2013 m. Komisija pripažino, kad taikant palankią mokesčių sistemą kompensuojamas socialinių įmonių poveikis. Turėtų būti pradėtos diskusijos dėl palankios mokesčių sistemos, kurią taikant būtų labiau kompensuojamas socialinis visų įmonių poveikis socialinėje, aplinkos ir teritorinės sanglaudos srityse.

2019 m. birželio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Gerensnis socialinio ramsčio įgyvendinimas ir pagrindinių paslaugų skatinimas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2019/C 282/02)

Pranešėjas **Raymond HENCKS**

Bendrapranešėjis **Krzysztof BALON**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2019 1 24
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2019 5 22
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 19
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	128/3/6

1. Išvados ir rekomendacijos

Išvados

1.1. 20-uju Europos socialinių teisių ramsčio principu Sąjungoje įvedama sąvoka „pagrindinės paslaugos“, kuri nėra apibrėžta sutartyse, tačiau ja nustatyta, kad kiekvienas turi teisę naudotis kokybiškais pagrindinėmis paslaugomis, be kita ko, vandens tiekimo, sanitarijos, energetikos, transporto, finansinėmis paslaugomis, taip pat skaitmeninio ryšio paslaugomis. Asmenims, neturintiems galimybių naudotis tokiais paslaugomis, turi būti teikiama parama suteikiant tokią galimybę.

1.2. Atsižvelgdamas į 20-ajame principu pateiktus pagrindinių paslaugų pavyzdžius, EESRK mano, kad tai yra visuotinės ekonominės svarbos paslaugos (VESP), kurioms jau taikomos Sąjungos teisės nuostatos, visų pirma prie SESV pridėtas Protokolas Nr. 26 dėl visuotinės svarbos paslaugų, kurio aiškinamosios nuostatos apima daugiau nei tik *kokybišką prieigą*, tačiau dalis šių paslaugų labai skirtingu lygmeniu yra nepakankamai reglamentuojamos ir įgyvendinamos valstybėse narėse.

1.3. Todėl EESRK sutinka, kad Europos socialinių teisių ramsčio 20-ajame principu dar kartą patvirtinama teisė gauti pagrindines paslaugas ir (arba) VESP, kurios yra esminis socialinio teisingumo aspektas ir kurios grindžiamos vienodo požiūrio į naudotojus principu draudžiant bet kokią diskriminaciją arba atskirtį, taip pat visuotinės prieigos principu, kuriuo užtikrinamas aukštas įperkamo ir kokybės lygis.

Rekomendacijos

Teisė į prieigą

1.4. Siekiant, kad skelbiamas principas, jog kiekvienas turi teisę naudotis kokybiškais pagrindinėmis paslaugomis, būtų veiksmingas, jam įgyvendinti būtinos konkrečios darnaus vystymosi ir socialinės sanglaudos priemonės, taip pat reikia:

- a) principo taikymą užtikrinti įstatymais ar kitais teisės aktais, kuriais nustatoma ir apibrėžiama tvarka, kaip jis turi būti įgyvendinamas kiekvienoje srityje;
- b) nustatyti, į kokią kompensaciją asmenys turi teisę tais atvejais, kai nesilaikoma šio principo;
- c) sudaryti galimybę teikti ieškinius, skundus ir kreiptis į teismą, kai principas pažeidžiamas.

Visuotinė prieiga

1.5. EESRK prašo paaiškinti visuotinės prieigos prie VESP sąvoką ir nustatyti teises priemones, įpareigojančias valstybes nares parengti rodiklius, pagal kuriuos būtų nustatomas kiekvienos VESP prieigos visuotinumumas (prieigos prie paslaugos punktų tankis, didžiausias atstumas iki prieigos punkto, paslaugos reguliarumas ir t. t.) siekiant, kad nebūtų panaikintos ar nepakankamai teikiamos naudotojams svarbios visuotinės svarbos paslaugos (pvz., viešojo transporto, pašto skyrių ar banko filialų paslaugos) visų pirma priemiesčiuose, kaimo ar retai apgyvendintose vietovėse, o susidarius tokiais padėčiais, būtų rasti alternatyvūs lygiaverčiai sprendimai.

Universaliosios paslaugos

1.6. Elektros energijos, elektroninių ryšių, pašto ir bankininkystės paslaugos yra laikomos universaliosiomis paslaugomis, tačiau tai nėra visuotinumumo sinonimas, nes galimybė jomis naudotis yra ribota. Tai visų pirma pasakytina apie elektroninius ryšius, su kuriais siejamos ir universaliosiomis laikomos paslaugos labai atsilieka nuo technologinių pokyčių, nebeatitinka šiuolaikinių rinkoje esančių komunikacijos priemonių ir tik dar labiau didina skaitmeninę atskirtį tarp atokių regionų ir didžiųjų miestų.

1.7. Todėl EESRK ragina pritaikyti universaliąsias paslaugas užtikrinant, kad jos neatsiliktų nuo pažangos, siekti visiškos visų sričių tinklų pramonės teritorinės aprėpties apskritai ir ypatingą dėmesį skirti elektroniniams ryšiams.

Įperkamumas

1.8. Vis dažniau paslaugų prieinamumas užtikrinamas ne taikant socialinį tarifą (taip vadinamą pagrįstą tarifą), bet teikiant socialinę paramą, skirtą išskirtinai skurdžiausiems žmonėms, ir didelių prieigos prie VESP sunkumų turi ne tik patys skurdžiausi gyventojai, todėl EESRK pakartoja savo raginimą užtikrinti įperkamumą nustatant pagrindinių paslaugų krepšelį, o namų ūkio įnašas už kiekvieną iš šių paslaugų turi būti priimtina minimalaus darbo užmokesčio ir (arba) minimalių pajamų dalis, kurią viršijus kaina yra laikoma per didelė ir tuo atveju turi būti taikomos reguliavimo priemonės arba suteikiama teisė į valstybės paramą.

Paslaugų kokybė

1.9. Kadangi kai kuriose valstybėse narėse VESP paslaugų kokybė yra netinkama (viešojo transporto reisų vėlavimas ar atšaukimas, neužtikrinama ar nepakankamai užtikrinama elektroninių ryšių teritorinė aprėptis ir t. t.), EESRK ragina valstybes nares nustatyti VESP rodiklius, kuriais remiantis būtų galima įvertinti, ar paslaugos atitinka lūkesčius, kaip antai greitis, punktualumas, patikimumas, patogumas, prieinamumas, paslaugų teikėjų kompetencija ir paslaugumas, taip pat kitus aspektus, susijusius su aplinka, darbo sąlygomis ir vartotojų apsauga.

1.10. Kalbant apie Europos teisės aktuose numatytas kompensacijas už kokybės trūkumą (pvz., traukinių arba orlaivių reisų vėlavimas ar atšaukimas, paštu siunčiamų daiktų praradimas ar apgadinimas), EESRK susidaro įspūdis, kad kai kurie paslaugų teikėjai labiau linkę mokėti (nedideles) kompensacijas, o ne investuoti į kokybę, todėl ragina peržiūrėti galiojančias kompensacijų sumas ir apskritai nustatyti tinkamas kompensacijas kiekvienos VESP atveju, kai nevykdomas viešosios ar universaliosios paslaugos įsipareigojimas.

Vertinimas

1.11. Siekiant užtikrinti kokybišką prieigą, labai svarbu sukurti šių paslaugų veiksmingumo įvertinimo tvarką. Šiuo tikslu EESRK ragina sprendimus priimančias institucijas visų pirma aiškiai apibrėžti visų visuotinės svarbos paslaugų (tiek ekonominių, tiek neekonominių) sąvokas, tikslus ir užduotis.

1.12. Todėl EESRK ragina valstybėse narėse nacionaliniu, regionų ar vietos lygmeniu atlikti visuotinės svarbos paslaugų vertinimą, kuris turi būti nepriklausomas, įvairiapusis ir suderintas, apimantis ekonominius, socialinius ir aplinkos apsaugos aspektus, grindžiamas įvairiais kriterijais ir vykdomas konsultuojantis su visais suinteresuotaisiais subjektais, taikant naują Europos lygmeniu suderintą vertinimo metodiką, grindžiamą bendrais rodikliais.

Europos semestras

1.13. Į Europos semestrą įtrauktoje socialinių rodiklių suvestinėje, kurios tikslas – ištirti Europos socialinių teisių ramstyje skelbiamų teisių padėtį, trūksta pagrindinių VESP rodiklių. Todėl EESRK prašo Europos socialinių teisių ramsčio 20-ajame principo nurodytas pagrindines paslaugas įtraukti į Europos semestro socialinių rodiklių suvestinę.

2. Įžanga

2.1. Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija 2017 m. lapkričio 17 d. Geteborgo deklaracija dėl Europos socialinių teisių ramsčio išipareigojo įvykdyti Sutartyse priimtą pažadą sukurti itin konkurencingą socialinės rinkos ekonomiką, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos.

2.2. Dvidešimčia pagrindinių Europos socialinių teisių ramsčio principų visų pirma siekiama užpildyti Sutartyse esančias spragas ir taip padėti struktūrizuoti Europos teisinę sistemą, jais vadovaujantis įgyvendinti pagrindines teises ir prisidėti prie nacionalinių ir Europos teisės aktų suvienodinimo.

2.3. Europos socialinių teisių ramstyje dar kartą įtvirtinamos kai kurios ES *acquis* skelbiamos teisės ir į jį įtraukiami nauji principai, kuriais siekiama spręsti problemas, kylančias dėl visuomenės, technologijų ir ekonomikos raidos ⁽¹⁾. Taip pripažįstama, kad šiuo metu socialinės teisės arba bent jau kai kurios jų, nors ir nevienodu mastu, skirtingose valstybėse narėse nėra pakankamai reglamentuojamos ir įgyvendinamos.

2.4. Valstybė narė gali būti laikoma atsakinga už bendrųjų Europos teisės principų nesilaikymą, todėl, kad principai ir teisės būtų teisiškai vykdytini, pirma reikia, kad atitinkamu lygmeniu būtų priimtos specialios priemonės arba teisės aktai ⁽²⁾.

3. Pagrindinės paslaugos

3.1. Europos socialinių teisių ramsčio 20-uoju principu „Galimybė naudotis pagrindinėmis paslaugomis“ pripažįstama, kad kiekvienas turi teisę naudotis kokybiškais pagrindinėmis paslaugomis, be kita ko, vandens tiekimo, sanitarijos, energetikos, transporto, finansinėmis paslaugomis, taip pat skaitmeninio ryšio paslaugomis. Asmenims, neturintiems galimybių naudotis tokiomis paslaugomis, turi būti teikiama parama suteikiant tokią galimybę.

3.2. Sutartyse, kuriose reglamentuojamos tik viešosios (transporto) paslaugos ir visuotinės svarbos (ekonominės, neekonominės) paslaugos, „pagrindinių paslaugų“ sąvoka nėra. 20-ajame principo nėra jokios pagrindinių paslaugų apibrėžties. Jame pateikiama tik keletas paslaugų pavyzdžių, bet nėra išsamaus sąrašo. Tačiau sąvoka „pagrindinės paslaugos“ dažnai vartojama Jungtinių Tautų dar-
naus vystymosi tiksluose ir apima tam tikras paslaugas, kurios taip pat įtrauktos į kitus Europos socialinių teisių ramsčio principus.

3.3. Todėl teisė į pagrindines paslaugas yra susijusi ne tik su 20-ajame principo išvardytomis paslaugomis, bet taip pat ir su kitais principais: vaikų priežiūra ir parama vaikams, sveikatos priežiūra, neįgaliųjų įtrauktis, ilgalaikė priežiūra, būstas ir parama benamiams. Taigi, teisės į kokybiškas pagrindines paslaugas įgyvendinimui reikės imtis konkrečių priemonių, taip pat užtikrinti VESP pirmiau minėtose srityse. Šiomis aplinkybėmis EESRK primena valstybių narių atsakomybę ir teisę veikti savo nuožiūra apibrėžiant, organizuojant ir finansuojant visuotinės svarbos paslaugas, atitinkančias piliečių poreikius.

3.4. Nesant jokios apibrėžties, pagal 20-ajame principo pateiktus paslaugų pavyzdžius akivaizdu, kad tai – visuotinės ekonominės svarbos paslaugos, kurioms taikomi universaliųjų paslaugų ar viešųjų paslaugų išipareigojimai, numatyti Pagrindinių teisių chartijos 36 straipsnyje ir SESV 14 straipsnyje, taip pat Protokole Nr. 26 dėl visuotinės svarbos paslaugų.

3.5. Taigi Europos socialinių teisių ramsčio 20-ajame principo tik dar kartą patvirtinamos Sutartyje apibrėžtos teisės. Vis dėlto reikia pripažinti, kad Protokolo Nr. 26 dėl VSP aiškinamosios nuostatos apima daugiau nei tik kokybišką prieigą, jose taip pat numatoma užtikrinti aukštą kokybę, saugos ir prieinamumo lygį, lygias galimybes ir visuotinio prieinamumo bei vartotojų teisių propagavimą. EESRK nuomone, VESP yra būtini socialinio teisingumo sistemos komponentai, todėl jis pritaria, kad pagal 20-ąjį principą jos būtų laikomos pagrindinėmis paslaugomis.

3.6. Siekiant, kad skelbiamas principas, jog kiekvienas turi teisę naudotis kokybiškais pagrindinėmis paslaugomis, būtų veiksmingai įgyvendinamas, būtinos konkrečios tvaraus vystymosi ir socialinės sanglaudos priemonės, taip pat reikia:

- a) principo taikymą užtikrinti įstatymais ar kitais teisės aktais, kuriais nustatoma ir apibrėžiama tvarka, kaip jis turi būti įgyvendinamas kiekvienoje srityje;

⁽¹⁾ Europos socialinių teisių ramsčio preambulės 14 konstatuojamoji dalis.

⁽²⁾ Europos socialinių teisių ramsčio preambulės 14 konstatuojamoji dalis.

- b) nustatyti į kokią kompensaciją asmenys turi teisę tais atvejais, kai nesilaikoma šio principo;
- c) sudaryti galimybę teikti ieškinius, skundus ir kreiptis į teismą, kai principas pažeidžiamas.

3.7. Nuo XX a. 9-ojo dešimtmečio pabaigos, siekiant sukurti bendrąją rinką, visuotinės ekonominės svarbos paslaugos, tokios kaip elektra, keleivių vežimas geležinkelių ir kelių transportu, elektroniniai ir pašto ryšiai, t. y. tinklų pramonės šakos, buvo tikslingai ir palaipsniui europinamos ir liberalizuojamos.

3.8. Tačiau greitai paaiškėjo, kad šios paslaugos negali veikti tik pagal bendras konkurencijos ir rinkos taisykles ir kad reikia konkrecių taisyklių siekiant užtikrinti galimybę kiekvienam piliečiui naudotis šiomis paslaugomis, kurios laikomos pagrindinėmis ir pripažįstamos bendromis Sąjungos vertybėmis.

3.9. Jų pripažinimas pirminėje teisėje buvo atnaujintas Lisabonos sutartimi. Protokole Nr. 26 patikslinamos bendros Sąjungos vertybės, visų pirma šešios vertybės, kurių turi būti laikomasi užtikrinant visas VESP visoje Europos Sąjungoje: tai apima aukštą kokybę, saugos ir prieinamumo lygį, lygias galimybes ir visuotinio prieinamumo bei vartotojų teisių propagavimą.

4. **Protokolo Nr. 26 taikymo vertinimas**

4.1. Nėra bendro VESP liberalizavimo politikos teigiamo (kainų sumažinimo, tiekimo įvairinimo) ir neigiamo (kainų augimas, oligopolijų kūrimas, „grietinėls nugriebimas“ (angl. *price skimming*)), darbo nesaugumas, socialinis dempingas) poveikio vertinimo. Kai kurios į Europos socialinių teisių ramstį įtrauktos pagrindinės paslaugos veiksmingai prisideda prie ekonominės ir socialinės pažangos ir socialinių ryšių. Kitų paslaugų atveju dėl konkurencijos atsiradimo padidėjo tarifai ir (arba) sumažėjo su viešosiomis paslaugomis susijusi atsakomybė^(?).

4.2. Sąjungos ir valstybių narių ypatinga pareiga yra ne tik užtikrinti tinkamą VESP veikimą, kas visų pirma reiškia – sukurti laipsnišką šių paslaugų veiksmingumo įvertinimo sistemą, tačiau taip pat būtina, kad sprendimus priimančios institucijos aiškiai apibrėžtų sąvokas, tikslus ir užduotis. Kol tai nebus padaryta, rezultatų vertinimas nepadės užtikrinti piliečiams VESP, kurių jie teisėtai tikisi iš nacionalinių ir Europos institucijų.

4.3. Šio amžiaus pradžioje Komisija pradėjo kasmet rengti horizontalųjų tinklų pramonės šakų rezultatų vertinimą remdamasi VESP horizontaliojo vertinimo metodinėmis pastabomis⁽⁴⁾. Šios ataskaitos buvo reguliariai pristatomos ir aptariamose EESRK rengiamuose viešuose klausymuose. 2007 m. Komisija kartu su EESRK dar kartą surengė praktinį seminarą dėl naujos vertinimo metodikos, parengtos remiantis išorės konsultanto tyrimu, vėliau pirmiau minėtą VSP vertinimo idėja pradingo užmiršties stalčiuose.

4.4. EESRK pakartoja nuomonėje savo iniciatyva „Visuotinės svarbos paslaugų nepriklausomas vertinimas“^(?) pateiktą raginimą valstybėse narėse nacionaliniu, regionų ar vietos lygmeniu atlikti visuotinės svarbos paslaugų (VSP) vertinimą, kuris turi būti nepriklausomas, įvairiapusis ir suderintas, apimantis ekonominius, socialinius ir aplinkos apsaugos aspektus, grindžiamas įvairiais kriterijais ir vykdomas konsultuojantis su visais suinteresuotaisiais subjektais, taikant naują Europos lygmeniu suderintą vertinimo metodiką, pagrįstą bendrais rodikliais.

5. **Teisė gauti pagrindines paslaugas**

5.1. Pagrindinių teisių chartijoje (36 straipsnis) Europos Sąjunga raginama pripažinti ir gerbti teisę naudotis bendrus ekonominius interesus tenkinančiomis paslaugomis, numatytomis nacionalinių teisės aktų ir praktikos, ir įtraukti jas į pagrindines teises siekiant skatinti Sąjungos socialinę ir teritorinę sanglaudą.

5.2. Todėl 20-uju pagrindiniu ramsčio principu tik dar kartą patvirtinama kiekvieno asmens teisė į kokybiškas VSP, kurios yra bendrų ES vertybių sudedamoji dalis. Kaip ir Protokole Nr. 26, ramstyje nenurodomos nei naudojimosi paslaugomis sąlygos ir jų užtikrinimo lygis, nei skundų pateikimo procedūros.

^(?) Žr. Eurobarometro apklausas apie visuotinės svarbos paslaugas.

⁽⁴⁾ COM(2002) 331 final.

⁽⁵⁾ 267/2008.

5.3. EESRK mano, kad sąvoka „galimybė kiekvienam naudotis“ yra pagrįsta lygių galimybių, solidarumo, universalumo, tęstinumo, artumo vartotojui ir įperkamo principais.

6. Lygios galimybės

6.1. Lygios galimybės teikiant VSP yra grindžiamos panašioje padėtyje esančių vartotojų visuotine prieiga prie nacionalinių ir tarpvalstybinių paslaugų draudžiant bet kokią diskriminaciją arba socialinę atskirtį (dėl pilietybės, lyties, gyvenamosios vietos, negalios, amžiaus ir kt.).

6.2. Tačiau lygių galimybių užtikrinimas arba nediskriminavimo įpareigojimas netrukdo priimti priemonių, numatančių konkrecias lengvatas tam tikrų kategorijų naudotojams (vyresnio amžiaus žmonėms, neįgaliesiems ar riboto judumo asmenims ir kt.).

6.3. Tam tikrų paslaugų atveju visuotinės prieigos teisė turi būti užtikrinama teikiant universaliasias paslaugas arba reikalaujant, kad paslaugų teikėjai vykdytų su viešąja paslauga susijusius įsipareigojimus.

7. Universaliosios paslaugos

7.1. Universaliosios paslaugos yra pagrindžiamos tam tikrų VESP, kurių vien tik rinka negali užtikrinti visoje teritorijoje, liberalizavimu, prieinamomis kainomis arba tinkama paslaugų kokybe. Jos apima visus bendrojo intereso reikalavimus, kurių tikslas – užtikrinti, kad tam tikromis nustatytos kokybės paslaugomis visoje valstybės narės teritorijoje, nepriklausomai nuo geografinės vietos ir, atsižvelgiant į konkrečias nacionalines sąlygas, už prieinamą kainą galėtų naudotis visi vartotojai ir naudotojai ⁽⁶⁾. Iki šiol universaliosios paslaugos Sąjungos lygmeniu apibrėžiamos tik elektroninių ryšių, pašto, elektros ir bankininkystės paslaugų sektoriuose.

7.2. Todėl universaliųjų paslaugų apibrėžtis apima tik „tam tikras paslaugas“, t. y. baigtiniame sąraše išvardytas paslaugas. Taigi universalioji paslauga nėra visuotinio sinonimas, nes ji nesuteikia galimybės naudotis visomis rinkos paslaugomis.

7.3. Tai konkrečiai pasakytina apie elektroninius ryšius ⁽⁷⁾, su kuriais siejamos prie universaliųjų paslaugų priskiriamos paslaugos labai atsilieka nuo technologinių pokyčių, nebeatitinka šiuolaikinių rinkoje esančių komunikacijos priemonių.

7.4. Daugelyje valstybių narių, teritorijų arba aglomeracijų labai vėluojama visoje teritorijoje užtikrinti sparčiuosius elektroninius ryšius ir (arba) mobilųjų ryšių (pilkosios arba baltosios zonos), kurie šiandien yra pagrindinis gyvenimo sąlygų gerinimo veiksnys, pavyzdžiui, palengvinantis sąlygas naudotis sveikatos priežiūros, švietimo ir kitomis viešosiomis paslaugomis. Taigi dabartiniai universaliųjų elektroninių ryšių paslaugų trūkumai tik dar labiau didina skaitmeninę atskirtį.

7.5. Tuo tarpu pagal nurodytą direktyvą universaliųjų paslaugų sąvoka turėtų plėtotis ir atspindėti technologijų raidą, rinkos ir paslaugų gavėjų paklausos pokyčius ⁽⁸⁾. Šiuo tikslu Komisija, vadovaudamasi pirmiau minėta direktyva, privalo kas trejus metus persvarstyti universaliųjų paslaugų aprėptį, ypač tais atvejais, kai Europos Parlamentui ir Tarybai ketina siūlyti ją keisti ar iš naujo nustatyti.

7.6. Todėl EESRK rekomenduoja pritaikyti prieigos prie elektroninių ryšių sąlygas prie technologinių pokyčių, visų pirma reikalauti užtikrinti visišką teritorinę mobiliojo ir plačiajuosčio ryšio aprėptį.

8. Įsipareigojimai teikti viešąsias paslaugas

8.1. Tam tikros VESP nėra laikomos universaliosiomis paslaugomis ir visuotinės prieigos teisė užtikrinama reikalaujant, kad paslaugų teikėjai vykdytų su viešąja paslauga susijusius įsipareigojimus.

⁽⁶⁾ 2003 m. gegužės 21 d. Žalioji knyga dėl visuotinės svarbos paslaugų.

⁽⁷⁾ 2002 m. kovo 7 d. Direktyva 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis.

⁽⁸⁾ 2002 m. kovo 7 d. Direktyvos 2002/22/ES 1-oji konstatuojamoji dalis.

8.2. Pavyzdžiui, viešasis keleivinis kelių ir geležinkelių transportas nėra laikomas universaliąja paslauga, tačiau jam taikomi viešųjų paslaugų išpareigojimai, kurie apibrėžiami kaip kompetentingos institucijos apibrėžtas ar nustatytas reikalavimas siekiant užtikrinti bendrus interesus tenkinančių viešojo keleivinio transporto paslaugų teikimą, kurio, atsižvelgdamas į savo komercinius interesus, operatorius neprisiimtų arba neprisiimtų tokiu mastu ar tokiomis pačiomis sąlygomis negaudamas atlygio⁽⁹⁾. Taigi, viešojo transporto paslauga, atitinkanti naudotojų poreikius, nebūtinai turi veikti pagal rinkos taisykles. Vis dėlto daugelyje valstybių narių dėl mažo pelningumo geležinkelių ir kelių transporto keleivių vežimo maršrutai yra panaikinami arba nepakankamai prižiūrimi kaimo vietovėse ar retai apgyvendintose vietovėse. Tai pasakytina ir apie kitas paslaugas, pavyzdžiui, pašto (pašto skyrių uždarymas) arba banko (banko filialų uždarymas).

8.3. EESRK prašo paaiškinti visuotinės prieigos prie VESP sąvoką ir nustatyti teises priemones, įpareigojančias valstybes nares parengti rodiklius, pagal kuriuos būtų nustatomas kiekvienos VESP prieigos visuotinumai (prieigos prie paslaugos punktų tankis, didžiausias atstumas iki prieigos punkto, paslaugos reguliarumas, pašto skyrių skaičius ir t. t.).

9. Įperkamas

9.1. Geriausiu atveju rinka gali tik pasiūlyti kainą, nustatomą atsižvelgiant į sąnaudas, o taip negali būti užtikrinta visuotinė prieiga prie VESP už prieinamą kainą. Todėl vienas iš laisvos konkurencijos pavojų yra tai, kad VESP teikėjams gali kilti pagunda teikti paslaugas tik *a priori* mokiais laikomiems klientams.

9.2. Kad būtų išvengta šios rizikos, pagal Protokolą Nr. 26 valstybių narių reikalaujama užtikrinti aukštą kiekvienos VESP įperkamo lygį.

9.3. Įperkamas apibrėžiamas kaip paslaugų kainos ir mažas arba vidutinės pajamos turinčių (įvairaus lygio pajamos) vartotojų pajamų santykis⁽¹⁰⁾.

9.4. Taigi reikalavimas teikti įperkamas paslaugas yra svarbus veiksnys kovojant su socialine atskirtimi, kad visi galėtų naudotis VESP, neatsižvelgiant į jų pajamas. Tačiau atrodo, kad 20-asis Europos socialinių teisių ramsčio principas yra labiau ribojantis, nes (tik) asmenims, *neturintiems galimybių naudotis tokomis paslaugomis, turi būti teikiama parama suteikiant tokią galimybę*.

9.5. Reikia pripažinti, kad vis dažniau paslaugų įperkamas užtikrinamas ne taikant socialinį tarifą (taip vadinamą pagrįstą tarifą), bet teikiant socialinę paramą, skirtą išskirtinai skurdžiausiems žmonėms. Tačiau ne tik patys skurdžiausi gyventojai turi didelių finansinių sunkumų gauti VESP.

9.6. Pasitaiko atveju, kai nepavyksta pasiekti tikslo užtikrinti visiems įperkamas paslaugas ir reguliavimo institucijos taiko kainų reguliavimo priemones. Todėl Komisija ir Europos teisės aktų leidėjas parengė reglamentą, kad sumažintų, o vėliau panaikintų Sąjungoje mokesčius už judriojo ryšio paslaugas (tarptinkinio ryšio mokesčius), kai vartotojas keliauja ES, bet ne tuo atveju, kai jis iš savo šalies skambina į kitą ES šalį. Savo pasiūlyme dėl reglamento dėl tarptautinių siuntinių pristatymo paslaugų Komisija skelbia privalomas priemones tuo atveju, jei tarptautinių siuntinių pristatymo bendrovių taikomos padidėjusios kainos nesumažės iki 2018 m. pabaigos⁽¹¹⁾.

9.7. Dėl prieinamų kainų vertinimo pažymėtina, kad EESRK jau seniai prašo paaiškinti sąvoką „VESP įperkamas“ ir imtis teisėkūros priemonių, pagal kurias valstybės narės privalėtų apibrėžti įperkamo nustatymo rodiklius.

9.8. EESRK pakartoja savo raginimą užtikrinti įperkamus nustatant pagrindinių paslaugų krepšelį, o namų ūkio įnašas už kiekvieną iš šių paslaugų turi būti priimtina minimalaus darbo užmokesčio ir (arba) minimalių pajamų dalis, kurią viršijus kaina yra laikoma per didelė ir tuo atveju turi būti taikomos reguliavimo priemonės arba suteikiama teisė į valstybės paramą.

10. Kokybiškos pagrindinės paslaugos

10.1. Protokole Nr. 26 valstybės narės raginamos užtikrinti aukštą VESP kokybės lygį, nors ramstyje kalbant apie pagrindines paslaugas apsiribojama tik būdvardžiu „kokybiškos“.

10.2. Bet kuriuo atveju kokybiška paslauga – tai tokia paslauga, kuri patenkina naudotojo poreikius. Šiam tikslui pasiekti reikia nustatyti naudotojus, jų poreikius ir lūkesčius. Tačiau lūkesčiai dažnai įvertinami tik *a posteriori*, kai naudotojas pasiskundžia dėl netinkamai teikiamos paslaugos.

⁽⁹⁾ 2007 m. spalio 23 d. Reglamentas (EB) Nr. 1370/2007.

⁽¹⁰⁾ COM(2002) 331 final.

⁽¹¹⁾ Pasiūlymas dėl reglamento COM(2016) 285 final.

10.3. Sąjungos lygmeniu nustatyti daugelio VSP kokybės standartai – pašto paslaugų, elektroninių ryšių, vandens tiekimo, atliekų šalinimo, keleivių transporto, visuotinės svarbos socialinių paslaugų ir t. t. – yra skirtingo lygio, o kartais ir pernelyg žemi. Pavyzdžiui, nors dauguma europiečių turi galimybę gauti aukštos kokybės geriamąjį vandenį, kai kuriose valstybėse narėse daug piliečių pirmenybę teikia vandeniui buteliuose, nes vandentiekio vanduo jiems yra nemalonus skonio. Siekiant padidinti vartotojų pasitikėjimą ir pagerinti vandentiekio vandens kokybę ir sumažinant plastiko atliekų kiekį padaryti teigiamą poveikį aplinkai, reikia reguliariai atnaujinti esamus standartus.

10.4. Paslaugų kokybė yra vienas svarbiausių veiksnių atliekant pirmiau EESRK pasiūlytą vertinimą. Taigi valstybės narės turės nustatyti VESP rodiklius, kuriais remiantis būtų galima įvertinti, ar paslaugos atitinka lūkesčius, kaip antai greitis, punktualumas, patikimumas, patogumas, prieinamumas, paslaugų teikėjų kompetencija ir paslaugumas ir t. t. Be to, kokybė apima ir tokius aspektus kaip aplinka, darbo sąlygos ir vartotojų apsauga.

10.5. Paslaugų kokybė yra tiesiogiai susijusi su vartotojų teisėmis. Kai kurių VESP (geležinkelių transportas, pašto paslaugos) atveju Europos teisės aktuose numatyta kompensacija už nepakankamą kokybę (traukinių arba orlaivių reisų vėlavimas ar atšaukimas, paštu siunčiamų daiktų praradimas ar apgadinimas). Dideli keleivinio geležinkelių transporto trūkumai kai kuriose valstybėse narėse EESRK leidžia manyti, kad kai kurie paslaugų teikėjai labiau linkę mokėti (nedideles) kompensacijas, o ne investuoti į kokybę. Be to, teisė į kompensaciją už vėlavimą daugelyje valstybių narių dažnai taikoma tik greitojo geležinkelio linijose, tuo tarpu miesto, priemiesčių ir regioninio keleivių vežimo geležinkeliais paslaugų atveju netaikomos jokios kompensacijos, laikantis ES teisės aktuose nustatytų nukrypti leidžiančių nuostatų ⁽¹²⁾.

10.6. EESRK ragina taikyti kompensavimo sistemą visais vėlavimo keliaujant traukiniu atvejais, neatsižvelgiant į nuvažiuotą atstumą, ir nustatyti teisę į kompensaciją už kiekvieną vėlavimo pusvalandį atvykstant arba už kiekvieną 15 min. vėlavimą išvykstant atsižvelgiant į oficialų tvarkaraštį.

10.7. Siekiant užtikrinti vartotojų teises, EESRK apskritai ragina nustatyti tinkamas kompensacijas kiekvienos VSP atveju, kai nevykdomas viešosios paslaugos įsipareigojimas.

11. Europos semestro socialinių rodiklių suvestinė

11.1. Socialinių rodiklių suvestinė, įtraukta į Europos semestro programą, turėtų padėti nustatyti socialines problemas, su kuriomis susiduria valstybės narės, taikydamos Europos socialinių teisių ramsčio principus.

11.2. Šios išankstinės analizės ir išsamesnės kiekvienos šalies lygmeniu atliktos analizės tikslas – išnagrinėti, kokia yra socialinių teisių, paskelbtų Europos socialinių teisių ramstyje, padėtis pagal socialinių rodiklių suvestinės pagrindinius rodiklius. Tačiau, tarp visų minėtos suvestinės pagrindinių ir antrinių rodiklių, kurie įtraukti į šalių ataskaitų statistinį priedą, nėra pagrindinių paslaugų, nurodytų 20-ajame ramsčio principu.

11.3. Todėl EESRK prašo pagrindines paslaugas pagal Europos socialinių teisių ramsčio pagrindinį 20-ąjį principą įtraukti į Europos semestro socialinių rodiklių suvestinę.

2019 m. birželio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto*
Luca JAHIER

⁽¹²⁾ 2007 m. spalio 23 d. Reglamentas (EB) Nr. 1370/2007.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ekonominės konvergencijos ir konkurencingumo didinimas makroregionuose (ES strategijos dėl Dunojaus regiono pavyzdys). Tarpvalstybinių branduolių vaidmuo“

(tiriamoji nuomonė)

(2019/C 282/03)

Pranešėjas **Dimitris DIMITRIADIS**

Prašymas pateikti nuomonę	2018 9 20
	Rumunijos deleguoto Europos reikalų ministro Victoro NEGRESCU raštas
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2019 6 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 19
Plenarinės sesijos Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	202/1/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pripažįsta, kad tarpregioninis, tarpvalstybinis bendradarbiavimas, kuris pagrįstas ankstesniais istoriniais, socialiniais ekonominiais ir kultūriniais ryšiais, yra būtinas atsakas į iššūkius, kurie kyla dėl sparčiai vykstančio Europos Sąjungos (ES) plėtimosi, iš dalies paskatintus aktyvesnės pasaulinės konkurencijos ir dėl to kylančio poreikio tiek geografiniu, tiek ekonominiu požiūriu plėsti kontroliuojamas rinkas. Labai svarbu sukurti tarpusavyje susijusią tarpvalstybinę ir tarpsektorinę bendradarbiavimo sistemą, paremtą daugiapakopiu valdymu ir suteikiančią strateginę pagrindą teminiams ramsčiams, kuriuos naudotų finansavimo institucijos tikslingiems projektams makroregionuose įgyvendinti.

1.2. Pirmuosius dešimt savo gyvavimo metų keturios makroregioninės strategijos buvo naudingos sanglaudos politikos priemonės, nes pirmiausia didino integraciją ir bendradarbiavimą ir nustatė svarbius vystymosi procesus, kuriuose dalyvavo piliečiai ir regionai. Šios strategijos padeda kurti gilesnę ir platesnę Europą, vienodomis sąlygomis įtraukiant šalis kandidates ir kaimynystės šalis ir skatinant keitimąsi patirtimi.

1.3. Vis dėlto socialinių ir teritorinių skirtumų mažinimo, ekologinio tvarumo didinimo rezultatai tebėra kuklūs. Taip greičiausiai yra dėl valdymo ir tarpvyriausybinių santykių sudėtingumo, biurokratizmo lygio, tarpregioninio vientisumo įgyvendinant suderintas bendras strategijas, trūkumo ir nepakankamo socialinių partnerių, socialinių ir ekonominių subjektų ir pilietinės visuomenės organizacijų įsitraukimo.

1.4. EESRK mano, kad makroregioninės strategijos turėtų būti vertinamos kaip laboratorijos, kuriose galima suformuoti principu „iš apačios į viršų“paremtą požiūrį į tai, kaip atremti naujus Europos visuomenei ir ekonomikai kylančius iššūkius. Šių iššūkių kyla įvairiose srityse, pavyzdžiui, migracijos, tvaraus energijos tiekimo, darbo rinkos, švietimo ir skaitmeninimo, ir jų valstybės, regionai ar savivaldybės pavieniui išspręsti negali. Tarpregioninis, tarptautinis bendradarbiavimas yra veiksmingesnis ir leidžia rasti bendrų sprendimų.

1.5. Makroregioninės strategijos gali sustiprinti Europos integraciją, tapdamos pagrindiniu strateginiu sanglaudos ir darnumo politikos pagrindu. Makroregioninės strategijos turėtų būti finansuojamos kartu su specialiomis programomis, pavyzdžiui, programa „Inovatyvūs miestų sprendimai“. Atrodytų, jog patartina į peržiūrėtą sanglaudos politikos po 2020 m. programavimo procesą įtraukti privalomą teminio strateginio pagrindo, kuris remtųsi makroregioninėmis strategijomis, naudojimą kitų sričių politikos ir ES plėtros ir kaimynystės santykių atžvilgiu.

1.6. Be to, makroregioninės strategijos turėtų būti orientuotos į tas politikos sritis, kurios propaguojamos pagal 2015 m. priimtą JT Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Tai sustiprintų regioninio bendradarbiavimo įgyvendinant keturias makroregionines strategijas tarptautinį matomumą, pripažinimą ir rėmimą.

1.7. Remiantis išsamiau pirmiau išdėstytų argumentų aptarimu, šios nuomonės 5 skirsnyje EESRK pateikia konkrečių politinių pasiūlymų sąrašą. Pasiūlymus būtų galima apibendrinti taip: i) būtina ne tik stiprinti politinę intervenciją, bet ir kartu mažinti biurokratinę našatą; ii) reikia funkcionuojančios tinklaveikos, esamų duomenų bazių susiejimo ir valdymo ir pagalbos visuomenei naudotis turimais duomenimis ir informacija; iii) reikia teikti prioritetą socialinių partnerių, vietos socialinių ekonominių subjektų ir pilietinės visuomenės organizacijų tinklaveikai ir telkimuisi į branduolius, tiek teritoriniu požiūriu (tarpreregioniniai branduoliai ir branduolių partnerystė), tiek sektoriniu požiūriu (taikant keturgubos spiralės principą); iv) ateityje makroregioninėms strategijoms bus labai naudingi veiksmingi švietimo veiklos tinklai, taip pat iniciatyvos, skirtos veiksmingiems tarpreregioniniams tyrimams ir inovacijų ekosistemoms vykdant bazinę ir taikomąją mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) veiklą.

1.8. Makroregioninių komunikacijos strategijų kūrimas ir įgyvendinimas labai padeda suinteresuotiesiems subjektams didinti matomumą, skatinti tinklaveiką ir dalyvavimą. Pagrindinės makroregioninių strategijų valdymo grandies ir socialinių partnerių, verslo sektoriaus, vietos subjektų, pilietinės visuomenės ir akademinės bendruomenės komunikacijos sustiprinimas ir tarpusavio pasitikėjimo didinimas turėtų būti papildomai remiamas rengiant klausymus, nacionalines ir makroregionines dalyvavimo dienas.

2. Su šia nuomone susijusi bendroji informacija

2.1. ES makroregioninės strategijos buvo sumanytos kaip priemonė tarpvalstybiniam politikos įgyvendinimui palengvinti, taigi puoselėti sanglaudą didesnėse geografinėse teritorijose. Vienas iš jų tikslų buvo didinti konkurencingumą ir socialinį bei ekonominį vystymąsi vietovėse, kurios apima keletą šalių, įskaitant ir ES nepriklausančias valstybes.

2.2. Iš pradžių ši tiriamoji nuomonė buvo sumanyta, kaip nuomonė savo iniciatyva, kurioje turėjo būti apžvelgti šioje srityje priimti ES politikos dokumentai, įskaitant EP ataskaitą dėl makroregioninių strategijų įgyvendinimo ⁽¹⁾, taip pat turėjo būti pasiremta EESRK atliktu ES tarpvalstybinio bendradarbiavimo ir sanglaudos stiprinimo politikos vertinimu. Gavus Tarybai pirmininkaujantios Rumunijos prašymą, tema buvo dar labiau išplėsta, kad apimtų tarpvalstybinių branduolių svarbą ⁽²⁾ stiprinant konvergenciją ir konkurencingumą makroregionuose. Nuomonėje daug dėmesio skiriama būdams, kaip geriau orientuoti ir įgyvendinti makroregionines strategijas. Tai pirmiausia daroma atidžiau nustatant konkrečius poreikius visame regione, tuo užtikrinant, kad būtų gauta apčiuopiamų rezultatų, o po to, motyvuojant suinteresuotuosius subjektus aktyviai įsitraukti, kartu laikantis principo „3 NE“.

2.3. Nuomonė atitinka EESRK 2018 m. politinius prioritetus, visų pirma, susijusius su „socialinės ir teritorinės sanglaudos stiprinimu ir pagrindinių teisių įgyvendinimu“. Ji taip pat atitinka prioritetinius Komiteto veiksmus, numatytus šešių mėnesių pirmininkavimo ES Tarybai laikotarpiui, atsižvelgiant į makroregionų pramonės, akademinės bendruomenės, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės interesus.

2.4. Nuomonė turėtų daryti konstruktyvią įtaką politikos formuotojams visoje Europoje, pateikdama objektyvią analizę ir praktinių siūlymų, kaip gerinti makroregioninių strategijų įgyvendinimą. Joje taip pat bus patikslinta, ar būtina didinti strategijų aprėptį ir kokių inovatyvių priemonių būtų galima pasiūlyti norint paskatinti suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą, įskaitant galimybes, kurių suteikia tarpvalstybinis, tarpsektorinis branduolių kūrimas.

3. Bendrosios pastabos. Ligšiolinis makroregioninių strategijų kūrimas

3.1. Makroregioninių strategijų rezultatai nukentėjo dėl sudėtingos valdymo tvarkos, biurokratizmo lygio įvairiose šalyse ir dėl vientisumo įgyvendinant suderintas bendras strategijas dalyvaujančiuose regionuose trūkumo. Tai paskatino nepakankamą socialinių partnerių, socialinių ekonominių subjektų ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą. Todėl pasidarė būtina, naudojant tinkamus rodiklius, geriau stebėti makroregioninių strategijų įgyvendinimą. Tam reikia patikimų ir palyginamų duomenų, kurie, savo ruožtu, būtų pakankamai išsamūs, kad atspindėtų padėtį visame atitinkamame regione ⁽³⁾.

⁽¹⁾ (2017/2040 (INI)).

⁽²⁾ Pažymėtina, kad mūsų vartojamas terminas „branduoliai“ reiškia tinklaveiką ir teminį ar holistinį privataus sektoriaus, viešojo administravimo, akademinės bendruomenės ir pilietinės visuomenės subjektų ir institucijų bendradarbiavimą (tai peržengia, pavyzdžiui, mažų ir vidutinių įmonių tinklaveikos ribas).

⁽³⁾ Žr. http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/studies/2017/macro-regional-strategies-and-their-links-with-cohesion-policy

3.2. Pastaroji analizė rodo, kad keturios iki šiol patvirtintos makroregioninės Baltijos jūros, Adrijos ir Jonijos jūros, Dunojaus ir Alpių regionų strategijos labai skiriasi dalyvaujančių šalių ekonominio išsivystymo požiūriu. Paaiškėjo, kad ekonominės veiklos rezultatai daro didelį poveikį tiek regionų bendradarbiavimo, tiek politikos įgyvendinimo efektyvumo lygiui. Be to, tam tikrose vietovėse išlieka įvairių problemų, pavyzdžiui, išsipareigojimo, atsakomybės, išteklių ir, ypač neveiksmingo valdymo.

3.3. Nepaisant nepakankamo makroekonominio įgyvendinimo vientisumo, Dunojaus makroregionui būdingi tvirti ryšiai tarp įvairių regiono vietovių ir patenkinamo lygmens integracija prekybos, investicijų ir energetikos srityse. Tačiau vaizdas keičiasi, kai vertinamas konkurencingumas – yra didžiulių skirtumų, ypač tarp miesto ir kaimo vietovių. Yra ir didelių skirtumų, susijusių su valdymu ir instituciniais aspektais.

3.4. Panašu, kad visos keturios makroregioninės strategijos sėkmingai sutelkė skirtingus subjektus, įskaitant įvairius privačius suinteresuotuosius subjektus, taip pat skirtingiems valdymo lygmenims priklausančias viešąsias institucijas. Konkrečiai, ES strategija dėl Dunojaus regiono (EUSDR) paskatino aukšto lygio politinį dialogą ir bendradarbiavimą, taip pat ir su trečiosiomis šalimis. Šiomis aplinkybėmis reikėtų pažymėti, kad didžiausia pažanga padaryta tose srityse, kuriose jau būta bendradarbiavimo patirties, pasiremiant gilesniais, istoriniais socialiniais ir ekonominiais ryšiais.

3.5. Panašu, kad didelius lūkesčius, susijusius su daugelį regionų apimančio bendradarbiavimo rezultatais, paskatino tai, kad buvo neteisingai įvertinta institucijų gebėjimų stiprinimo svarba ankstyvaisiais makroregioninių strategijų rengimo etapais. Sudarant bendradarbiavimo darbotvarkę makroregione būtina pabrėžti klausimus, kuriems reikia tarpsektorinio ir tarpterritorinio koordinavimo, visų pirma institucijų gebėjimų stiprinimo srityje.

3.6. Bendra makroregioninės strategijos sėkmė yra susijusi su politikos sprendimų, kurie atsiranda bendromis, regionų sienas peržengiančiomis pastangomis, formulavimu. Norint užtikrinti gerus rezultatus, labai svarbu, laikantis keturgubos spiralės požiūriu, pasiekti principu „iš apačios į viršų“ paremtą bendradarbiavimą, kuris apimtų socialinius partnerius, socialinius ir ekonominius subjektus ir pilietinės visuomenės organizacijas ir į kurį įsitrauktų subjektai iš visos geografinės teritorijos. Tai gali būti pramonės, akademinės bendruomenės ir MTTP, valdymo (ypač vietos ir regionų) subjektai, pilietinės visuomenės ir socialinės ekonomikos atstovai.

3.7. Su tuo, kas pasakyta pirmiau, yra susijęs faktas, kad Komisija labai rėmė tarpvalstybinius branduolius įvairiomis programavimo laikotarpio programomis ir finansavimo priemonėmis, pavyzdžiui, Europe INNOVA, Interreg, ERPF ir ESF, visų pirma žmogiškojo kapitalo ugdymo ir mokymosi visą gyvenimą srityse. Kadangi įmanoma pritraukti daugiau kitų vietos ir (arba) privačių išteklių, šį anksčiau jau buvusį pagrindą papildė dabartinė parama pagal COSME kuriams Europos strateginėms branduolių partnerystėms ir pagal programą „Horizontas 2020“ įgyvendinamiems INNOSUP-1 branduolių projektams pramonės vertės grandinėms kurti⁽⁴⁾, jį taip pat sustiprina įvairių priemonių, pavyzdžiui, programos „InvestEU“ ir Europos infrastruktūros tinklų priemonės naudojimas. Labai svarbu koordinuoti veiksmus, kuriais siekiama mažinti biurokratinės kliūtis ir tiesiogiai skatinti verslumo tinklų kūrimą ir veikimą, naudojant mokesčines paskatas, finansinę paramą branduoliuose sutelktai MTTP veiklai ir holistinėms tarpvalstybinės rinkodaros strategijoms.

3.8. Sanglaudos politikos *ex-post* įvertinime kalbama apie ryšį tarp pažangiosios specializacijos strategijų ir branduolių. Atitinkama patirtis parodė, kad i) bendrovių tinklaveikos skatinimas ir jų branduolių kūrimas buvo viena sėkmingiausių priemonių remti MVĮ inovacijas ir vystymąsi. Tačiau šia priemone buvo naudojama labai retai. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti *DanuBio ValNet* projektą, kuris kuria naujas vertės grandines biologinės kilmės produktams Dunojaus regione; ii) tarpininkavimas konsultavimo ir administracinių paslaugų forma (pvz., per regionines vystymosi agentūras, prekybos rūmus, branduolių vadybininkus ir kt.) stiprina tinklaveikos ir branduolių kūrimo efektyvumą⁽⁵⁾.

3.9. Didelė kliūtis įgyvendinant centralizuotai parengtus politikos planus buvo įgyvendinimo taisyklių skirtumai tarp šalių. Bendradarbiavimo efektyvumą galima maksimizuoti tik tokiu atveju, jeigu bus pasirinkti šiuolaikiški modeliai, pavyzdžiui, projektų branduoliai, projektų grandinės ir projektų platformos, pereinant nuo komunikacijos prie koordinavimo ir, galiausiai, prie bendro kūrimo. Finansavimo planavimas turėtų būti lankstus, juo reikėtų atsižvelgti į regionų gebėjimus ir pagrindines sąlygas. Būtina kruopščiai išnagrinėti turimų finansinių išteklių ir priemonių spektrą, taip pat ir nepaprastai svarbią IPA II.

⁽⁴⁾ Svarbu paminėti programos INNOSUP-1 sėkmę skatinant branduolių kūrimą. Pirmieji šeši INNOSUP-2015 m. projektai, kurie pradėti įgyvendinti 2016–2017 m. pasiekė daugiau kaip 2800 MVĮ (pvz., per partnerių paieškos renginius ir raginimus siūlyti idėjas, bendradarbiavimo projektus ir kt.) ir suteikė tiesioginę paramą daugiau kaip 449 MVĮ (pvz., naudojant inovacijų rėmimo čekius). Iš viso INNOSUP-1 branduolių projektai turėtų paremti 2000 MVĮ.

⁽⁵⁾ Žr. ERPF ir sanglaudos fondo finansuojamą 2017–2013 m. sanglaudos politikos programų *ex-post* vertinimą, 2 darbų rinkinį „Parama MVĮ – mokslinių tyrimų ir inovacijos didinimas mažose ir vidutinėse įmonėse ir MVĮ plėtra“, 2016 m. kovo 30 d., sutartis Nr. 2014CE16BAT002, galutinė ataskaita, p. 10–11 ir 14–17.

3.10. Siekiant geresnio makroregioninių strategijų koordinavimo ir valdymo reikia aiškiai apibrėžti atskirų suinteresuotųjų subjektų vaidmenį, visų pirma finansavimo požiūriu. Būsimos programos turėtų palengvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą, peržengiant individualių projektų rėmimą. Šiuo požiūriu vietos subjektai galėtų tarpusavyje suderinti savo indėlį į šiuo metu vykstančią diskusiją dėl tikslų ir priemonių prioritetizavimo būsimo 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu. Tai galėtų būti puiki proga atnaujinti keturias makroregionines strategijas ir į jas įtraukti su pažangiosios specializacijos strategijomis susijusius prioritetus.

4. Konkrečios pastabos. Pastarosios tendencijos, darančios įtaką makroregioninių strategijų ateičiai

4.1. Praėjus beveik dešimčiai metų nuo pirmosios makroregioninės strategijos sukūrimo (tai – ES Baltijos jūros regiono strategija EUSBSR), dabartinėms politinėms ir socialinėms ekonominėms aplinkybėms tarptautiniu ir regionų lygmeniu būdinga keletas tendencijų ir (arba) poreikių, kurie yra aiškiai susiję su makroregioninėmis strategijomis. Pradėsime nagrinėti tas tendencijas, kurias skatina struktūriniai, socialiniai ir ekonominiai poslinkiai ir tuomet pereisime prie tendencijų, kurios susijusios su aplinkos apsauga ir išteklių stygiumi.

4.2. Dabartinės ekonominės sąlygos pasaulyje rodo, kad tarpusavyje sujungti keliai yra daug svarbesni nei teritoriniu požiūriu apibrėžtų rinkų ir išteklių kilmės kontroliavimas. Tai savo ruožtu akcentuoja konkretaus regiono, pradedant Baltijos jūra, Rytų Europa, Juodąją jūrą ir Viduržemio jūros rytiniais regionais, pasaulinę svarbą. Atsižvelgiant į tai, kad prekių ir kapitalo judumas Europoje ir Azijoje yra labai svarbus būsimai ekonominei (ir politinei) struktūrai, auga domėjimasis ir įtampa konkrečiame didesniame regione. Todėl tai patvirtina, kad reikia kurti konkrečias makroregionines strategijas. Tai taip pat patvirtina pasaulinę jų sėkmės svarbą ir akcentuoja viršregioninius prioritetus.

4.3. Glaudžiai susijęs su tuo, kas pasakyta pirmiau, yra faktas, kad didieji migracijos srautai kerta Dunojaus ir Adrijos ir Jonijos jūrų regionus. Kartu su jau minėtu prekių ir kapitalo judumu, svarbiu socialiniu ekonominiu, kultūriniu ir politiniu klausimu tapo žmonių judumas. Humanitarinės problemos, ekonominės galimybės ir saugumo problemos yra labai svarbios ir sudėtingos temos veiksniai ir šią temą reikia įtraukti į kiekvienos makroregioninės strategijos darbotvarkę, atsižvelgiant į istorinę Europos socialinę politinę įgytį.

4.4. Tai, kad dvi ES makroregioninės strategijos yra skirtos pajūrio regionams, akcentuoja jūros jungčių, aplinkos aspektų reikšmingumą ir su jūra susijusios ekonominės veiklos svarbą. Todėl EUSBSR ir ES Adrijos ir Jonijos regiono strategijoje (EUSAIR) dalyvaujantiems subjektams reikėtų ypač įvertinti mėlynojo augimo prioritetus ir riziką ir galimybes, susijusias su mėlynąja ekonomika, – juos akcentavo ES, EESRK, JT ir WWF ir kt.

4.5. Svarbus makroregioninių strategijų strateginis tikslas buvo skatinti ES ekonominę konvergenciją, o tai yra nepaprastai svarbu ekonominiam tvarumui ir politiniam progresiniam balansui nacionaliniu ir Europos lygmeniu. Deja, nepaisant politinės valios ir į tai nukreipto ES biudžeto, statistiniai duomenys rodo, kad regionai skiriasi socialiniu ekonominiu požiūriu, o tai kelia politinių neramumų⁽⁶⁾. Makroregioninės strategijos, pirmiausia skirtos Vidurio ir Rytų Europai, turi į tai rimtai atsižvelgti ir dėti daugiau pastangų įgyvendinant politikos priemones šioje srityje, iš tiesų dalyvaujant socialiniams partneriams, vietos socialiniams ir ekonominiams subjektams ir pilietinės visuomenės organizacijoms. Kartu makroregionų strategijos gali labai prisidėti prie naujų ir perspektyvių valstybių narių integravimo į ES. Tai akivaizdu Vakarų Balkanų šalių, susijusių su EUSDR ir EUSAIR, atveju, tačiau taip pat ir Moldovos ir Ukrainos atveju, nes jos gauna paramą įgyvendindamos savo asociacijos susitarimą su ES.

4.6. Moksliniai humanitarinių ir socialinių mokslų tyrimai pabrėžia būtinybę atsakyti socialine gerove pagrįsto požiūrio ir pereiti prie gerovės maksimizavimo, akcentą perkeliant nuo kiekybinės masto ekonomijos į padidintą kokybinę įvairovę. Šiuo požiūriu Europos daugialypė įvairovė, atsiradusi dėl jos istorijos ir gamtinių ypatumų, ypač esamų makroregionių strategijų regionuose, tampa dideliu palyginamuoju pranašumu ateinant naujai pasaulinei erai. Todėl reikėtų užtikrinti, kad būtinybė stiprinti socialinę ir ekonominę konvergenciją nepaskatintų politikos, kuri galėtų šią „socialinę kultūrinę ir aplinkos įvairovę“ sumenkinti taip, kad ji būtų laikoma tiesiog ištekliumi. Priešingai, makroregioninės strategijos turėtų skatinti įvairovės kokybine prasme išsaugojimą ir stiprinti projektų, kurie didintų tarpregioninį bendrą naujų produktų ir paslaugų kūrimą, įgyvendinimą.

⁽⁶⁾ Žr. Zarotiadis and Gkagka (2013), „European Union: A diverging Union?“, Journal of Post-Keynesian Economics, Vol. 35, p. 537–567.

4.7. Kalbant bendrai, suintensyvėjusi tarptautinė konkurencija reiškia, kad tinklaveika tampa dar svarbesnė. Vis dėlto eksponentinis darbo našumo didėjimas, kuris reiškia kokybinės diferenciacijos svarbos augimą, verčia kurti branduolių ir bendradarbiavimo struktūras, kurios pasinaudotų su mastu susijusiais horizontalios veiklos privalumais, pavyzdžiui, reklamos, logistikos ir transporto, MTTP srityse, kartu palaikant ir net padidinant gebėjimą tiekti specializuotus produktus ir teikti paslaugas. Kitaip tariant, dabartinė tarptautinio pobūdžio rinkų raida rodo, kad būtina kurti teritorinius ir tarpsektorinius (pusiau) savarankiškai veikiančių gamintojų branduolius. Tai turėtų būti vienu didžiausių keturių makroregioninių strategijų prioritetų ⁽⁷⁾.

4.8. Papildomos naudos galima gauti susiejant atskiras regionines strategijas, kaip yra EUSBSR ir EUSDR atveju ⁽⁸⁾. Tai atrodo įmanoma, pirmiausia tais atvejais, kurie susiję su aplinkosaugos problemomis ir racionalių baigtinių išteklių naudojimu, ir puikus to pavyzdys yra su energetika susijęs sėkmingas prekybos rūmų bendradarbiavimas, įgyvendinant EUSDR ir EUSAIR ⁽⁹⁾.

4.9. Siekiant didinti ekonominę klestėjimą makroregioninėse strategijose reikėtų vis daugiau dėmesio skirti švarių technologijų iniciatyvoms ir procesams, kurie būtų palankūs perėjimui nuo linijinės prie žiedinės ekonomikos. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti EUSBSR projektus, kurie bus įgyvendinami pagal Švaresnio augimo iniciatyvą, ir *CircularAlps* ir *AlpLinkBioECO* projektus pagal ES strategiją dėl Alpių regiono (EUSALP).

4.10. Klimato kaita yra iššūkis, kurį reikia atremti gerai koordinuojant pastangas didesnėse geografinėse teritorijose: tikslinės su aplinka susijusios investicijos turėtų padėti sumažinti ekstremalių oro reiškinių ir kitų neigiamų klimato kaitos padarinių pasekmes, kartu išsaugodamos vyraujančias atitinkamos vietovės ekonomines sąlygas ir ekologinius ypatumus. Kitas pavyzdys – išaugęs jūrų transportas, visų pirma Dunojaus regione, gali sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir užtikrinti geresnę oro kokybę visose vietovėse, kurios kenčia nuo krovinių vežimo sausumos keliais. Makroregionų bendradarbiavimas turėtų paskatinti tinkamas darnias ir holistines transporto strategijas.

4.11. Kita būtinybės drastiškai sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (kaip nustatyta 2015 m. Paryžiaus susitarime) pasekmė yra atsinaujinančiųjų energijos išteklių skvarba. Ši energetikos pertvarka reiškia, kad laipsniškai bus atsisakoma iškastinio kuro jėgainių ir sparčiai didinamas vėjo energijos konverterių ir saulės fotovoltinės energijos jėgainių skaičius. Ši pertvarka susijusi su dideliais energijos tiekimo sistemos pokyčiais – atsiranda naujos koncepcijos, kurios taip pat suteiks daugiau lankstumo prekybai elektros energija tarp regionų ir valstybių. Makroregioninis bendradarbiavimas neabejotinai padidins tikimybę, kad bus priimti teisingi sprendimai, susiję su energetikos pertvarka.

4.12. Apskritai pirmiau minėti aspektai, susiję su būtinu makroregioninės strategijos orientavimu, sutampa su tam tikromis politikos priemonėmis, kurios skatinamos pagal Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., kurią 2015 m. patvirtino visos JT valstybės narės. Makroregioninių strategijų atveju pirmiausia reikėtų atsižvelgti į dabartinius veiksmus, kurių imamasi įgyvendinant įvairius darnaus vystymosi tikslus (DVT), galimai ieškant ryšių su esamais regioniniais darnaus vystymosi strategijų tinklais ⁽¹⁰⁾. Keturių makroregioninių strategijų darbotvarkių koregavimas pagal šį pagrindą sustiprins būtiną holistinį požiūrį. Tai taip pat padidins tarptautinį matomumą ir paramą regionų bendradarbiavimui ES.

5. Politiniai pasiūlymai

5.1. Nors būtina stiprinti politinę intervenciją ir didinti aktyvius išpareigojimus makroregioninių strategijų atžvilgiu, taip pat reikia mažinti ir taip didelę biurokratinę našta. Tai būtų galima pasiekti skatinant tiesioginį viešųjų suinteresuotųjų subjektų koordinavimą Europos teritorinio bendradarbiavimo grupėje (ETBG) arba privačių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą, taip pat ir įgyvendinant konkrečius teminio turinio programas.

⁽⁷⁾ Žr. 2018 m. kovo 12 d. Tarybos išvada, kuriomis raginama toliau plėtoti Europos branduolių politiką, kurios tikslas – sujungti ir išplėtoti regioninius branduolius, kad jie taptų pažangiosios specializacijos principais grindžiamais visos Europos pasaulinio lygio branduoliais, siekiant padėti visoje Europoje kurti naujas vertės grandines.

⁽⁸⁾ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl ES makroregioninių strategijų įgyvendinimo – COM(2019) 21 final.

⁽⁹⁾ Dunojaus prekybos rūmų asociacija pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su Adrijos ir Jonijos prekybos rūmų forumu, kad būtų galima keistis patirtimi ir bendradarbiauti įgyvendinant tuos projektus, kurių atveju dvi strategijos viena kitą papildo.

⁽¹⁰⁾ Pavyzdžiui, galima paminėti neseniai sukurtą Juodosios jūros darnaus vystymosi sprendimų tinklą (SDSN) (<http://sdsn-blacksea.auth.gr/> ir <http://unsdsn.org/news/2018/10/31/presenting-a-new-regional-chapter-sdsn-black-sea/>), Viduržemio jūros SDSN (<http://www.sdsn-mediterranean.unisi.it/>) ir Šiaurės Europos SDSN (<https://www.unsdsn-ne.org/>).

5.2. Trūksta patikimų išsamių duomenų, kurie leistų tarpusavyje palyginti regionus ir sektorius. Apskritai reikia veiksmingos tinklaveikos ir esamų duomenų bazių valdymo, galimai paremtų ne tik didžiaisiais duomenimis, bet ir konkrečia informacija.

5.3. Kartu reikia ne tik užtikrinti viešąją prieigą prie minėtų tarpusavyje susietų duomenų bazių, bet ir gerinti visuomenės gebėjimus naudotis esamais duomenimis ir informacija. Labai svarbu, kad makroregioninės strategijos gautų techninę paramą ir galimybę pasinaudoti priemonėmis, kurių reikia norint naudotis atitinkamais duomenimis, tuo paremiant vietos ir nacionalines Vyriausybes ir privačius subjektus ir veikėjus. Tai turėtų būti organizuojama centralizuotai, tačiau orientuojama į atitinkamą regioną.

5.4. Socialinių partnerių, vietos socialinių ir ekonominių subjektų ir pilietinės visuomenės organizacijų tinklaveika teritorine ir sektoriu prasme (taikant keturgubos spiralės principą), taip pat jų aktyvus dalyvavimas priimančioms sprendimams, planuojant ir vertinant politiką yra nepaprastai naudingi įgyvendinant makroregionines strategijas ateityje, tuo siekiant padidinti sanglaudą ir socialinę ir aplinkos tvarumą.

5.5. Be to, reikėtų pritaikyti konkrečias politines iniciatyvas, kad būtų sustiprintas tarpregioninių branduolių ir branduolių partnerystės kūrimas ir plėtojimas ⁽¹⁾:

- i) iš naujo nustatyti dalyvavimo ES ir nacionalinių fondų remiamuose branduoliuose kriterijus, kad sėkmingesnių korporacijų dalyvavimas būtų stiprinamas, nerizikuojant tinklų apsisprendimo galimybės ir santykinę dalyvaujančių partnerių autonomiją;
- ii) finansavimas, ypač kitos branduolių ir tinklų rėmimo priemonės, pavyzdžiui, su mokesčiais ir procesais susijusios priemonės, turėtų būti laiku išplėtos, kad branduolių gyvavimo trukmė neapsiribotų kūrimo etapu ir kad jiems nebūtų trukdoma pasiekti maksimalaus organizacinės brandos ir finansinio savarankiškumo potencialo ⁽²⁾;
- iii) vykdamas nacionalinę ir (tarp)regioninę strateginę planavimą turi būti atsižvelgta į besikeičiančias pasaulines aplinkybes ir turi būti apgalvoti būdai remti vietos branduolių veiklą šioje programoje. Be to, reikėtų daugiau paskatų kurti struktūras, jungiančias esamus branduolius tarpusavyje regioniniu ir tarpsektoriniu požiūriu, pasinaudojant holistinių intervencinių priemonių papildomumu;
- iv) pagrįstas prašymas atsižvelgti į vietos ypatumus ir specifiką dažnai reiškia, kad yra branduolių, kuriems trūksta tarptautinės orientacijos, jie neperžengia tarpvalstybinės konkrečiau regiono dimensijos. Tai reikėtų tobulinti, o taikoma paramos politika turėtų sutelkti socialinių ekonominių pasaulinės krypties įgyvendinimą, atsižvelgiant į verslo tarptautinimo svarbą. Be to, tai padės sumažinti laiko atotrūkį, kuris skiria politikos iniciatyvas ir sprendimų priėmimą verslo srityje.

5.6. Esamoms ir būsimoms makroregionų strategijoms bus labai naudingos veiksmingos tinklaveikos iniciatyvos švietimo ir administracinių paslaugų srityje, taip pat iniciatyvos kurti efektyvias tarpregionines tyrimų ir inovacijų ekosistemas ir vykdyti bazinę ir taikomąją mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą. Vykstant konsultacijoms dėl EUSDR plano peržiūros buvo paminėta, kad vietos ir regionų valdžios institucijų pajėgumai bus stiprinami pasitelkiant gebėjimų stiprinimo iniciatyvas, bendradarbiavimo projektus, savitarpio mokymosi tinklus, keitimąsi gerąja praktika ir politines rekomendacijas. Juos būtų galima remti naudojant nedidelio masto finansavimą (pvz., visuotines dotacijas ar kitas priemones) vietos subjektams (mažoms įmonėms, pilietinės visuomenės organizacijoms, jaunimo organizacijoms, akademinėi bendruomenei ir kt.), o tai sudarytų sąlygas įtraukiai inovacijų aplinkai tarpvalstybinio lygmeniu.

5.7. Pirmiausia, kai kalbame apie švietimo veiklos tinklaveiką, ši veikla turėtų būti įtvirtinta esamose struktūrose, pavyzdžiui, programoje „Erasmus+“. Politinės rekomendacijos turėtų būti orientuotos į svarbiausius konkrečios geografinės vietovės aspektus, siekiant atverti naujų galimybių pagerintiems produktams ir paslaugoms, tuo skatinant verslumą, ir, galiausiai, remti vietos žmogiškojo kapitalo stiprinimui skirtą mokymąsi visą gyvenimą, kiek tai susiję su gamybos skaitmeninimo keliamais reikalavimais.

5.8. Keturių makroregioninių strategijų regionuose yra sena istorinių, socialinių, ekonominių, kultūrinių ir politinių ryšių tradicija, kuri gali būti ir naudinga, ir problematiška. Šiuos ryšius galima panaudoti konstruktyviai, propaguojant alternatyvias tarpregioninio branduolių kūrimo ir bendradarbiavimo priemones, pavyzdžiui, Europos teritorinio bendradarbiavimo grupę.

2019 m. birželio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽¹⁾ Konkretūs pasiūlymai atitinka Europos branduolių ir pramonės permainų observatorijos (#EOCIC) parengtą pirmąją „Europos strateginių partnerystės pažangos ataskaitą“, kurioje apžvelgiami pirmieji rezultatai, patirtis ir geroji praktika, kurią pasiekė antros kartos perėjimo į tarptautinį lygmenį siekiančios Europos strateginės branduolių partnerystės (angl. *European Strategic Cluster Partnerships for Going International (ESCP-4i)*)

⁽²⁾ Šis poreikis laiku didinti finansavimą taip pat susijęs su pasiūlymu dėl bendrų branduolių iniciatyvų Bendrosios rinkos programos COSME dalyje.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

544-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2019 6 19–2019 6 20

Europos ekonominių ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui Investicijų planas Europai: rezultatų apžvalga ir tolesni veiksmai

(COM(2018) 771 final)

(2019/C 282/04)

Pranešėjas: **Petr ZAHRADNÍK**

Bendrapranešėjis **Javier DOZ ORRIT**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2019 2 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2019 6 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 19
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	180/0/8

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK iš esmės palankiai vertina Investicijų planą Europai, nes juo prisidedama prie investicijų ES skatinimo ir veiksmingesnio ribotų finansinių išteklių panaudojimo strateginėms visos Europos investicijoms, kaip naujo ES lėšų perskirstymo būdo. EESRK rekomenduoja ES užsibrėžti investicijų tikslą kaip vieną iš ilgalaikės ir tvarios investicijų politikos kriterijų; šį investicijų tikslą būtų galima įtraukti į reguliary Europos semestro ciklą ir kasmet įvertinti.

1.2. Investicijų planu Europai ir apskritai valdžios institucijų skatinamomis investicijomis turėtų būti siekiama remti ES strateginius tikslus, įskaitant: a) didesnės tvarios ekonominės ir socialinės valstybių narių konvergencijos skatinimą, b) tvarias investicijas, laikantis Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, c) palankesnes sąlygas sąžiningam perėjimui prie ekologijos ir skaitmeninei pertvarkai, d) Europos šalių ekonominio atsparumo stiprinimą, e) strateginės infrastruktūros kūrimą, f) našumo, mokslinių tyrimų, technologinės plėtros, inovacijų, švietimo ir profesinio mokymo skatinimą, g) socialinių investicijų didinimą ir h) paramą Europos ekonomikos konkurencingumui pasaulyje. EESRK mano, kad norint pasiekti šiuos tikslus geografiniu ir sektorių požiūriu, reikėtų tolesnių gairių.

1.3. Skubiai įdiegti bendrą klasifikavimo sistemą ir rodiklius, kurie padėtų nustatyti veiklos tvarumo lygį, remiantis JT darnaus vystymosi tikslais ir 2017 m. birželio 20 d. Europos Vadovų Tarybos išvadomis, būtų galima padėti investuotojams nukreipti jų investicijų srautus į tvarią veiklą ⁽¹⁾.

1.4. EESRK yra įsitikinęs, kad inovatyvios finansinės priemonės turi didžiulį potencialą remti sritis, kurias apima siūloma programa „InvestEU“. Komitetas tiki programos „InvestEU“ ir būsimų centralizuotai valdomų programų (pvz., Europos infrastruktūros tinklų priemonės, programos „Europos horizontas“) sąveika, pirmenybę teikiant grąža grindžiamos priemonės naudojimui. Tam reikia supaprastinti reglamentavimą, derinant keletą programų ar projektų.

1.5. Vienas iš svarbiausių programos „InvestEU“ pridėtinės vertės aspektų yra parama didelio masto Europos projektams (SESAR, ERTMS, ES pažangiųjų tinklų), grindžiamiems privačiojo sektoriaus lėšų panaudojimu, kuriems įgyvendinti vis dėlto taip pat reikia Komisijos veiksmų, kad būtų sukurta tinkama reglamentavimo ir finansinė sistema. Komisija turėtų stengtis įtraukti valstybes nares į šių projektų įgyvendinimo procesą.

1.6. EESRK mano, kad šiuo metu ES turėtų būti pasirėngusi prisiimti didesnę riziką, kad būtų sukurta daugiau darbo vietų ir būtų pasiektas aukštesnis gyvenimo lygis. Todėl Komitetas rekomenduoja daugiametėje finansinėje programoje nustatyti didesnius išpaigojimus šios priemonės srityje.

1.7. EESRK labai pritaria Komisijos pastangoms nustatyti pagrindines kliūtis intensyvesnei investicinei veiklai bendrosios rinkos aplinkos srityse, integruojant infrastruktūros, švietimo ir įgūdžių reikalavimus ir suderinant valstybės pagalbos taisykles.

1.8. Tačiau Komitetas mano, kad norint įveikti ES investicijų deficitą, kuris yra vienas rimčiausių pavojų būsimai Europos ekonomikai, reikės didesnių finansinių ES, valstybių narių ir privačiojo sektoriaus pastangų. Todėl jis ragina ES valdžios institucijas stiprinti programos „InvestEU“ finansinius pajėgumus 2021–2027 m. daugiametėje finansinėje programoje.

1.9. Komitetas mano, kad būtina dėti daugiau pastangų ir labiau susieti ESIF (arba atitinkamai programą „InvestEU“) su kitomis ES ir valstybių narių investicijų programomis, skatinant būtiną sąveiką, vengiant jų dubliavimosi ir kartojimosi bei nukreipiant investicijas taip, kad būtų įgyvendinti konkretesni tikslai.

1.10. EESRK siūlo išplėsti programos „InvestEU“ taikymo sritį siekiant suteikti Europos bendrovėms reikiamas garantijas, kad jos galėtų investuoti už ES ribų ir skatinti ES prekybą.

1.11. EESRK primygtinai rekomenduoja, kad Komisija dėtų daugiau pastangų didindama Europos įmonių ir piliečių informuotumą apie Investicijų plano Europai naudą, ypač MVĮ, kad jie sužinotų apie ES indėlį.

2. Bendrosios pasiūlymo aplinkybės ir pagrindiniai faktai

2.1. Šioje nuomonėje tiesiogiai remiamasi išvadomis, pateiktomis nuomonėje dėl programos „InvestEU“ ⁽²⁾, taip pat kitose nuomonėse dėl 2021–2027 m. ES daugiametės finansinės programos ir dėl ES ekonominės ir investicinės veiklos rezultatų ⁽³⁾. Todėl šiose nuomonėse aiškiai išdėstytos išvados nebus kartojamos šiame dokumente, kuriame joms netiesiogiai pritariama.

2.2. Europos Komisijos komunikate „Investicijų planas Europai: rezultatų apžvalga ir tolesni veiksmai“ visapusiškai pritariama priimtos nuomonės dėl programos „InvestEU“ ⁽⁴⁾ išvadoms, visų pirma šiems aspektams:

- investicinė veikla yra vienintelis svarbus makroekonominis rodiklis, kuris nepasiekė prieš 2006–2007 m. krizę buvusio lygmens, todėl visiškai pagrįsta ir teisėta skatinti naudoti visas atitinkamas priemones jai remti;
- finansinės priemonės investicijoms remti sukūrimas remiantis garantijų principu yra didelė naujovė finansuojant didelio masto viešojo intereso investicijų projektus;

⁽¹⁾ Pagal Europos Komisijos veiksmų planą dėl tvaraus augimo finansavimo.

⁽²⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 131.

⁽³⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 106; OL C 62, 2019 2 15, p. 83; OL C 62, 2019 2 15, p. 90; OL C 62, 2019 2 15, p. 126; OL C 62, 2019 2 15, p. 6 ir OL C 159, 2019 5 10, p. 49.

⁽⁴⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 131.

- šiuo tikslu labai naudinga ir pageidautina naudoti privačiojo sektoriaus kapitalą. Tačiau netinkamai sukurtos viešojo ir privataus sektorių partnerystės galiausiai gali kainuoti daugiau nei tiesiogiai viešųjų tarnybų teikiamos tos pačios paslaugos. Pirmenybę reikėtų teikti viešosioms investicijoms į aukštos kokybės, įperkamas ir prieinamas viešąsias paslaugas ES,
- paramą reikėtų teikti ne tik vidaus investicijoms, bet ir investicijoms, turinčioms reikšmingą tarpvalstybinį aspektą. Šis modelis taip pat gali būti naudojamas ES plėtros investicijoms įgyvendinti už ES ribų,
- investicinės veiklos poveikį gali padidinti struktūrinių reformų įgyvendinimas valstybių narių ir visos ES mastu,
- investicijos turėtų atitikti bendrosios rinkos poreikius, jei reikia, visais jos aspektais, finansų rinkų, transporto ir energetikos infrastruktūros veikimą ir žmogiškųjų išteklių parengtį šiems iššūkiams atremti.

2.3. Europos Komisijos komunikato užmojai yra platesni nei paprastai, nes jame atsižvelgiama į būtinybę šalinti kliūtis, trukdančias grįžti prie didesnių investicijų ir veiksmingiau naudoti finansines priemones investicijoms remti.

2.4. Nors reglamento dėl programos „InvestEU“ projekte iš esmės nagrinėjami šios priemonės techniniai parametrai, Komisijos komunikate daugiausia dėmesio skiriama ekonominėms, socialinėms ir politinėms aplinkybėms, taip pat aplinkos, kurioje priemonė bus naudojama, analizei ir apibūdinimui. EESRK pritaria šiam bendram požiūriui.

2.5. Pirmasis pagrindinis J.-C. Junckerio vadovaujamos Komisijos prioritetą (nuo 2014 m. pabaigos iki 2015 m. pradžios) buvo padėti po krizės pašalinti arba sumažinti investicijų deficitą ES. Be pakankamų ir pelningų investicijų ateityje nebus galima užtikrinti Europos ekonomikos klestėjimo ir gebėjimo pasauliniu lygmeniu konkuruoti ekonomikos srityje. Dėl šios priežasties buvo priimtas ir įgyvendinamas projektas „Investicijų planas Europai“, kuris po 2020 m. iš esmės bus įtvirtintas programoje „InvestEU“. Jos pagrindas yra finansinė priemonė, sukurta remiantis biudžeto garantija. EESRK mano, kad ši priemonė yra tinkama ne tik investicijoms ES užtikrinti, bet ir gali būti labai veiksminga ES platforma investiciniams projektams už ES ribų plėtoti ir remti (atsižvelgiant į naujus 2021–2027 m. ES daugiametės finansinės programos tikslus, susijusius su išorės veiksmais, globalizacija ir didesniu išorės projektų skaičiumi).

2.6. Investicijų pelningumas ir veiksmingumas priklauso nuo patikimos ekonominės struktūros. Taigi struktūrinės reformos yra laikomos būtina sąlyga siekiant užtikrinti, kad investicijos darytų numatomą poveikį. Dideli struktūriniai trūkumai kelia daugybę kitų kliūčių – reguliavimo, administracinių, kliūčių sąžiningai konkurencijai ir t. t. Tai didelės kliūtys tiek nacionaliniu, tiek tarpvalstybiniu lygmeniu.

2.7. EESRK palankiai vertina tai, kad ES remia kuo atviresnę aplinką tiek investicijoms, tiek prekybai, su sąlyga, kad bus užtikrintos darbo ir socialinės teisės ir aplinkos apsauga. Tačiau kartu Komitetas daug dėmesio skiria vis didesnei pasaulinei politinei ir strateginei rizikai, su kuria gali būti susijusios kai kurios užsienio investicijos. EESRK palankiai vertina ir remia tam tikrų užsienio investicijų apsaugos funkcijas, kurios pagrindinis tikslas būtų susijęs ne su verslu ar ekonomika, o su politika ir valdžia, sukūrimą.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK teigiamai vertina Investicijų plano Europai naudą, visų pirma dėl šių aspektų:

- krizės metu privataus finansavimo procesas buvo sustabdytas, todėl nebuvo patenkinti finansiniai poreikiai. Investuotojai pradėjo daug atsargiau ir atidžiau vertinti riziką. Investicijų planas Europai pasiteisino kaip tinkama, saugi, praktiška ir kruopščiai apvarstyta platforma investicijoms skatinti ir privačiam finansavimui pritraukti,
- Investicijų planas Europai buvo naudingas tiksliai ir sistemingai rinkos nepakankamumo ar nepalankios investavimo aplinkos stebėsenai ir padėjo pritaikyti rizikos suvokimą prie būtinybės šį klausimą spręsti su rinka suderinamu būdu,
- Europos Komisijos komunikate minimi remiamų projektų pavyzdžiai aiškiai rodo, kad be Investicijų plano Europai ir Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) nebūtų pavykę privataus kapitalo be pakankamų garantijų ir tinkamo rizikos draudimo (nebent filantropiniais tikslais) nukreipti į tokio tipo projektus, o viešieji ištekliai tokioms iniciatyvoms būtų buvę riboti,

— pagal Investicijų planą Europai ir ESIF reikalaujama, kad būtų atliekamas projektų tiesioginės finansinės grąžos tyrimas, taigi jie turi atitikti minimalius privalomus kokybės standartus.

3.2. 2018 m. bendros viešosios ir privačios investicijos ES sudarė 20,5 % ES BVP, tačiau tai vis vien daugiau kaip dviem procentiniais punktais mažiau nei 2007 m. Lėtą investicijų santykio atkūrimą nuo 2013 m. lėmė ir viešojo, ir privataus sektoriaus investicijos.

3.3. Viešojo sektoriaus investicijos 27 ES valstybėse narėse 2014–2018 m. laikotarpiu vidutiniškai sudarė 2,86 % BVP (2,68 % euro zonoje), palyginti su 3,4 % BVP 2009–2013 m. (3,2 % euro zonoje) ⁽⁵⁾. Visų pirma, grynojo pagrindinio kapitalo formavimas 2014–2017 m. dažniausiai buvo neigiamas, ir tai rodė mažėjančias viešojo kapitalo atsargas. Kadangi tai prieštarauja Investicijų plano Europai tikslams makroekonominio lygmeniu, EESRK ragina Europos Komisiją imtis priemonių, kad būtų skatinamos viešosios investicijos valstybių narių lygmeniu. Šios priemonės turėtų būti įtrauktos į konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas kartu su kitomis atitinkamomis Europos semestro priemonėmis.

3.4. Didžiausia investicijų deficito dalis susidarė dėl privačiojo sektoriaus investicijų. Todėl bendras Investicijų plano mastas nuo pat pradžių buvo per siauras. Per penkerių metų laikotarpį Europos Sąjunga planuoja sutelkti 500 mlrd. EUR investicijų, kurios sudarytų 100 mlrd. EUR arba maždaug 0,6 % ES BVP per metus.

3.5. EESRK žino, kokia yra grąžinamųjų finansinių priemonių, skirtų investicinei veiklai ES remti, taikymo sritis ir kokios yra jų teikiamos dar neišnaudotos galimybės. Pavyzdžiui, jos yra veiksmingesnio ir patogesnio turimų lėšų naudojimo pagrindas. Skirtingai nuo subsidijų, tai yra grąžinamosios lėšos, kurias galima panaudoti vėliau ir pakartotinai atsižvelgiant į apyvartą. Be to, numatomas pinigų politikos sugriežtinimas ir sumažėjusios galimybės gauti kreditą gali dar labiau padidinti jų patrauklumą. Jei šios lėšos būtų tinkamai tvarkomos ekonominės politikos ir valdymo požiūriu, jos galėtų padėti sukurti tvirtą finansinį pagrindą itin ilgalaikiai (net kelis dešimtmečius trunkančiai) paramai viešojo intereso investicijoms (būtina apibrėžti, ką reiškia viešasis interesas; šiuo metu vyrauja požiūris, kad finansinės priemonės yra tinkamos, jei jomis galima pašalinti įvairių rūšių rinkos nepakankamumą). Finansinių priemonių plėtojimas taip pat padeda skatinti finansinių produktų, esamų nacionalinėse rinkose ir visos Europos finansinio tarpininkavimo rinkoje, įvairinimą ir padidinti šių priemonių bei turimų finansinių produktų ir sprendimų įvairovę.

3.6. Kartu EESRK pabrėžia, kad finansinėmis priemonėmis galima remti toli gražu ne kiekvieną projektą (bendras tinkamumo kriterijus yra rinkos sąlygos ir įvairios rinkos nepakankamumo rizikos formos). Tais atvejais, kai projektas yra vertas paramos taikant finansines priemones, poveikis užtikrinamas trimis pagrindiniais būdais:

— teikiant paramą projektui, kuriuo galima pasiekti papildomos ir apčiuopiamos naudos (pvz., didinti pelningumą, našumą). Šiuo atveju paramos gavėjai beveik visuomet yra individualios įmonės arba jų grupės, pavyzdžiui, branduoliai,

— lėšos taupomos įgyvendinant esamus procesus (pvz., mažinant energijos paklausą, sąnaudas ir einamąsias išlaidas optimizuojant procesus). Šiuo atveju viešojo sektoriaus įstaigos gali būti remiamos finansinėmis priemonėmis, kaip ir verslo subjektai,

— užtikrinant tam tikro produkto ar paslaugos vartotojų finansinį dalyvavimą. Toks dalyvavimas gali būti remiamas ir tiksline subsidija arba kita nacionaline ar regionine paramos programa, kuri sudaro sąlygas finansinės priemonės grąžinamumui.

3.7. EESRK atkreipia dėmesį į esminę Europos Komisijos komunikato dalį, kurioje nagrinėjamas esamų kliūčių nustatymas. Tai visų pirma yra bendrosios rinkos kliūtys ir poreikis ją toliau stiprinti bei šalinti kliūtis (tiek įveikiant esamas administracines ir reguliavimo kliūtis, tiek technologiniu požiūriu modernizuojant bendrąją rinką įgyvendinant bendrąją skaitmeninę rinką ir susijusią įgyvendinimo strategiją). Be to, Komitetas atsižvelgia į kapitalo rinkų vystymosi potencialą ir jų įtraukimą į kapitalo rinkų sąjungą. Taip pat yra kliūčių ir galimybių integruoti transporto ir energetikos infrastruktūrą, plėtojant transeuropinius tinklus (TEN) arba remiantis energetikos sąjungą. Be to, svarbu nepamiršti žmogiškojo aspekto ir darbuotojų švietimo bei įgūdžių reikalavimų (atsižvelgiant į Europos socialinių teisių ramsčio principus), taip pat valstybės pagalbos taisyklių suderinimo. Sinergijos optimizavimo pagal 2021–2027 m. DFP požiūriu, EESRK taip pat pažymi, kad būtina užtikrinti kuo didesnę atitiktį ESI fondams.

⁽⁵⁾ Europos ekonominė prognozė. Statistinis priedas. Europos Komisija, 2018 m. lapkričio mėn.

3.8. EESRK mano, kad būtina dėti daugiau pastangų ir užtikrinti didesnę ESIF (arba atitinkamai programą „InvestEU“) ir kitų Europos Sąjungos ir valstybių narių investicijų programų nuoseklumą. Tai padės skatinti būtiną sąveiką ir išvengti programų dubliavimosi.

3.9. Viešai skatinamos investicijos turėtų būti nukreiptos į konkrečius tikslus, kurie aiškiai ir strategiškai nustatyti Europos lygmeniu, siekiant įgyvendinti Sąjungos strateginius tikslus. Sritis, kurios bus remiamos, išdėstytos šio dokumento 1.2 punkte. Atsižvelgdamas į tai EESRK mano, kad įgyvendinant ESIF ir būsimą programą „InvestEU“ reikės papildomų gairių, visų pirma dėl kreditų paskirstymo sektoriams.

3.10. Konkrečiai kalbant apie Europos Komisijos tvaraus augimo finansavimo veiksmų planą, skubus sunormintos klasifikavimo sistemos ir rodiklių, kurie padėtų nustatyti veiklos tvarumo lygį, diegimas turi būti grindžiamas holistiniu požiūriu į ekonominės veiklos ir investicijų poveikį aplinkos tvarumui ir efektyviam išteklių naudojimui, taip pat socialiniams ir valdymo tikslams atsižvelgiant į JT darnaus vystymosi tikslus ir 2017 m. birželio 20 d. Europos Vadovų Tarybos išvadas. Šis požiūris turėtų padėti investuotojams nukreipti savo investicijų srautus į tvarią veiklą, kuri sudaro sąlygas visiškai, visapusiškai, integruotai ir veiksmingai įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m. ⁽⁶⁾.

3.11. Pirminis J.-C. Junckerio planas buvo skirtas garantuoti arba taikyti 21 mlrd. EUR vertės finansinio stabilumo stiprinimo priemonę siekiant pritraukti iki 315 mlrd. EUR investicijų. Programoje „InvestEU“ Komisija siūlo taikyti 38 mlrd. EUR vertės (+ 9,5 mlrd. EUR iš finansinių partnerių) finansinio stabilumo stiprinimo priemonę siekiant pritraukti iki 650 mlrd. EUR. Iš pirmo žvilgsnio pagal programą „InvestEU“ padvigubinami J.-C. Junckerio plano pajėgumai, be to, valstybėms narėms suteikiama galimybė skirti iki 5 % savo sanglaudos politikos asignavimų keturiems garantijų skyriams. EESRK palankiai vertina šią sustiprintą priemonę, tačiau mano, kad 15,2 mlrd. EUR įsipareigojimas, kuris sudaro 1,2 % kitos DFP, nėra pakankamas, kad būtų pasiektas tikslas padidinti investicijas iki prieš krizę buvusio lygio. Pavyzdžiui, 2 % (25,2 mlrd. EUR) įsipareigojimas galėtų padėti papildomai pritraukti daugiau kaip 1 trln. EUR viešojo ir privataus sektoriaus investicijų.

3.12. Reikia skatinti ir remti Europos bendrovių ir konsorciūnų dalyvavimą tarptautiniuose konkursuose ir viešuosiuose pirkimuose. Programos „InvestEU“ taikymo sritis galėtų būti išplėsta, kad apimtų visas geografines sritis ir suteiktų garantijų Europos bendrovėms, investuojančioms už ES ribų. Tai galėtų būti pirmasis realus atsakas į iniciatyvą „Viena juosta, vienas kelias“.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK rekomenduoja skirti pakankamai dėmesio tam, kad nacionaliniu ir regionų lygmenimis būtų pašalintos kliūtys laikantis subsidiarumo principo.

4.2. EESRK ragina Europos Komisiją aiškiai ir nedviprasmiškai nustatyti galimybes integruoti ESIF, būsimą programą „InvestEU“ ir ESI fondus. Pasiūlyme dėl reglamento ne kartą minima DFP programų ir skyrių sąveika, tačiau realios sąlygos šiai sąveikai yra daug nepalankesnės. Dabartinė praktika rodo, kad galimybės derinti ESIF su ESI fondais yra ribotos. EESRK nemano, kad tai turėtų tęstis, ir siūlo nustatyti aiškias taisykles, kurios leistų tam pačiam projektui naudoti ESI fondus (subsidijos forma) ir ESIF lėšas (finansinės priemonės forma).

4.3. EESRK ragina Europos Komisiją skatinti išplėsti ESIF lėšų naudojimą, visapusiškai atsižvelgti į investicijas. Valstybėms narėms turi būti sudarytos sąlygos sutelkti būtinų fiskalinių išteklių viešosioms investicijoms. Kadangi pagal galiojančias Europos Sąjungos fiskalines taisykles išlaidos yra automatiškai susijusios su mokesčiais pajamomis, Europos Komisija turi imtis ryžtingų veiksmų, kad veiksmingai kovotų su mokesčiniu sukčiavimu, mokesčių slėpimu, pinigų plovimu ir neteisėta mokesčių rojų veikla. Visų pirma reikia panaikinti nesąžiningą mokesčių konkurencijos praktiką, kurią šiandien taiko kai kurios valstybės narės, skatinančios agresyvų tarptautinių bendrovių mokesčių planavimą.

4.4. Tam tikros rūšies investicijos, pavyzdžiui, į viešojo sektoriaus infrastruktūrą, gali būti teikiamos veiksmingiau ir mažesnėmis sąnaudomis visuomenei, naudojantis viešojo sektoriaus lėšomis, o ne viešojo ir privataus sektorių partnerystėmis. Tokiu atveju Europos Komisija raginama suteikti valstybėms narėms galimybę pakankamai investuoti, nesumažinant socialinių išlaidų. Atsižvelgiant į ilgalaikę racionalią valstybės finansų teoriją ir praktiką, ateities kartos, gausiančios naudos iš dabartinių investicijų, turėtų sumokėti deramą savo dalį šiuo metu išleidžiant Vyriausybės obligacijas. Jei viešojo sektoriaus investicijas finansuotų tik dabartinė karta taikant didesnius mokesčius ar mažesnes valdžios sektoriaus išlaidas, dabartinėmis sąlygomis tai būtų nepagrįstai pernelyg didelė našta. Praktiškai tai reiškia, kad Stabilumo ir augimo paktas taptų lankstesnis taikant vadinamąją auksinę taisyklę: viešųjų investicijų išlaidos nebus apskaitomos siekiant apskaičiuoti valstybės biudžeto deficito tikslus. Lankstus požiūris į iš naujo pakoreguoto Stabilumo ir augimo pakto įgyvendinimą, kurį Komisija pradėjo taikyti nuo 2014 m., darė teigiamą poveikį augimui. Jį reikėtų ir toliau taikyti ir orientuoti į investicijas, kurios yra labai svarbios visuomenei.

⁽⁶⁾ Žr. (2019)0325 2019 m. kovo 28 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl sistemos tvariam investavimui palengvinti (COM(2018) 353 – C8–0207/2018–2018/0178(COD)).

4.5. Ekonominės ir pinigų sąjungos reforma gali užtikrinti reikiamą tinkamos investicijų politikos valdymą. Visų pirma, baigus kurti bankų sąjungą ir kapitalo rinkų sąjungą ir pradėjus veikti jų priemonėms, galima padėti finansuoti įmones, visų pirma MVĮ. EESRK mano, kad tai yra neatidėliotina, ir apgailestauja dėl Europos Vadovų Tarybos vėlavimo priimti sprendimą šiuo klausimu.

4.6. EESRK mano, kad reikės papildomų gairių dėl ESIF paramos paskirstymo sektoriams ir būsimos programos „InvestEU“. Komiteto nuomone, investicijoms turėtų būti teikiama pirmenybė trijuose sektoriuose: a) Europos žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos modelio kūrimo, b) mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų, c) švietimo ir mokymo. Siekiant užtikrinti teisingą perėjimą prie perspektyvaus žaliosios ekonomikos ir socialinio modelio, socialinio pobūdžio investicijos turėtų būti skatinamos laikantis aukšto lygio grupės rekomendacijų dėl investicijų į socialinę paramą ir pagalbą ⁽⁷⁾.

4.7. Europos Audito Rūmų (EAR) ir Europos investicijų banko (EIB) atlikti kai kurių infrastruktūros ir inovacijų linijos projektų pavyzdžių auditai parodė, kad apie trečdalią projektų buvo galima visiškai finansuoti iš kitų nei ESIF išteklių. Projektų vykdytojai dažniausiai renka ESIF dėl mažesnių finansavimo išlaidų ir iš dalies dėl ilgesnio paskolų grąžinimo termino.

4.8. Projekto, kuris būtų buvęs įgyvendintas ne ESIF lėšomis, įtraukimas kaip papildomo projekto ESIF atžvilgiu atitinka bendrą, ne techninį papildomumo supratimą. Kyla klausimų dėl papildomumo apibrėžties ir praktinio taikymo ESIF reglamente ir praktikoje realiosios ekonomikos atžvilgiu. Tai gali sumažinti itin reikalingo ESIF patikimumą. Todėl EESRK mano, kad EIF pirmiausia turėtų sutelkti savo veiklą į projektus, kurie iš tiesų yra papildomi, nes jie nebūtų įgyvendinti, jei nebūtų ESIF finansavimo, siekiant užtikrinti didžiausią poveikį realiajai ekonomikai ir skatinti plačiosios visuomenės pasitikėjimą ESIF.

4.9. Kaip pažymėjo Europos Audito Rūmai, sutelktoms investicijoms apskaičiuoti naudojama metodika kai kuriais atvejais pervertina tai, kokių mastu ESIF parama iš tikrųjų paskatino papildomas investicijas į realiąją ekonomiką. Be to, EESRK mano, kad Europos Komisija turėtų laikytis Europos Audito Rūmų rekomendacijos parengti palyginamus visų ES finansinių priemonių ir biudžeto garantijų veiklos ir stebėsenos rodiklius, kad padidėtų skaidrumas ir gebėjimas įvertinti jų rezultatus.

4.10. Kaip pažymėjo Europos Audito Rūmai, ESIF taip pat iš dalies pakeitė finansavimą iš kitų centralizuotai valdomų ES finansinių priemonių, visų pirma transporto ir energetikos srityse. Komitetas ragina Komisiją ir EIB apsvarstyti galimo būsimo ESIF infrastruktūros ir inovacijų linijos bei Europos struktūrinių ir investicijų fondų finansinių priemonių veiklos dubliavimosi klausimą.

4.11. Siekdamas užtikrinti tinkamą ESIF sutelktų investicijų vertinimą, EESRK ragina Europos Komisiją sistemingai apibrėžti duomenų rinkimą, kurio reikia statistinei *ex post* analizei atlikti, kad būtų galima įvertinti atskirų projektų *ex ante* daugiklių įvertinius. Tai gali padėti patobulinti būsimus *ex ante* skaičiavimus.

4.12. EESRK rekomenduoja, kad turėtų veikti ne tik Europos investavimo konsultacijų centras (kuris pirmiausia skirtas didelio masto investiciniams projektams, turintiems akivaizdžią Europos pridėtinę vertę), bet ir nacionalinių bei regioninių konsultacijų biurų tinklas, kurie laikytųsi nuoseklios metodikos ir aiškinimo visoje ES ir teiktų konsultavimo paslaugas, visų pirma MVĮ ir dėl jų regioniniu mastu įgyvendinamų projektų.

4.13. EESRK kartoja, kad reikia patikrinti grąžinamojo finansavimo projektų tinkamumą finansuoti taikant finansines priemones, ir rekomenduoja Europos Komisijai sukurti ekspertų platformą. Šiuo atveju turi būti laikomasi trijų pagrindinių finansinių priemonių taikomų reikalavimų: veiksmingumo (kurį užtikrina šių fondų valdytojas, vykdamas savo pareigas, taigi kokybiniu atžvilgiu tenkinantis viešąjį interesą kitaip nei teikiant subsidijas), naudingumo (pagrįstas kiekvienos programos ar jos dalies, kuri yra skirta grąžinamosios priemonės, teisėtumu) ir ekonominio, socialinio ir aplinkos aspektų tvarumo (grindžiamo principo, pagal kurį atnaujinamosios priemonės turi būti grąžinamojo pobūdžio, apibrėžtimi).

(7) Investavimas į socialinę priežiūrą ir paramą. Europos imperatyvas.

4.14. ESIF reglamente nenustatomi pagal šį reglamentą teikiamų garantijų geografinio paskirstymo kriterijai. Jame nustatyta, kad jos valdomos paklauso. Tačiau ESIF iniciatyvinis komitetas apibrėžė orientacinę geografinę diversifikaciją ir Infrastruktūros ir inovacijų programoje nustatė geografinės koncentracijos ribą. Reglamente nenustatytos MVĮ programai taikomos koncentracijos vertės. Komitetas yra tvirtai įsitikinęs, kad Investicijų planas Europai ir būsima programa „InvestEU“ turi būti ekonominės ir socialinės konvergencijos, o ne skirtumas tarp valstybių narių lemiančios priemonės. Nors remiantis Europos Komisijos pateikta informacija, geografinės koncentracijos tendencija iš dalies buvo pakoreguota 2018 m., šis klausimas išlieka pakankamai svarbus norint priimti politines gaires ir iš dalies pakeisti reguliavimo sistemą, kad ši padėtis būtų ištaisyta. Kaip vieną iš būdų padėčiai pagerinti Komitetas palankiai vertina nacionalinių skatinamojo finansavimo bankų ir institucijų steigimą šalyse, kuriose jie dar nėra įsteigti, kad būtų galima bendradarbiauti su ESIF ir EIB, ir ragina visas valstybes nares imtis tokių veiksmų.

4.15. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad ypač kitu fiskalinės sistemos programavimo laikotarpiu bus svarbiau, kad finansinės priemonės turėtų konkrečią funkciją konkrečiam tikslui ir kad siūlomose taisyklėse būtų numatytas platus jų derinių spektras, taip sudarant sąlygas atskiriems projektams priimti konkrečiai pritaikytus sprendimus. Finansinės priemonės nėra vienodos, todėl tam tikros rūšies projektui gali būti skirtos paskolų, garantijų, tiesioginio kapitalo įnašo arba projektų obligacijos. Naudojantis šiomis priemonėmis, praktiškai pirmenybė turėtų būti teikiama prie konkrečių poreikių pritaikytiems sprendimams, nes būtent jie suteikia galimybę visapusiškai išnaudoti finansinių priemonių potencialą.

4.16. Jeigu struktūrinės reformos apskritai yra laikomos svarbiomis siekiant aukštesnio investavimo lygio, jos turi būti aiškiai ir išsamiai išdėstytos. Kelios griežto taupymo politikos laikotarpiu taikytos struktūrinio koregavimo ir reformų priemonės programą vykdančiose šalyse dar labiau padidino trūkumus privataus ir viešo sektoriaus paklauso srityje, nedarbą, netikrumą ir sumažino namų ūkių pajamas bei įmonių pardavimo lūkesčius. Taigi jos prisidėjo prie investicijų deficito didėjimo. Todėl EESRK rekomenduoja skatinti reformas, kuriomis: a) gerinama verslo aplinka, b) sudaromos palankesnės sąlygos įmonių, visų pirma MVĮ, finansavimui, c) didinamas našumas, d) skatinami moksliniai tyrimai, technologinė plėtra, inovacijos ir mokymas, e) skatinama kurti kokybiškas darbo vietas, f) stiprinamos kolektyvinės derybos ir socialinis dialogas Europos ir nacionaliniu lygmenimis, g) stiprinama vidaus paklausa, h) didinamas ekonomikos atsparumas ir i) užtikrinamas tinkamas viešųjų investicijų lygis, pavyzdžiui, sukuriant veiksmingus planavimo gebėjimus viešajame sektoriuje.

4.17. Kartu su būtinybe gerinti ES ir valstybių narių investicinių programų sąveiką taip pat reikia informuoti piliečius apie šių programų laimėjimus: numatoma, kad ESIF pasinaudos apie 945000 MVĮ, o programa „InvestEU“ dar daugiau MVĮ. MVĮ gavėjos turi būti informuojamos apie gautą ES paramą, pavyzdžiui, tai aiškiai nurodant finansavimo sutartyje, taip pat toje sutartyje naudojant Europos Sąjungos logotipą.

2019 m. birželio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai (euro zonos aukščiausiojo lygio susitikimui), Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Europos regionų komitetui „Tarptautinio euro vaidmens stiprinimas“

(COM(2018) 796 final)

(2019/C 282/05)

Pranešėjas **Philip VON BROCKDORFF**

Bendrapranešėjis **Dimitris DIMITRIADIS**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2019 1 24
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2019 6 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 19
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	200/3/3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pažymi, kad tarptautinis euro vaidmuo kol kas dar nėra toks, koks buvo prieš finansų krizę. Nors EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlytas ir komunikate nurodytas priemones ir laiko jas būtiniomis, atsižvelgiant į socialinių ir ekonominių euro zonos uždavinių mastą, jų gali nepakakti. Socialinė sanglauda, didėjanti ekonominė konvergencija, taip pat konkurencingumo ir inovacijų skatinimas, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ), turėtų būti pagrindas, kad ekonomika euro zonoje galėtų išsibėgėti ir padėtų sustiprinti tarptautinį euro vaidmenį.

1.2. EESRK primygtinai ragina ES daug labiau stengtis visoje Europos Sąjungoje didinti socialinę sanglaudą ir ekonominę konvergenciją. Tarp valstybių narių ir jų viduje tebėra didelių skirtumų, kurie trukdo naudotis ekonominėmis galimybėmis, kurios gali būti naudingos visai ES.

1.3. EESRK išpėja, kad dėl vykstančio technologijų proveržio, kaip antai „FinTech“ ir skaitmeninimo, ir kitų tarptautinių valiutų atsiradimo ilgainiui gali susidaryti sąlygos kurti daugiapolę sistemą, grindžiamą daugiau nei viena pagrindine valiuta.

1.4. EESRK mano, kad esama pajėgumų stiprinti tarptautinį euro statusą. Tačiau kartu EESRK mano, kad euro zonoje svarbiausia visų pirma spręsti vidaus problemas, siekiant vientisumo ir gerovės ir šiuo tikslu gerinant jos augimo perspektyvą ir atkuriant viešųjų finansų tvarumą. Siekiant stipresnio tarptautinio euro vaidmens šiam procesui, kuriam reikia, *inter alia*, baigti kurti ekonominę ir pinigų sąjungą, taip pat bankų sąjungą, turėtų būti teikiama pirmenybė.

1.5. Kad būtų užtikrintas bendros ES valiutos patikimumas, kuris yra būtinoji išankstinė sąlyga norint stiprinti tarptautinį euro vaidmenį, reikia imtis tolesnių veiksmų, kuriais siekiama kurti patikimą nacionalinę fiskalinę ir ekonomikos augimą skatinančią politiką, taip pat dėti daugiau pastangų siekiant geriau veikiančio finansų sektoriaus. Šiuo požiūriu EESRK pakartoja, kaip svarbu remti MVĮ ir dar labiau padidinti našumą, nes tai padėtų didinti euro zonos konkurencingumą tarptautinėse rinkose.

1.6. EESRK laikosi nuomonės, kad rinkos integracijos teikiama nauda neturėtų mažėti dėl finansinio nestabilumo, ir ragina nuolat imtis veiksmų siekiant sumažinti neveiksnius paskolas socialiniu požiūriu tvariu būdu, ypač atsižvelgiant į 2018 m. pabaigoje pasiektą politinį susitarimą dėl blogoms bankų paskoloms taikytinų kapitalo reikalavimų.

1.7. EESRK mano, kad, siekiant sustiprinti euro, kaip tarptautinės valiutos, vaidmenį, reikėtų spręsti euro zonos valstybės obligacijų rinkos susiskaidymo, dėl kurio gerokai sumažėja valstybės skolos vertybinių popierių rinkos stiprumas ir likvidumas, problemą. EESRK primygtinai ragina Komisiją išnagrinėti galimybes didinti eurus išreikšto turto likvidumą ir saugumą.

1.8. ECB, visų pirma vykdydamas savo įgaliojimus palaikyti kainų stabilumą euro zonoje, gali šiek tiek palengvinti kelią siekiant stipresnio tarptautinio euro vaidmens. Be to, ECB parama makroekonominėi politikai ir stipresnei EPS bei kapitalo rinkų sąjungai suteikia tolesnį impulsą stiprinant tarptautinį euro vaidmenį.

1.9. EESRK taip pat laikosi nuomonės, kad reikia papildomų priemonių Europos finansų sektoriui stiprinti, įskaitant tvirtesnę Europos finansų rinkos infrastruktūrą ir patikimus palūkanų normų lyginamuosius indeksus. Be to, skatinimas plačiau naudoti eurą strateginiuose sektoriuose taip pat laikomas labai svarbiu prisidedant prie didesnio tarptautinio euro vaidmens.

1.10. Galiausiai EESRK primygtinai ragina valstybes nares tarptautinės diplomatijos srityje laikytis vieningesnio požiūrio, nes tai savo ruožtu gali paskatinti atsirasti daugiau prekybos galimybių. Šio vieningesnio požiūrio taip pat galėtų būti skatinama laikytis iniciatyviau imantis veiksmų, kuriais pirmiausia siekiama ginti ES interesus, ypač iš anksto numatant strategines ir diplomatinės Kinijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) iniciatyvas.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1. 2018 m. gruodžio mėn. paskelbtame komunikate „Tarptautinio euro vaidmens stiprinimas“⁽¹⁾ teigiama, jog galima dar labiau stiprinti euro vaidmenį pasaulyje, kad jis labiau atitiktų politinį, ekonominių ir finansinį euro zonos svorį. Siekiant šio tikslo reikia toliau stiprinti ekonominės ir pinigų sąjungos struktūras, be kita ko, priimti visus dar nepriimtus pasiūlymus, kad būtų užbaigta kurti bankų sąjunga ir padaryta aiški pažanga kuriant kapitalo rinkų sąjungą.

2.2. Šis darbo dokumentas atitinka raginimus, išsakytus ankstesnėse EESRK nuomonėse⁽²⁾ ⁽³⁾, kuriose pabrėžiama, kad, siekiant užtikrinti konkurencingą Europos verslo aplinką tiek didelėms, tiek mažesnėms įmonėms, taip pat sukurti tikrą bendrą Europos valiutą, labai svarbu užbaigti kurti bankų sąjungą, ypač stipresnę ir vienodesnę indėlių garantijų sistemą, ir kapitalo rinkų sąjungą.

2.3. 2017 m. Romos deklaracijoje 27 valstybių narių, Europos Vadovų Tarybos, Europos Parlamento ir Europos Komisijos vadovai paskelbė įsipareigojimą Europos Sąjungai suteikti svarbesnį vaidmenį pasaulyje išplečiant esamus ir užmezgant naujus partnerystės ryšius, regioniniu ir pasauliniu lygmenimis skatinant stabilumą ir gerovę, formuojant pasaulio įvykius ir prisiimant tarptautinius įsipareigojimus⁽⁴⁾.

2.4. Europos Komisijos Pirmininkas savo 2018 m. rugsėjo mėn. pranešime apie Sąjungos padėtį atkreipė dėmesį į euro svarbą tarptautinėje pinigų sistemoje ir ragino dėti daugiau pastangų, kad euras atliktų visavertį vaidmenį tarptautinėje arenoje⁽⁵⁾.

2.5. Šiomis aplinkybėmis Komisija parengė veiksmų gaires, kuriomis siekiama stiprinti ekonominę ir pinigų sąjungą⁽⁶⁾ ir kuriose raginama kurti integruotą ir gerai veikiančią finansų sistemą, be kita ko, užbaigti kurti bankų sąjungą ir kapitalo rinkų sąjungą.

2.6. Komunikate dėl kapitalo rinkų sąjungos⁽⁷⁾ pažymima, kad, siekiant sustiprinti tarptautinį euro vaidmenį, Europos Sąjungai reikia gerai išplėtotų ir integruotų kapitalo rinkų. Sėkmingai veikianči kapitalo rinkų sąjungai padės užtikrinti stabilią finansų sistemą, geresnes galimybes įmonėms gauti finansavimą, taigi ir daugiau investavimo galimybių.

⁽¹⁾ COM(2018) 796 final.

⁽²⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 28.

⁽³⁾ OL C 197, 2018 6 8, p. 1.

⁽⁴⁾ <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/03/25/rome-declaration/>.

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-speech_lt_0.pdf.

⁽⁶⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_lt.pdf.

⁽⁷⁾ COM(2018) 767 final.

2.7. Jungtinio tyrimų centro 2016 m. mokslo ir politikos ataskaitoje ⁽⁸⁾ taip pat nurodoma, kad patikima makroekonominė politika, ES ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimas ir kapitalo rinkų sąjungos sukūrimas padės toliau stiprinti euro vaidmenį pasaulinės prekybos srityje ir finansų rinkose.

2.8. Europos Komisija rekomenduoja ⁽⁹⁾ su energetika susijusiuose projektuose ir finansiniuose sandoriuose plačiau naudoti eurą kaip priemonę, padedančią siekti ES energetikos politikos tikslų, mažinti energijos tiekimo sutrikimo tikimybę ir taip skatinti didesnę Europos įmonių autonomiją.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Per 20 euro egzistavimo metų buvo daug nuveikta. Labai greitai jis tapo antra pagal svarbą tarptautine valiuta pasaulyje (po JAV dolerio) ⁽¹⁰⁾. Konkrečiai kalbant, beveik 60 pasaulio šalių eurą naudoja, naudos arba yra su juo susiejusios savo valiutą. Eurais laikoma beveik 20 % užsienio centrinių bankų tarptautinių atsargų, taip parodant euro, kaip patikimos vertės išsaugojimo priemonės, svarbą, be to, eurais išleista penktadalis įmonių ir užsienio Vyriausybių tarptautinių skolos vertybinių popierių. Galiausiai ne mažiau svarbu ir tai, kad euras yra plačiai naudojamas tarptautiniams mokėjimams: 2017 m. už maždaug trečdalį visų tarptautinių sandorių vertės sąskaitos faktūros buvo išrašytos arba apmokėtos eurais (palyginti su maždaug dviem penktadaliais, tenkančiais JAV doleriui).

3.2. Naudoti eurą tarptautiniu mastu yra naudinga, nes: i) Europos įmonės patiria mažesnę valiutos kurso riziką ir mažiau susijusių išlaidų; ii) užtikrinamas didesnis kainų skaidrumas, todėl įmonės gali gauti pigesnių žaliavų, o vartotojai – pirkti pigesnes prekes; iii) nustatoma didesnė infliacinė disciplina, o tai iš esmės lemia mažesnes namų ūkių ir įmonių mokamas palūkanų normas; iv) užtikrinamas didesnis finansinis savarankiškumas ir suteikiama galimybė gauti finansavimą palankesnėmis skolinimosi sąlygomis Europos įmonėms (įskaitant MVĮ) ir Vyriausybėms, nes Europos finansų rinkos tampa integruotesnės, stipresnės ir likvidesnės ir v) skatinama toliau plėtoti ES vidaus ir tarptautinę prekybą.

3.3. Be to, stiprinant tarptautinį euro vaidmenį rinkos dalyviams visame pasaulyje būtų suteikta papildoma galimybė rinktis, todėl tarptautinė ekonomika taptų labiau apsaugota nuo sukrėtimų, susijusių su didele daugelio sektorių (pvz., energetikos, prekių ir orlaivių gamybos) priklausomybe nuo JAV dolerio.

3.4. Pastaruosius du dešimtmečius dolerio ir euro padėtis vienas kito atžvilgiu nepasikeitė. Nors įvedus eurą atotrūkis tarp šių dviejų valiutų laipsniškai sumažėjo, prasidėjus euro zonos krizei jis vėl padidėjo. Greičiausiai tokia padėtis artimiausiu metu nesikeis, nepaisant to, kad eurą išleido didžiausias pasaulyje prekybos blokas. Taigi atrodo, kad tarptautinio euro vaidmens stiprinimas nėra tik ekonominio dydžio ir atvirumo klausimas – tai visų pirma susiję su ribotomis euro galimybėmis užtikrinti stabilumą susidūrus su visuotiniais finansiniais sunkumais.

3.5. Vis dar esama ir kitų veiksnių, trukdančių didinti tarptautinį euro naudojimą, įskaitant:

- i. istoriškai dominuojantį dolerio kaip pasaulinės tarptautinės atsargų valiutos vaidmenį;
- ii. mažesnes išlaidas, susijusias su dolerio naudojimu, ir jo didesnę likvidumą, ypač pinigų rinkos operacijose, ir
- iii. šiuo metu dar nebaigtą Europos finansų rinkų, kuriomis grindžiama bendra valiuta, integraciją;
- iv. be to, tai, kad daugumoje tarptautinių finansų sistemų naudojamos už euro zonos ribų esančiomis arba ne Europos bendrovių valdomomis prekybos, tarpuskaitos ir mokėjimų atlikimo platformomis, nėra geras ženklas siekiant stiprinti tarptautinį euro vaidmenį.

3.6. Siekiant stiprinti tarptautinį euro vaidmenį taip pat reikia užtikrinti dar stabilesnę ir atsparesnę ekonominę aplinką ir sklandžiau veikiančią finansų sistemą. Šiuo tikslu pasiūlyta keletas iniciatyvų, kuriomis skatinamas euro zonos šalių ekonomikos našumas ⁽¹¹⁾ ir gebėjimas geriau atremti didelius asimetrinius sukrėtimus euro zonoje ⁽¹²⁾. Tačiau dėmesį reikėtų sutelkti ne tik į gebėjimą atremti asimetrinius sukrėtimus, bet ir galimybes gerinti padėtį mažinant skirtingą elgseną euro zonoje, kurią lemia labai nevienodos ekonominės, socialinės ir politinės jos valstybių narių struktūros. Dėl šių skirtumų, ypač esančių fiskalinės politikos, darbo užmokesčio raidos, našumo ir valdymo srityse, kyla grėsmė euro perspektyvoms. Nepasiekus tam tikro masto fiskalinės sąjungos, bendros valiutos struktūra nėra visapusiška, todėl ateityje kilus finansų ir ekonomikos krizėms euro zona bus pažeidžiama.

⁽⁸⁾ <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC96913/lbna27754enn.pdf>.

⁽⁹⁾ C(2018) 8111 final.

⁽¹⁰⁾ COM(2018) 767 final.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication_-_long-term_budget_for_europes_priorities.pdf.

⁽¹²⁾ COM(2018) 387 final.

3.7. Toliau internacionalizuojant eurą gali kilti didesnė rizika, kad galbūt nepageidaujama laikinai pakils valiutos kursas, ypač kilus visuotinei sumaiščiai. Dėl to atitinkamai sumažėtų vietos gamintojų konkurencingumas ir pablogėtų euro zonos eksporto rodikliai. Dažniau naudojant eurą tarptautiniu mastu gali atsirasti ir tam tikrų išlaidų, tačiau jas nusvertų kita nauda, kaip antai didesnė pinigų politikos autonomija ir stipresnis tarptautinis pinigų politikos poveikis.

3.8. Stiprinti tarptautinį euro vaidmenį tam tikru mastu skatina pati euro zona, nes euro zonos investuotojai įsigyja daug ne euro zonos rezidentų išleistų obligacijų eurais. Vis dėlto tarptautiniam euro vaidmeniui būdingas į regionus sutelktas dėmesys, kuris yra ryškiausias šalia euro zonos esančiose šalyse. Visų pirma, esama pakankamai įrodymų, kad Londono Sičui ne euro zonos rezidentų išleistų obligacijų eurais rinkoje tenka vienas svarbiausių vaidmenų tiek pasiūlos, tiek paklausos, tiek tarpininkavimo atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, „Brexit“ gali padaryti tam tikrą poveikį šiai rinkai.

3.9. Vertinant iš platesnės perspektyvos, tarptautinis euro vaidmuo būtų sustiprintas, jei ES siektų įgyvendinti vieningesnę užsienio politiką ir primygtinai ragintų nuolat laikytis daugiašalio požiūrio į prekybą. ES valiuta aukštą tarptautinį lygį pasieks tik tada, kai ES veiks vieningai ir kai šie veiksmai bus remiami bendrų jos diplomatinių ir ekonominių pastangų. Tai turėtų būti taikoma energetikos, transporto, pramonės ir kituose atitinkamuose sektoriuose, kuriuose ES ir visos euro zonos interesams reikia teikti pirmenybę. Taip pat nepaprastai svarbu, kad ES laikytųsi bendros pozicijos dėl geopolitinių pokyčių, pavyzdžiui, didėjančios Kinijos įtakos tarptautinės prekybos srityje dėl jos vykdomos iniciatyvos „Viena juosta, vienas kelias“, t. y. ekonominės ir diplomatinės programos, kurią įgyvendinant būtų galima pertvarkyti prekybą Azijoje ir už jos ribų ir joje dominuoti. ES turi išsamiai įvertinti šios ekonominės ir diplomatinės programos poveikį, nes dėl to padidėtų ekonominė Kinijos įtaka pasaulyje. ES ir ypač euro zona negali sau leisti ramiai stebėti, kaip plėtojama ši programa.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Turint omenyje 3.2 punkte nurodytą su euru susijusią naudą, gali atrodyti keista, kad ne visos valstybės narės yra prisijungusios prie euro zonos. Neprijungimo priežastys gali būti įvairios, be kita ko, susijusios su atitinkamų valstybių narių pasirengimo lygiu ir jų atitiktimi ekonominiams kriterijams, būtiniams eurui įsivesti, o tam tikrais atvejais – su išliekančiomis teisinėmis kliūtimis, trukdančiomis tenkinti tokius kriterijus. Apskritai nedalyvavimas rodo išliekančius ES skirtumus socialinės sanglaudos ir ekonominės konvergencijos srityje. Šiuos skirtumus būtina šalinti, jei norima, kad euro zonos plėtra paskatintų tolesnį euro zonos ekonominį stabilumą ir jį taptų atsparnesnė išorės ekonominiams sukrėtimams. Tai savo ruožtu sustiprintų ES, kaip pasaulinės jėgos, statusą ir toliau stiprintų tarptautinį euro vaidmenį.

4.2. Fiskalinės ir pinigų politikos sąveika visoje euro zonoje yra itin svarbi euro ir tarptautinio jo vaidmens ateičiai. Tačiau stabili makroekonominė aplinka priklauso nuo fiskalinės ir pinigų politikos krypties, kuri keičiasi siekiant atsverti su valstybės skolos tvarumu susijusias problemas ir gerinti ekonomikos augimo perspektyvas. Dėl ne paties geriausio fiskalinės, struktūrinės ir pinigų politikos priemonių derinio, taikomo pasaulinei finansų krizei pasibaigus, padėtis euro zonoje yra nevienoda, todėl dėl koregavimo tenkanti našta euro zonos valstybėms narėms yra nelygiai padalyta. Tai atspindi dabartinę institucinę struktūrą, kuria grindžiamas euro sukūrimas, kuri varžo pavienes valstybes nares ir pagal kurią trūksta priemonių veiksmingai ir suderintai ekonominės ir fiskalinės politikos kryptį visoje euro zonoje užtikrinti.

4.3. Tuo iš dalies paaiškinama, kodėl euro zonoje vyrauja pusiausvyros sutrikimai ir nelygybė, taip pat kodėl manoma, kad skubiai būtina spartinti didėjančią konvergenciją. Tai padėtų pagerinti ekonominės veiklos rezultatus ir remti socialinį ir politinį stabilumą, o visa tai yra labai svarbu siekiant stiprinti tarptautinį euro vaidmenį. Dabartinėmis aplinkybėmis su pinigų politika ekonominėje erdve, kurioje ekonominės ir socialinės valstybių narių sąlygos yra tokios skirtingos, susijusios problemos yra sunkiai išsprendžiamos.

4.4. Be to, reikia imtis priemonių neveiksnių paskolų problemai spręsti. Neveiksnių paskolų yra didelė našta ES ekonomikos finansavimui, nes jos iškraipo kreditų skyrimą, mažina pasitikėjimą rinkomis ir galiausiai lėtina ekonomikos augimą. Reikia pripažinti, kad nacionaliniuose euro zonos bankų sektoriuose vis dar kyla didelė rizika, trukdanti bendros indėlių garantijų sistemos plėtrai. Akivaizdu, kad neveiksnių paskolų mažinimas ir bankų rekapitalizavimas kainuoja tiek Vyriausybėms, tiek ir privačiam sektoriui. Atsižvelgdamas į savo ankstesnę nuomonę⁽¹³⁾, EESRK ragina kredito įstaigas skolinti atsakingai, ir pabrėžia, kad nacionalinės valdžios institucijos ir ES institucijos turi suvienyti jėgas ir siekti tolesnės pažangos kuriant visapusišką ir patikimą ES sistemą neveiksnių paskolų problemai spręsti.

4.5. Taip pat manoma, kad siekiant užtikrinti makroekonominį stabilumą itin svarbu užbaigti kurti bankų sąjungą ir toliau integruoti kapitalo rinkų sąjungą. Bankų sąjunga yra itin svarbi siekiant pinigų sąjungoje naudotis su tarpvalstybinės bankų veiklos teikiamais pranašumais. Nors padaryta didelė pažanga, bankų sąjunga dar nebaigta kurti. euro zonoje taip pat reikia toliau daryti pažangą rengiant kitas svarbias iniciatyvas, kuriomis būtų siekiama kurti visapusiškesnę finansinę sąjungą. Kapitalo rinkų sąjunga padės skatinti tarpvalstybinę finansinę integraciją, o bankai ir kapitalo rinkos gali papildyti vieni kitų veiksmus finansuojant euro zonos ekonomiką.

⁽¹³⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 43.

4.6. Bankų sąjunga ir kapitalo rinkų sąjunga, veikdamos išvien, bendrąją finansinių paslaugų rinką gali perkelti į kitą lygmenį dėl dviejų pagrindinių priežasčių: i) jei finansų rinkos gerai veiktų, būtų stipresnės ir integruotesnės, įmonės galėtų palankesnėmis sąlygomis gauti kreditą ir pelningai investuoti; ir ii) dėl finansų rinkų integracijos pagerėtų finansavimo aplinka, ypač MVĮ, kurios dažnai apibūdinamos kaip Europos ekonomikos pagrindas darbo vietų kūrimo, inovacijų diegimo ir ekonomikos augimo požiūriu. Integruotoje finansų rinkoje bankai galėtų lengviau išnaudoti masto ekonomiją keliuose valstybėse narėse siūlydami panašius ar net tuos pačius produktus ir paslaugas. Be to, jie tikriausiai padidintų savo tarpvalstybinį turtą ir galėtų kurti didesnes ir įvairesnes vertybiniais popieriais pakeistų produktų ir padengtųjų obligacijų užtikrinimo priemonių grupes.

4.7. Gerai veikianti ir integruota kapitalo rinka yra laikoma labai svarbia pinigų erdvės veikimui, todėl pirmenybę reikėtų teikti pastangoms pašalinti esamus Europos kapitalo rinkų trūkumus, ypač, jeigu „Brexit“ as“ įvyks be susitarimo. Vis dėlto reikėtų nepamiršti, kad kapitalo rinkų sąjungos projektas apima labai įvairius metodus o kai kurie iš jų nepadėjo pasiekti norimo rezultato, kaip iš pradžių buvo sumanyta. Kaip pavyzdį galima paminėti visos Europos asmenines pensijas ir iniciatyvą, susijusią su pakeitimo vertybiniais popieriais rinka, nors pensijų srityje EESRK ir pripažįsta valstybinių pensijų svarbą tiems žmonėms, kurie negali sau leisti privačių pensijų. Tiesą sakant, kapitalo rinkų sąjungos veikla ne visada buvo sėkminga. Nepaisant to, šios iniciatyvos iš lėto, bet užtikrintai prisidės prie tarptautinio euro vaidmens stiprinimo.

4.8. Be to, pasibaigus finansų krizei svarbu suprasti, kad galimybė toliau stiprinti tarptautinį euro vaidmenį priklauso nuo finansinio euro zonos stabilumo. Išleidus bendras euro zonos obligacijas, skolinius įsipareigojimus ir vekselius kaip saugų turtą, panašiai kaip leidžia JAV išdas, ir taikant tinkamą valdymo struktūrą (įskaitant tvirtą ir patikimą fiskalinės politikos sistemą), būtų skatinamas didesnis stabilumas užtikrinant saugias ir likvidžias skolos priemones, kurios būtų tinkamos neplanuotai padidėjusioms viešosioms išlaidoms finansuoti.

4.9. Pažymėtina, kad bendrų euro zonos obligacijų leidimas taip pat turėtų būti neatsiejamas nuo priežiūros sistemos gerinimo. Būtina apsvarstyti su tokiais produktais susijusią riziką, galbūt sutelkiant riziką ir garantijas, ypač sukūrus labai integruotą kapitalo rinkų sąjungą.

4.10. Pastangų stiprinti tarptautinį euro vaidmenį, visų pirma siekiant konkuruoti su JAV doleriu kaip atsargų valiuta, nereikėtų laikyti vienakrypčiais veiksmais, kuriais siekiama įgyti konkurencinį pranašumą. Dėl to euro zonos vidaus ekonomika gali patirti ir pasaulinį spaudimą, kylantį dėl ekonominių pokyčių konkuruojančiose valstybėse. Tačiau jei būtų veiksmingai reaguojama ir laikomasi bendros pozicijos, visoje euro zonoje būtų galima pasiekti didesnę socialinę sanglaudą ir ekonominę konvergenciją. Europos iniciatyvos, kuriomis siekiama skatinti bendradarbiavimą gynybos ir tarptautinių reikalų srityje, taip pat gali stiprinti ES geopolitinį vaidmenį ir skatinti euro naudojimą pasaulyje.

4.11. ECB, visų pirma vykdydamas savo įgaliojimus palaikyti kainų stabilumą euro zonoje, gali šiek tiek palengvinti sudėtingą kelią siekiant stipresnio tarptautinio euro vaidmens. Be to, ECB parama makroekonominėi politikai ir stipresnei EPS bei kapitalo rinkų sąjungai suteikia tolesnį impulsą stiprinant tarptautinį euro vaidmenį.

2019 m. birželio 19 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių

(COM(2019) 151 final)

(2019/C 282/06)

Pranešėja **Ana BONTEA**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2019 3 12
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 148 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2019 6 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 20
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	211 / 3 / 10

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pakartoja savo ankstesnes išvadas ir rekomendacijas dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių, siekdamas, kad jomis būtų pasinaudota ⁽¹⁾.

1.2. EESRK palankiai vertina Europos ir nacionalines priemones, kurios leido pasiekti pažangos užimtumo srityje, ir rekomenduoja jas toliau taikyti ir plėtoti siekiant skatinti ekonominį gyvybingumą ir socialinį tvarumą, darbo jėgą, kuri yra kvalifikuota, apmokyta, todėl geriau pasirengusi prisitaikyti prie naujų pokyčių, ypač technologinių, į ekonomikos pokyčius reaguojančias darbo rinkas, kartu įgyvendinant visiško užimtumo ir socialinės pažangos tikslus, mažinant skirtumus, užtikrinant visiems lygias galimybes, socialinę įtrauktį ir kovojant su skurdu, kad būtų panaikinti regioniniai skirtumai gyvenimo ir darbo sąlygų požiūriu ir pagerėtų darbo rinkos veikimas bei socialinio dialogo veiksmingumas.

1.3. EESRK pakartoja, kad rengiant darbo rinkos ir socialinių teisių reguliavimo politiką būtina sklandžiai derinti tarpusavyje susijusius konkurencingumo, našumo ir socialinio tvarumo ir (arba) darbuotojų teisių aspektus. Visos Europos, nacionalinių ir vietos institucijų įgyvendinamos politikos priemonės turėtų užtikrinti tinkamą ekonominio, socialinio ir aplinkos tvarumo pusiausvyrą.

1.4. Reikia tokių politikos ir struktūrinių reformų, kurios sudarytų palankesnes sąlygas kurti kokybiškas darbo vietas ir skatintų atsakingą verslumą bei MVĮ ir socialinių įmonių augimą.

1.5. EESRK pabrėžia, kad svarbu užtikrinti įtraukų, teisingą, aukštos kokybės techninį, profesinį ir tretinį švietimą, įskaitant aukštąjį mokslą, taip pat užtikrinti atitinkamas aukšto lygio žinias ir įgūdžius siekiant užimtumo, deramų darbo vietų ir verslumo bei norint visiems suteikti mokymosi visą gyvenimą galimybių.

1.6. Siekiant pagerinti reformų rengimą ir įgyvendinimą, taip pat jų stebėseną, labai svarbu, kad sklandžiai vyktų socialinis dialogas ⁽²⁾.

1.7. EESRK pakartoja savo ankstesnes rekomendacijas toliau dėti pastangas skirtumams panaikinti, nes didėjanti konvergencija yra horizontalusis principas, į kurį turi būti atsižvelgta visose ES politikos srityse ir į jas integruotas.

1.8. EESRK pakartoja savo išvadas ir rekomendacijas dėl Europos socialinių teisių ramsčio ⁽³⁾.

⁽¹⁾ OL C 237, 2018 7 6, p. 57.

⁽²⁾ OL C 159, 2019 5 10, p. 1; OL C 434, 2017 12 15, p. 30.

⁽³⁾ OL C 262, 2018 7 25, p. 1; OL C 81, 2018 3 2, p. 145; OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Pasiūlyme dėl Tarybos sprendimo numatyta 2019 m. toliau laikytis valstybių narių keturių užimtumo politikos gairių, išdėstytų Sprendimo (ES) 2018/1215 priede ⁽⁴⁾.

2.2. EESRK ankstesnėse nuomonėse ⁽⁵⁾ jau pateikė išvadas ir rekomendacijas dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių ir norėtų jas šioje nuomonėje pakartoti, kad jomis būtų pasinaudota.

2.3. EESRK palankiai vertina Europos ir nacionalines priemones, kurios leido pasiekti pažangos ⁽⁶⁾, ir rekomenduoja jas toliau taikyti ir plėtoti, kartu užtikrinant nuolatinį darbo vietų kokybės gerinimą ir skirtumų mažinimą (nes darbo rinkoje išlieka skirtumai tarp valstybių narių, regionų ir žmonių grupių, o augimo rezultatais ne vienodai pasinaudoja visos šalys, regionai ir piliečiai; kai kuriose valstybėse vis dar aukštas nedarbo lygis, realiosios namų ūkių pajamos nesiekia prieš krizę buvusio lygio ir išlieka aukštas skurdo lygis).

2.4. 2020 m. valstybės narės ir ES, konsultuodamosi su socialiniais partneriais, turėtų parengti naują suderintą užimtumo strategiją, kuria, visų pirma, būtų siekiama skatinti ekonomikos gyvybingumą ir socialinį tvarumą, darbo jėgą, kuri yra kvalifikuota, apmokyta, todėl geriau pasirengusi prisitaikyti prie naujų pokyčių, ypač technologinių, taip pat į ekonomikos pokyčius reaguojančias darbo rinkas, siekiant įgyvendinti visiško užimtumo ir socialinės pažangos tikslus, mažinti skirtumus, ir stiprinti darbo rinkos veikimą bei socialinio dialogo veiksmingumą.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Darbo jėgos paklausos ir investicijų skatinimas

3.1.1. „Kaip nurodyta 2019 m. šalių ataskaitose, visos valstybės narės susidūrė su kliūtimis investicijoms įvairiose veiklos srityse“. „Tai, pavyzdžiui, didelė reguliavimo ir administracinė našta, reguliavimo sistemų nuspėjamumo stoka, teisingumo sistemų veiksmingumas ir neveiksmingas viešasis administravimas“ ⁽⁷⁾ (reformoms ir investicijoms reikia pakankamų administracinių ir techninių pajėgumų, kad valstybės narės galėtų pasiekti numatytus rezultatus), sudėtingos ir ilgai trunkančios patvirtinimo procedūros, jau nekalbant apie gebėjimų trūkumą, kurį lemia švietimo ir mokymo sistemų spragos. Daugelio šalių ataskaitose kvalifikuotų darbuotojų trūkumas nurodomas kaip kliūtis, trukdanti investicijoms ir jas stabdanti. Nepaisant pastaruoju metu dedamų pastangų ir pažangos ⁽⁸⁾, susijusios su tam tikrais finansų sistemos trūkumais, reikia paminėti ir likusius sunkumus, su kuriais susiduria įmonės, ypač MVĮ, norėdamos gauti finansavimą investicijoms ⁽⁹⁾. Dėl visų šių trūkumų, turinčių atitinkamą tarpvalstybinį poveikį, būtina imtis tinkamų Europos ir nacionalinio lygmens veiksmų, kad ES ir jos valstybės narės vėl pasiektų iki krizės buvusį investicijų lygį ir kad būtų pasiekti strategijoje „ES 2020“ nustatyti su MTTP ir darbuotojų mokymu įmonėms susiję tikslai.

3.1.2. Siekiant palengvinti kokybiškų darbo vietų kūrimą, skatinti atsakingą verslumą ir tikrą savarankišką darbą, taip pat remti MVĮ ir socialinių įmonių kūrimą ir augimą, reikėtų vykdyti tikslingesnę investicijų politiką ją derinant su tinkamai parengtomis struktūrinėmis reformomis.

3.1.3. Reikėtų nustatyti horizontalią, įtraukią, nuoseklią ir MVĮ palankią ES politiką ir pereiti nuo principo „visų pirma galvokime apie mažuosius“ (angl. Think Small First) prie principo „visų pirma veikime mažųjų naudai“ (angl. Act small first). EESRK pakartoja savo ankstesnes rekomendacijas ⁽¹⁰⁾, įskaitant rekomendaciją nustatyti rodiklį, pagal kurį būtų galima įvertinti verslumui palankias sąlygas.

⁽⁴⁾ 2018 m. liepos 16 d. Tarybos sprendimas (ES) 2018/1215 dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (OL L 224, 2018 9 5, p. 4).

— darbo jėgos paklausos didinimas,
— darbo jėgos pasiūlos didinimas ir galimybių įsidarbinti, įgūdžių bei kompetencijų gerinimas,
— darbo rinkų veikimo ir socialinio dialogo veiksmingumo gerinimas,
— lygių galimybių visiems skatinimas, socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu.

⁽⁵⁾ OL C 332, 2015 10 8, p. 68; OL C 237, 2018 7 6, p. 57.

⁽⁶⁾ Komunikatas COM (2019) 150 final : Europos Sąjungos ekonomika auga septintus metus iš eilės. Besitęsiantis ekonomikos atsigavimas daro teigiamą poveikį darbo rinkoms ir socialinei pažangai. Užimtumo padėtis toliau gerėja: 2018 m. ketvirtąjį ketvirtį įdarbinta rekordiškai daug žmonių – 240 mln., o nedarbo lygis (6,6 %) vėl pasiekė 2000 m. lygį. Vien 2017 m. skurde gyvenančių ir socialiai atskirtų žmonių skaičius sumažėjo daugiau kaip penkiais milijonais.

⁽⁷⁾ Komunikatas COM(2019) 150 final (4 priedas); Žr. taip pat komunikatą . COM (2019) 500 final .

⁽⁸⁾ MVĮ ir vidutinės kapitalizacijos įmonių galybės gauti finansavimą 2014–2020 m. laikotarpiu. Galybės ir iššūkiai (Informacinis pranešimas); OL C 345, 2017 10 13, p. 15; OL C 197, 2018 6 8, p. 1.

⁽⁹⁾ Žr. 8 išnašą.

⁽¹⁰⁾ COM(2019) 150 final .

3.1.4. Atsižvelgiant į demografines tendencijas, našumo augimas yra labai svarbus siekiant užtikrinti būsimą tvarų ekonomikos augimą visose valstybėse narėse. Pagrindinis politikos formuotojų ir socialinių partnerių uždavinys – skatinti našumo augimą Europoje ⁽¹¹⁾ vykdant tikslingesnes investicijas į fizinį ir žmogiškąjį kapitalą ir pasinaudojant technologine pažanga pramonės ir paslaugų sektoriuose, stiprinant gamybines investicijas į inovacijas, mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, į augimą skatinančius projektus, taip pat į fizinę ir socialinę infrastruktūrą, pavyzdžiui į IRT tinklus ir priežiūros įstaigas. Reikia dėti daugiau pastangų investuojant į kokybiškų darbo vietų kūrimą ir sprendžiant mažų garantijų darbo problemą, nes toks darbas taip pat mažina našumą.

3.2. *Galimybių išsidarbinti, įgūdžių bei kompetencijų gerinimas* ⁽¹²⁾

3.2.1. Viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių 2019 m. buvo išreikštas susirūpinimas – tai pasitvirtinęs struktūrinių kompetencijų ir darbo rinkos poreikių neatitikimas, nes ES įmonėms vis sunkiau įdarbinti darbuotojus. Taip yra dėl to, kad ES trūksta reikiamų įgūdžių, todėl spaudimas gamybos pajėgumams tik dar labiau didėja. Su kompetencijų trūkumo problema susiduria ne tik šalys, kuriose aukštas užimtumo lygis, bet ir šalys, kuriose aukštas nedarbo lygis, ir ši problema ypač opi kai kuriuose sektoriuose, visų pirma statybos, IRT paslaugų, inžinerijos ir finansinių paslaugų ⁽¹³⁾. Reikia imtis ryžtingesnių priemonių siekiant spręsti šią problemą, visų pirma reformuoti švietimo ir mokymo sistemas daugelyje šalių ir skatinti siekti rezultatų aukštojo mokslo srityje.

3.2.2. Turi būti laikomasi šių prioritetų: užtikrinti lygybę ir lygias galimybes, vienodas galimybes įgyti kokybišką išsilavinimą ir aukšto lygio įgūdžių bei žinių, taip pat teisingai paskirstyti mokymosi rezultatus.

3.2.3. Švietimo įstaigoms ir mokytojams turėtų būti teikiama parama, erdvė ir priemonės, kad jie galėtų skiepyti tokias vertybes kaip demokratija, aktyvus pilietiškumas, kritinis mąstymas, tolerancija ir taika, ypač turint omenyje migrantų ir pabėgėlių integracijos sunkumus, dešiniųjų ekstremizmą ir populistinį nacionalizmą.

3.2.4. Gerai veikianti dualinio profesinio rengimo ir mokymo sistema padeda didinti jaunimo užimtumą.

3.2.5. Siekiant užtikrinti visišką visų mokytojų ir mokinių, taip pat piliečių, įskaitant gyvenančius atskirtose vietovėse, skaitmeninį raštingumą, būtina numatyti tinkamą viešąjį finansavimą, pažangią įrangą ir įdarbinti kvalifikuotus techninius darbuotojus.

3.2.6. Skaitmeninių įgūdžių trūkumo šalinimas yra daugialypė užduotis ir jai įveikti reikia pastangų. Visais lygmenimis turėtų būti skatinamas kūrybiškumas, verslumas ir judumas švietimo ir mokymo srityje, taip pat mokymasis visą gyvenimą ir tvirtesni ryšiai tarp įmonių ir švietimo paslaugų teikėjų. Šiuo atveju svarbus vaidmuo tenka socialiniams partneriams.

3.2.7. Neįgalieji ir kitos nepalankioje padėtyje esančios grupės turi ne tik turėti galimybę gauti kokybišką švietimą ir profesinį mokymą – jiems taip pat reikia tikslinių priemonių ir paramos, kad jie galėtų lengviau patekti į darbo rinką.

3.3. *Socialinio dialogo veiksmingumo didinimas nacionaliniu ir Europos lygmenimis* ⁽¹⁴⁾

3.3.1. Veiksmingas socialinis dialogas yra svarbus siekiant pirmiau nurodytų socialinės konvergencijos didinimo ir galimybių gauti kokybišką darbą, įgyti įgūdžių ir gebėjimų tikslų, taip pat siekiant pagerinti su šiais tikslais susijusių reformų rengimą ir įgyvendinimą, siekiant didesnės atsakomybės.

3.3.2. Būtina, kad socialiniai partneriai prasmingai ir tinkamu laiku dalyvautų visame Europos semestro procese, kad būtų pagerintas jų dalyvavimas politikoje, kurią bus lengviau sėkmingai įgyvendinti derinant darbuotojų ir darbdavių interesus. Socialinių partnerių bendradarbiavimas gali tapti ekonomikos, užimtumo ir socialinės įtraukties politikos sėkmės, tvarumo ir įtraukumo veiksnium.

⁽¹¹⁾ Žr. 10 išnašą.

⁽¹²⁾ SOC/622 (dar rengiama), OL C 62, 2019 2 15, p. 136, OL C 228, 2019 7 5, p. 16, OL C 237, 2018 7 6, p. 8, OL C 81, 2018 3 2, p. 167; OL C 13, 2016 1 15, p. 57; OL C 161, 2013 6 6, p. 67.

⁽¹³⁾ Žr. EESRK užsąlytą tyrimą dėl įgūdžių neatitikties, 2018 m.

⁽¹⁴⁾ OL C 159, 2019 5 10, p. 1; OL C 434, 2017 12 15, p. 30.

3.3.3. Socialiniai partneriai gali pasiūlyti naujoviškų sprendimų, kaip prisitaikyti prie visuomenės ir darbo rinkos permainų, demografinių pokyčių, skaitmeninimo ir globalizacijos padarinių. Nacionalinė ir Europos teisės aktų sistema turėtų užtikrinti erdvę inovacijoms įmonėse, sektoriuose ir valstybėse narėse siekiant skatinti socialinių partnerių veiklos vystymąsi. Ketursaliu pareiškimu „Nauja socialinio dialogo pradžia“ (2016 m.) pripažįstama, kad Europos socialinis fondas (ESF) atlieka svarbų vaidmenį remiant socialinių partnerių gebėjimų stiprinimą, ir EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad būtų įgyvendintos socialinių partnerių rekomendacijos ⁽¹⁵⁾.

3.3.4. Siekiant įtraukti socialinius partnerius į Europos semestro procesą, taip pat reikia papildomos paramos gebėjimams stiprinti, kad būtų galima prisidėti prie įvairių proceso etapų, įskaitant reformų įgyvendinimą. Be to, svarbu kai kuriose šalyse stiprinti socialinių partnerių gebėjimus, kad būtų užtikrintas Europos socialinio dialogo rezultatų praktinis įgyvendinimas.

3.3.5. Kaip rodo 2019 m. šalių ataskaitos, teigiami pokyčiai kai kuriose valstybėse narėse kontrastuoja su kitų valstybių narių atsiuokimu nuo reikalų. Kai kuriose valstybėse narėse socialinių partnerių dalyvavimas nacionaliniu lygmeniu iš esmės mažėja. Konsultacijos su socialiniais partneriais turėtų būti privalomos.

3.3.6. Socialinis dialogas turėtų atlikti svarbesnį vaidmenį rengiant, įgyvendinant ir stebint reformas. Reikėtų atsižvelgti į susitarimus tarp socialinių partnerių, kuriuose nustatomi neatidėliotini uždaviniai ir politiniai veiksniai siekiant pagerinti darbo rinkas, taip pat į šalių ataskaitas bei socialinių rodiklių suvestinę.

3.4. *Lygių galimybių visiems, socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu* ⁽¹⁶⁾

3.4.1. EESRK pakartoja, kad rengiant darbo rinkos ir socialinių teisių reguliavimo politiką būtina sklandžiai derinti tarpusavyje susijusius konkurencingumo, našumo ir socialinio tvarumo ir (arba) darbuotojų teisių aspektus. Visi subjektai turi išsipareigoti skatinti įtraukų augimą ir kartu sukurti palankias sąlygas įmonėms, kad būtų sukurta daugiau ir geresnių darbo vietų. Vienintelis būdas sukurti teisingesnę visuomenę – skatinti tvaresnį ir įtraukesnį ekonomikos augimą ir užimtumą, siekiant užtikrinti piliečiams deramas darbo sąlygas, pakankamą darbo užmokestį ir pensijas ir galimybę naudotis savo teisėmis.

3.4.2. Nepaisant visoje Europoje gerėjančios padėties, darbo rinkoje vis dar yra skirtumų tarp skirtingų ES valstybių narių, regionų ir įvairių gyventojų grupių. Ne visos šalys, regionai ir piliečiai vienodai jaučia ekonomikos augimo naudą. Kai kuriose valstybėse narėse nedarbo ir skurdo lygis vis dar yra aukštas, o realios namų ūkių pajamos vis dar nesiekia prieš krizę buvusio lygio. Regioniniai skirtumai tebėra dideli, o kai kuriose valstybėse narėse jie didėja.

3.4.3. Konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos ⁽¹⁷⁾ gali būti svarbios siekiant didinti užimtumo gairių ir Europos socialinių teisių ramsčio veiksmingumą, nes šalims suteikiama puiki galimybė formuoti nacionalinę politiką pagal socialinių teisių ramsčio gaires ir principus ir siekti bendrų rezultatų. Rekomendacijomis turėtų būti siekiama mažinti minėtus skirtumus, taip pat didinti atitinkamus išteklius ir juos panaudoti šiam tikslui pasiekti.

3.4.4. Kai kuriose valstybėse narėse nedarbo lygis ne visiškai atkurtas ir vis dar viršija 10 % Daugelyje šalių jaunimo padėtis tebėra sudėtinga: daug jaunų žmonių nedirba, nestudijuoja ir nesimoko ir tai kelia susirūpinimą dėl jų dabartinių ir būsimų galimybių įsidarbinti ⁽¹⁸⁾. Kitose šalyse dėl didėjančio darbo jėgos trūkumo kyla kliūčių tolesniam ekonomikos augimui.

3.4.5. Apskritai, nepaisant didėjančio moterų užimtumo lygio, vyrų ir moterų užimtumo lygio skirtumai išlieka ir dėl to atsiranda darbo užmokesčio skirtumų ⁽¹⁹⁾. Žemos kvalifikacijos asmenims, o ypač migrantų kilmės asmenims, sunku rasti darbą ⁽²⁰⁾. Neįgalūs asmenys ir toliau yra nepalankioje padėtyje ⁽²¹⁾. Be to, daugelyje valstybių narių egzistuoja dideli regioniniai dalyvavimo darbo rinkoje skirtumai. Demografiniai pokyčiai ir technologinė plėtra keičia Europos darbo rinkas. Šios problemos turi būti sprendžiamos teisėkūros ir administracinėmis priemonėmis, taip pat bendradarbiaujant atitinkamoms institucijoms ir socialiniams partneriams.

⁽¹⁵⁾ Pareiškimas, kurį parengė Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės, Europos Komisija ir Europos socialiniai partneriai, „Nauja socialinio dialogo pradžia“ 2016 m.

⁽¹⁶⁾ OL C 367, 2018 10 10, p. 15; OL C 237, 2018 7 6, p. 1; OL C 440, 2018 12 6, p. 135; SOC/620 (dar rengiama); OL C 228, 2019 7 5, p. 7.

⁽¹⁷⁾ Konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos.

⁽¹⁸⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 142.

⁽¹⁹⁾ SOC/610 (OL C 240, 2019 7 16, p. 3); OL C 110, 2018 3 22, p. 26; OL C 440, 2018 12 6, p. 37; OL C 262, 2018 7 25, p. 101; OL C 110, 2019 3 22, p. 20.

⁽²⁰⁾ Migracijos ir integracijos nebuvimo kaina (Informacinis pranešimas); OL C 264, 2016 7 20, p. 19; OL C 71, 2016 2 24, p. 46.

⁽²¹⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 15; OL C 367, 2018 10 10, p. 20; SOC/616 (dar rengiama).

3.5. Europos socialinių teisių ramstis

3.5.1. Europos socialinių teisių ramstis atlieka svarbų vaidmenį gerinant darbo ir darbo užmokesčio sąlygas ir socialinės apsaugos sistemas Europoje. Jis taip pat svarbus užtikrinant profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą ir gerinant socialinius standartus bei konvergenciją tarp ES valstybių narių, įskaitant kolektyvines derybas ir galimybes gauti socialines paslaugas. EESRK pakartoja savo išvadas ir rekomendacijas dėl Europos socialinių teisių ramsčio, pateiktas ankstesnėse nuomonėse ⁽²²⁾.

3.5.2. 2019 m. šalių ataskaitose ypatingas dėmesys skiriamas tam, kaip valstybės narės įgyvendina Europos socialinių teisių ramsčio aspektus. Šio ramsčio įgyvendinimas – integruoto, sąžiningo ir tvaraus augimo užtikrinimo orientyras.

3.5.3. Darbo rinkos ateitis turėtų būti viena pagrindinių temų diskusijose dėl socialinių teisių ramsčio, kurioje turėtų būti aptariami svarbiausi jos pokyčiai, taip pat turėtų būti priimta nuosekli Europos užimtumo strategija, apimanti šias temas:

- investicijos ir inovacijos,
- užimtumas ir kokybiškų darbo vietų kūrimas,
- sąžiningos darbo sąlygos visiems,
- sąžiningi ir sklandūs pokyčiai, paremti aktyvia darbo rinkos politika,
- visų suinteresuotųjų šalių, ypač socialinių partnerių, įtraukimas.

3.5.4. Visi suinteresuotieji subjektai turi bendradarbiauti siekdami užtikrinti, kad ateityje darbo rinka būtų sąžininga ir įtrauki, visiems suteiktų užimtumo galimybių ir skatintų socialinę pažangą, kvalifikuotą ir motyvuotą darbo jėgą, gaunančią deramas pajamas ir turinčią galimybę rasti kokybiškas darbo vietas.

3.5.5. Ši pažanga turės būti finansuojama: veiksmingas ramsčio įgyvendinimas valstybėse narėse bus įmanomas tik tuomet, jei bus pakankamai finansinių išteklių, kad būtų galima investuoti į socialinę politiką, kuria siekiama įgyvendinti teises ir principus vykdant konkrečias politikos iniciatyvas. Šiuo tikslu reikėtų pasinaudoti tokiais mechanizmais kaip Europos socialinis fondas ir Europos strateginių investicijų fondas.

3.6. Europos Sąjungos fondai ⁽²³⁾

3.6.1. EESRK palankiai vertina ESF+ reglamento projekte numatytą kėtinimą stiprinti ryšį tarp ESF ir Europos semestro proceso, visų pirma įgyvendinant konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas.

3.6.2. Kai kuriose valstybėse narėse ES lėšos netgi sudaro didelę jų viešųjų investicijų dalį. Geriau suderinus ES lėšas su Europos semestro analize ir rekomendacijomis, turėtų pagerėti rezultatai ir sustiprėti sanglaudos politikos finansavimo poveikis.

3.6.3. Europos strateginių investicijų fondas ir Europos struktūriniai ir investicijų fondai turėtų būti sudaryti taip, kad atliktų esminį vaidmenį kuriant darbo vietas ir skatinant augimą, taip pat remiant teritorinę ir socialinę sanglaudą. EESRK laikosi nuomonės, kad šias lėšas reikia naudoti veiksmingiau ir efektyviau ir kad ES ilgalaikėms investicijoms į aukštos kokybės socialinę infrastruktūrą ir paslaugas, įskaitant per Europos strateginių investicijų fondą ir Europos investicijų banką, turėtų būti teikiama pirmenybė ir šios investicijos turėtų būti siejamos su ramsčio įgyvendinimu.

3.7. Skaitmeninimas

3.7.1. EESRK daugelyje nuomonių nagrinėjo skaitmeninimo reiškinį ir jo poveikį darbo organizavimui ir užimtumui ⁽²⁴⁾.

⁽²²⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10; OL C 81, 2018 3 2, p. 145; SOC/614 (dar rengiama).

⁽²³⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 165.

⁽²⁴⁾ OL C 237, 2018 7 6, p. 8; OL C 129, 2018 4 11, p. 7; OL C 237, 2018 7 6, p. 1; OL C 434, 2017 12 15, p. 36; OL C 434, 2017 12 15, p. 30; OL C 173, 2017 5 31, p. 45; OL C 303, 2016 8 19, p. 54; OL C 13, 2016 1 15, p. 161; OL C 128, 2010 5 18, p. 74; SOC/622 (dar rengiama).

3.7.2. Ketvirtoji pramonės revoliucija iš esmės lems didelius pokyčius tokiose srityse kaip genetika, dirbtinis intelektas, robotika, nanotechnologijos, 3D spausdinimas ir biotechnologijos. Šie pokyčiai turės įtakos vartojimo, gamybos ir užimtumo modeliams ir lems didelius iššūkius, dėl kurių verslui, valdžios institucijoms ir asmenims reikės aktyviai prisitaikyti. Kartu su technologijų revoliucija, įvairūs su šiais pokyčiais susiję socialiniai ir ekonominiai, geopolitiniai ir demografiniai veiksniai daro didelį poveikį, nes kiekvienas jų sąveikauja įvairiomis kryptimis ir vienas kitą stiprina. Visa pramonė prisitaiko prie permainų, todėl daugumoje profesijų vyksta esminiai pokyčiai.

3.7.3. Kai kurios darbo vietos gali tapti nereikalingos, o kitų – sparčiai daugės, esamoms darbo vietoms užimti taip pat prireiks naujų įgūdžių. Siekiant spręsti įgūdžių trūkumo, masinio nedarbo ir didėjančios nelygybės, dėl kurių reikalingas persikvalifikavimas ir kvalifikacijos kėlimas, problema, reikia imtis konkrečių priemonių – taikyti aktyvų požiūrį į mokymąsi visą gyvenimą, atitinkamas paskatas ir įrangą, taip pat įvairių sektorių partnerystę.

3.7.4. Norint kurti veiksmingesnę ES užimtumo politiką skaitmeniniame amžiuje reikėtų geriau suprasti kintantį darbo ir darbo santykių pobūdį.

3.7.5. Pirmenybė turėtų būti teikiama mokymuisi visą gyvenimą, perkvalifikavimui ir įgūdžių ugdymui, kad kiekvienas asmuo turėtų galimybę rasti darbą globalizuotoje ir aukštų technologijų darbo rinkoje ir gauti būtiną informaciją bei pagrindines paslaugas.

3.7.6. Skaitmeniniame amžiuje būtina užtikrinti prieigą prie interneto, skaitmeninio raštingumo ugdymą asmenims, kuriems gresia nedarbas, ir suteikti jiems galimybę pasinaudoti savo teisėmis ir visų pirma gauti pagrindines socialines paslaugas.

3.7.7. Naujas nelygybės formas ir socialinę riziką, susijusias su skaitmenine revoliucija, taip pat gali iš dalies paskatinti skaitmeninė atskirtis, nes kai kurios gyventojų grupės neturi pagrindinių naudojamasi kompiuteriu įgūdžių ir žinių, kurie yra būtini norint gauti būtiniausias informacijas ir kai kurias pagrindines paslaugas.

Bruselis, 2019 m. birželio 20 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Luca JAHIER

PRIEDĖLIS

Toliau nurodytas skyriaus nuomonės sakinyis iš dalies pakeistas siekiant atsižvelgti į asamblėjos priimtą pakeitimą, nors daugiau nei ketvirtadalis balsavusiųjų pritarė pradinei teksto versijai (Darbo tvarkos taisyklių 59 straipsnio, 4 dalis):

1.4. Būtina vykdyti politiką ir struktūrines reformas, kuriomis būtų sudarytos palankesnės sąlygos kurti kokybiškas darbo vietas, skatinti atsakingą verslumą, MVĮ ir socialinių įmonių plėtrą, taip pat atsisakyti principo „visų pirma galvokime apie mažuosius“ (angl. *Think Small First*) ir pereiti prie principo „visų pirma veikime mažųjų naudai“ (angl. *Act small first*).

Balsavimo rezultatai:

už: 117

prieš: 86

susilaikė: 15

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Tolesnis teisinės valstybės stiprinimas Sąjungoje. Esama padėtis ir galimi tolesni veiksmai“

(COM(2019) 163 final)

(2019/C 282/07)

Pranešėjai

Jukka AHTELA

Karolina DRESZER-SMALEC

José Antonio MORENO DÍAZ

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2019 5 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 62 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2019 6 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 19
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	190 / 11 / 12

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą ir jos dedamas pastangas naudoti kitas priemones teisinei valstybei stiprinti. Svarbu šiose priemonėse kuo labiau stiprinti teisinės valstybės aspektą, nes daugeliu jų siekiama skirtingų tikslų, ir kiek įmanoma plačiau įtraukti pilietinę visuomenę į šių priemonių įgyvendinimo procesą.

1.2. EESRK mano, kad komunikate vertėjo išsamiau išnagrinėti pilietinės visuomenės, žiniasklaidos ir politinius klausimus, kad būtų galima suprasti kontekstą ir akivaizdžiau įtraukti tiesiogiai su tuo susijusius subjektus.

1.3. EESRK mano, kad svarstymų laikotarpis turėjo būti ilgesnis, kad būtų galima išsamiau pasikonsultuoti ir įtraukti pilietinę visuomenę valstybės narėse ir kad ilgainiui Komisija turėtų pasiūlyti sistemingesnį mechanizmą konsultacijoms su pilietinės visuomenės organizacijomis dėl pagrindinių teisių padėties ir teisinės valstybės principo laikymosi valstybės narėse.

1.4. Būtinios pilietinės visuomenės organizacijų, atliekančių sergėtojų funkcijas, tiriančiųjų žurnalistų ir nepriklausomos žiniasklaidos apsaugos priemonės, o pasiūlymai dėl jų apsaugos ir aktyvaus vaidmens ankstyvojo perspėjimo sistemose turi būti įtraukti į pasiūlymus, kuriuos Komisija pateiks svarstymų laikotarpio pabaigoje.

1.5. EESRK palankiai vertina tai, kad buvo padidintos pilietinės visuomenės organizacijų galimybės gauti finansavimą pagal naująją daugiamečę finansinę programą, tačiau mano, kad Komisijos pasiūlyme teisinei valstybei ir pagrindinėms teisėms numatyta suma ir pilietinės visuomenės organizacijoms siūlomos lėšos yra nepakankamos⁽¹⁾. Be to, ES turėtų apsvarstyti, kaip būtų galima suteikti daugiau pagrindinio finansavimo pilietinės visuomenės organizacijoms, vykdančioms sergėtojų, informuotumo didinimo, propagavimo ir bylinėjimosi veiklą, susijusią su pagrindinėmis teisėmis ir teisine valstybe visose valstybės narėse.

(¹) OL C 367, 2018 10 10, p. 88.

1.6. EESRK pritaria ES lygmens mechanizmo, skirto stebėti, kaip laikomasi teisinės valstybės principo ir pagrindinių teisių, sukūrimui. EESRK mano, kad gyvybiškai svarbu sukurti teisiškai privalomą Europos mechanizmą – sistemą, kurioje aktyviai dalyvautų Komisija, Parlamentas ir Taryba ir kurioje EESRK atliktų svarbų vaidmenį atstovaudamas pilietinei visuomenei. Šiame mechanizme turėtų būti numatytas prevencinis komponentas, kad ekspertai ir pilietinės visuomenės atstovai galėtų pateikti išankstinius įspėjimus dėl konkrečių pokyčių ir svarstyti pasiūlymus dėl sprendimų, įtraukiant visus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus. Toks mechanizmas taip pat padėtų užtikrinti institucijų dalijimąsi našta ir padidintų bendrą atsakomybę už ES veiksmus.

1.7. Be to, EESRK siūlo pripažinti ir stiprinti esamas pilietinės visuomenės platformas ir dalyvaujant EESRK įsteigti ES lygmens metinį forumą pagrindinių teisių ir teisinės valstybės klausimais, kad, pirma, ES sprendimus priimančias asmenys iš suinteresuotųjų subjektų, įskaitant vietos organizacijas, iš anksto tiesiogiai gautų perspėjimą dėl ES sutarties 2 straipsnyje nurodytoms vertybėms kylančios grėsmės ir, antra, kad tai sudarytų geresnes sąlygas tarpusavio mokymuisi ir nacionaliniam bei tarpvalstybiniam visų susijusių suinteresuotųjų subjektų (įmonių, profesinių sąjungų, pilietinės visuomenės organizacijų, nacionalinių žmogaus teisių institucijų ir valdžios institucijų) bendradarbiavimui.

1.8. EESRK nuomone, dabartinėmis aplinkybėmis būtina užtikrinti, kad būtų išgirsta daugiau balsų iš jau veikiančių platformų ir visuomeninių organizacijų. EESRK yra unikali institucija, kuri suteikia galimybę vesti tikrą visų pilietinės visuomenės organizacijų subjektų, įskaitant socialinius partnerius, iš visų valstybių narių tarpusavio dialogą. Tai duoda papildomos naudos užtikrinant pilietinės visuomenės įvairovę ir gyvybingumą. Toks forumas galėtų sudaryti sąlygas pilietinės visuomenės organizacijoms teikti ankstyvuosius perspėjimus.

1.9. Kaip parodė naujausia teismų praktika, grėsmė teisinės valstybės principui gali sumažinti tarpusavio pasitikėjimą, kuriuo grindžiama ES. Nepriklausomi nacionaliniai teismai yra apsauginė atrama, užtikrinanti, kad ES, įskaitant jos vidaus rinką, veiktų sklandžiai.

1.10. Reikėtų atsižvelgti ir į ekonominius teisinės valstybės aspektus. Tarpusavio pasitikėjimas yra vertybė, kurios vertę sunku apskaičiuoti vien ekonomine išraiška, tačiau akivaizdu, kad nepakankamas pasitikėjimas, susijęs su politine įtaka teisminėse institucijose ar korupcija, turi neigiamų ekonominių pasekmių. Šį klausimą vertėtų labiau pabrėžti ir dėl jo reikia surinkti daugiau duomenų bei atlikti daugiau mokslinių tyrimų ES lygmeniu.

1.11. Kuriant demokratijos ir teisinės valstybės kultūrą, svarbų vaidmenį atlieka švietimas – tiek formalusis, tiek neformalusis. Demokratija ir teisinė valstybė turėtų būti kiekvieno Europos piliečio širdyje ir mintyse. EESRK ragina Europos Komisiją pasiūlyti plataus užmojo komunikacijos, švietimo ir piliečių informavimo strategiją pagrindinių teisių, teisinės valstybės ir demokratijos klausimais.

2. Įžanga ir komunikato apžvalga

2.1. Padėtis, susijusi su pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principo laikymusi, kelia didelį nerimą visoje ES, ypač atsižvelgiant į tai, kad kai kuriais atvejais teko pradėti taikyti ES sutarties 7 straipsnį. Todėl šiuo Komisijos komunikatu pradedami svarstymai, kaip būtų galima pagerinti teisinės valstybės padėtį Europos Sąjungoje.

2.2. Komunikate primenama teisinės valstybės kaip vienos iš vertybių, kuria grindžiama Europos Sąjunga, svarba, nes tai demokratinės sistemos pagrindas ir būtina išankstinė pagrindinių teisių apsaugos sąlyga. Teisinė valstybė apima, be kita ko, šiuos principus: teisėtumo principą, kuris reiškia skaidrų, atskaitingą, demokratinį ir pliuralistinį teisės aktų priėmimo procesą; teisinio tikrumo principą; draudimą savavališkai naudotis vykdomosios valdžios įgaliojimais; nepriklausomų ir nešališkų teismų vykdomą veiksmingą teisminę priežiūrą, įskaitant veiksmingą teisminę pagrindinių teisių užtikrinimo kontrolę; valdžių padalijimo principą; lygybės prieš įstatymą principą.

2.3. Komisija nurodo, kad veiksmingas teisinės valstybės principo laikymosi užtikrinimas Sąjungoje grindžiamas trimis ramsčiais: „Propagavimas. Žinių plėtimas ir bendros teisinės valstybės kultūros formavimas“, „Prevencija. Bendradarbiavimas ir parama nacionaliniu lygmeniu stiprinant teisinės valstybės principo laikymąsi“ ir „Atsakas. Laikymosi užtikrinimas Sąjungos lygmeniu, kai neveikia nacionaliniai mechanizmai“. Tiksliau tariant, Komisija primygtinai teigia, kad reikia propaguoti teisinės valstybės standartus, atpažinti įspėjamuosius ženklus, gilinti specialias žinias apie valstybes nares, gerinti ES gebėjimą reaguoti į su teisine valstybe susijusias problemas ir šalinti trūkumus ilguoju laikotarpiu vykdant struktūrines reformas.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina šias konsultacijas, nes jis pripažįsta pastarojo meto su teisine valstybe susijusių problemų sunkumą ES. Tokių problemų padaugėjo per keletą paskutiniųjų metų, o tai rodo pavojų, kad ypač kai kurias valstybes nares teisinės valstybės ir demokratijos srityje gali ištikti didelė krizė. Reikėtų visapusiškai pripažinti šią krizę ir imtis atitinkamų atsakomųjų priemonių. Tai, be kita ko, apima ryžtingą ES vertybių įtvirtinimą ir tvirtas priemones, kuriomis būtų siekiama užkirsti kelią bet kokiam tolesniam padėties pablogėjimui taikant teisinės valstybės principą ir tai ištaisyti.

3.2. EESRK jau yra išreiškęs didelį susirūpinimą dėl padėties, susijusios su pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principo laikymusi, ir nuo 2016 m. ragina imtis aktyvesnių veiksmų ⁽²⁾.

3.3. Svarbu priminti, kad Europos Sąjunga yra ne tik bendroji rinka – Sutarties 2 straipsnyje nurodyta, jog ši sąjunga grindžiama bendromis vertybėmis. Be to, joje pripažįstamos teisės, laisvės ir principai, nustatyti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje. Šios vertybės, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, yra integracijos pagrindas ir Europos tapatybės dalis. Jos yra stojimo kriterijai ir jų taip pat turi praktiškai laikytis valstybės narės.

3.4. Teisinės valstybės principo santykis su pagrindinėmis teisėmis ir demokratija yra tarpusavyje priklausomas, neatskiriamas ir trišalis. Tik kartu užtikrinant šias tris vertybes įmanoma užkirsti kelią piktnaudžiavimui valstybės valdžia. Pagrindinių teisių apsauga yra ramstis, kurį reikia toliau plėtoti, ratifikuojant visas atitinkamas priemones (įskaitant JT konvencijas ir Europos žmogaus teisių konvenciją), užtikrinant tvirtesnę ES institucijų bendradarbiavimą ir stiprinant paramą vietos lygmens ir sergėtojų organizacijoms visoje Europoje.

3.5. EESRK apgailestauja, kad ES sutartyse nėra aiškiai nurodyta, kad visos valstybės narės turėtų atitikti Kopenhagos kriterijus ⁽³⁾. Šių kriterijų turėtų vienodai ir nuolat laikytis tiek naujos, tiek seniau narėmis tapusios ES valstybės. EESRK pažymi, kad ES institucijos pastaruoju metu neturi pakankamai griežtų ir gerai pritaikytų priemonių, galinčių apsaugoti teisinės valstybės principą, pagrindines teises ir pliuralistinę demokratiją valstybėse narėse.

3.6. Į pastarojo meto iššūkius nėra laiku ir veiksmingai reaguojama nacionaliniu ir ES lygmenimis: esamos priemonės nepadarė didelio poveikio šių iššūkių varomosioms jėgoms.

3.7. Didžiausi iššūkiai kyla kelete valstybių narių, kuriose įtakingi politiniai veikėjai priešinasi teismų nepriklausomumui, taip pat institucijoms ir organizacijoms, kurios sudaro ir puoselėja pliuralistinę demokratinę sistemą. Komunikate nepakankamai atsižvelgiama į šį esminį aspektą, veikia pasirenkant požiūrį, kad institucijos – parlamentai, vyriausybės ir ministerijos, konstituciniai teismai, profesinės organizacijos – yra atskirtos nuo politinės ir rinkiminės konkurencijos. Toks „pasyvus“ požiūris į partijų kovos politiką ir rinkimus užkerta kelią bet kokiems paaškinimams, kodėl įtakingi veikėjai veikia prieš teisinę valstybę ir demokratiją ir nepaisant to atrodo populiarūs ir nesustabdomi. Demokratinėse šalyse kylančių teisinės valstybės problemų politiniai, kultūriniai ir sociologiniai aspektai yra labai svarbi sritis, į kurią iki šiol neatsižvelgta nei ES analizėje, nei atsakomuosiuose veiksmuose. Tai iš dalies paaškina dabartinio požiūrio ir priemonių trūkumus, įskaitant ir procedūrą, taikomą pagal 7 straipsnio 1 dalį. Plėtodamas ryšius su visa pilietine visuomene, įskaitant socialinius partnerius, EESRK turi puikių galimybių suteikti erdvę siekiant geriau išanalizuoti, diskutuoti ir reaguoti į šiuos politinius, sociologinius ir kultūrinius demokratijos ir teisinės valstybės problemų aspektus.

3.8. Pastaraisiais metais Komisija ėmė kurti papildomuosius ir kartu taikomus mechanizmus, kad būtų užpildyta spraga tarp neveikimo ir kraštutinių priemonių. Tačiau susidaro išpūdis, kad šių mechanizmų nepakanka dabartinėms problemoms spręsti, t. y. atremti koordinuotiems valdžios grobimo įvairiose institucijose, įskaitant teismines institucijas, veiksams, kuriuos aktyviai remia, jei ne rinkėjai, tai partinės organizacijos ir partijų rėmėjai. Net ir tvirtos demokratijos šalys negali būti tikros, kad ir jose neiškils autoritarizmas ir neprasisės teisinės valstybės erozija. Abejojimas demokratinės apsaugos priemonėmis ar jų sustabdymas vis dažniau argumentuojamas susirūpinimu dėl saugumo. Kai kurių šalių vyriausybės apsunkina kai kurių pažangių pilietinės visuomenės organizacijų darbą, o ne sudaro geresnes sąlygas jų veiklai. Todėl itin svarbu, kad ES imtųsi iniciatyvesnių ir prevencinių veiksmų.

3.9. EESRK pritaria Komisijai, kad naujaisi populistiniai ir autokratiniai pokyčiai reikalauja visų ES institucijų ir absoliučiai visos ES pilietinės visuomenės veiksmų, siekiant užtikrinti, kad būtų išsaugotos vertybės, kuriomis grindžiama ES. EESRK tvirtai pasisako prieš bet kokios formos neliberalią demokratiją.

3.10. Todėl EESRK taip pat mano, kad svarstymų laikotarpis turėjo būti ilgesnis, kad būtų galima išsamiau pasikonsultuoti ir įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas valstybėse narėse.

⁽²⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 8.

⁽³⁾ Nustatyti Europos Vadovų Tarybos Kopenhagoje 1993 m.

3.11. Daug pilietinės visuomenės organizacijų informavo EESRK, kad trumpi konsultacijų laikotarpiai dažnai būna susiję su skaidrumo ir prasmingų konsultacijų nepakankamumo problema, o tai kenkia valstybių narių teisės aktų kokybei ir teisinės valstybės principo laikymuisi. Atsižvelgdamas į tai, EESRK mano, kad Komisija turėjo numatyti galimybę išsamiau konsultuotis su pilietine visuomene, kuriai daromas tiesioginis poveikis.

3.12. Pablogėjus teisinės valstybės principo laikymuisi ir susidarius labai sudėtingai padėčiai, kai tam tikroje valstybėje narėje nesilaikoma įstatymų, itin svarbų vaidmenį atlieka pilietinės visuomenės organizacijos, žmogaus teisių gynėjai, apie pažeidimus pranešantys asmenys ir žurnalistai. Būtent jie stebi padėtį ir praneša apie pažeidimus ir būtent piliečių lygmeniu jos gali siųsti išankstinio perspėjimo signalus. Todėl EESRK laikosi nuomonės, kad jų, kaip ir žiniasklaidos bei tiriamosios žurnalistikos, vaidmuo yra nepaprastai svarbus. Norint užtikrinti tolesnę pažangą, būtinos pilietinės visuomenės organizacijų ir žiniasklaidos apsaugos priemonės. Pasiūlymai dėl jų vaidmens turi būti aiškiai įtraukti į pasiūlymus, kuriuos Komisija pateiks po svarstymų laikotarpio.

3.13. Visų pirma būsimoje DFP turėtų būti didinama parama pilietinės visuomenės organizacijoms, ypač toms, kurios gina 2 straipsnyje išdėstytas vertybes. Reikėtų skirti daugiau pagrindinio finansavimo pilietinės visuomenės organizacijoms visais lygmenimis – vietos, nacionaliniu, Europos – siekiant remti gebėjimų stiprinimą ir veiklą informuotumo didinimo, stebėsenos ir dokumentų rengimo, propagavimo ir bylinėjimosi srityse. Kad būtų sustiprinta ES parama pilietinės visuomenės organizacijų vaidmeniui Europoje, būsimoje DFP reikėtų užtikrinti, kad visi susiję ES fondai, ypač socialinės, ekonominės ir sanglaudos politikos srityse, numatytų svarbų vaidmenį pilietinei visuomenei kuriant, įgyvendinant ir stebint šių sričių politiką. ES taip pat turėtų didinti finansinę paramą žiniasklaidos nepriklausomumui ir pliuralizmui Europoje ir įtraukti šiuos opius klausimus į visas atitinkamas ES politikos sritis, įskaitant konkurencijos politiką. Kad šiems klausimams būtų teikiamas politinis prioritetasis, už pagrindinių teisių užtikrinimą atsakingas būsimos Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas taip pat turėtų būti atsakingas už palankios aplinkos, skirtos pilietinei visuomenei, žmogaus teisių gynėjams ir žurnalistams, priežiūrą. EESRK taip pat primena savo raginimą įsteigti ES pilietinės erdvės laisvių ombudsmeno pareigybę. Šiam ombudsmenui atitinkami veikėjai galėtų pranešti apie incidentus, susijusius su bet kokių trukdymu jų veiklai ar jos apribojimu ⁽⁴⁾.

3.14. Vykdydamas savo įgaliojimus, kurie buvo suteikti pagal SESV, EESRK, kaip organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, turi aktyviai dalyvauti būsimų šios srities institucinių iniciatyvų plėtojimo procese.

3.15. Tokiu metu, kai jo paties narių veiklai ir pilietinei visuomenei ES viduje gresia pavojus, Komitetui tenka ypatingas vaidmuo ir pareiga imtis veiksmų. EESRK galėtų ir turėtų atlikti lemiamą vaidmenį palengvinant visų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų keitimąsi informacija apie teisinės valstybės principo laikymosi padėtį valstybėse narėse vertinant pilietinės visuomenės požiūriu, ir veikti kaip signalų siųstuvą (ankstyvojo perspėjimo tinklas) prieš pasireiškiant pirmiesiems su pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principo laikymusi susijusių problemų simptomams.

3.16. Dar 2016 m. EESRK priėmė nuomonę savo iniciatyva, kurioje raginama sustiprinti Sąjungos veiksmus, susijusius su pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principo laikymusi valstybėse narėse, o vėliau 2018 m. balandžio mėn. sukūrė specialią grupę, kuriai pavesta išnagrinėti, kaip organizuota pilietinė visuomenė galėtų geriausiai prisidėti.

3.17. Grėsmės teisinės valstybės principui mažina tarpusavio pasitikėjimą, kuriuo grindžiama ES. Kaip aiškų to pavyzdį galima nurodyti tai, kad ES Teisingumo Teismas neseniai nusprendė, kad nacionalinis teisėjas nebūtinai turi veikti pagal ES valstybės narės išduotą Europos arešto orderį, jeigu toje valstybėje narėje esama sisteminių ar bendrų su teisinės valstybės principo laikymusi susijusių trūkumų, kurie gali paveikti išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumą ir pažeisti ieškovo pagrindinę teisę į teisingą bylos nagrinėjimą ⁽⁵⁾.

3.18. Nepriklausomi nacionaliniai teismai yra apsaugos mechanizmai, užtikrinantys, kad piliečiai galėtų būti tikri dėl savo ES teisių vykdymo užtikrinimo, kad Europos verslas galėtų vykdyti tarpvalstybinę prekybą be jokių nuogastavimų dėl nešališko ir nepriklausomo teisinių sutarčių vykdymo, kad kaimyninėje šalyje dirbantys darbuotojai galėtų užtikrintai naudotis savo teisėmis ir kad pilietinės visuomenės organizacijos galėtų laisvai veikti tarpvalstybiniu mastu, diskriminuojamai neapmokestinant solidarumo su užsienio šalimis finansavimo. Pilietinės visuomenės organizacijos, socialiniai partneriai ir užsienio investuotojų tarybos yra išreiškę susirūpinimą EESRK dėl teisinės valstybės padėties prastėjimo ir jo daromo didelio ekonominio poveikio.

⁽⁴⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 9.

⁽⁵⁾ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2018 m. liepos 25 d. Teismo (didžioji kolegija) sprendimas byloje C-216/18 PPU.

3.19. Kuriant demokratijos ir teisinės valstybės kultūrą, svarbų vaidmenį atlieka švietimas – tiek formalusis, tiek neformalusis. Šią užduotį apsunkina Europos politinių kultūrų įvairovė. Tačiau yra sėkmingų istorinių pavyzdžių, kai demokratinių vertybių yra mokoma, jos skleidžiamos ir konsoliduojamos. Ilgainiui geriausia apsaugos priemonė, kad nebūtų nukrypta nuo demokratijos ir teisinės valstybės principo laikymosi, yra aktyvūs, išsilavinę ir angažuoti piliečiai. Liberali demokratija, kaip apibrėžta ankstesnėje EESRK nuomonėje ⁽⁹⁾, ir teisinė valstybė turėtų būti kiekvieno Europos piliečio širdyje ir mintyse, o ES turėtų aktyviai padėti siekti šio tikslo, pavyzdžiui, skatindama įtraukti šias temas į mokyklų ir aukštojo mokslo programas ir skatindama akademinis ir profesinius piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų mainus šiose srityse. EESRK ragina Europos Komisiją pasiūlyti plataus užmojo komunikacijos, švietimo ir piliečių informavimo strategiją, skirtą pagrindiniams teisių, teisinės valstybės ir demokratijos klausimams.

4. Pastabos dėl dabartinių priemonių

4.1. EESRK atkreipia dėmesį į dabartinių ES institucijų turimų priemonių, skirtų 2 straipsnyje nurodytoms vertybėms apsaugoti, trūkumus. Pažeidimo nagrinėjimo procedūros paprastai per siaurai sutelktos į tam tikrus klausimus, kad jomis būtų išvengta suderintų veiksmų, nukreiptų prieš teisinės valstybės principą, arba jie būtų ištaisyti. Kita vertus, patirtis rodo, kad nepaprastai sunku sutelkti politinę valią, kad būtų pradėta taikyti ES sutarties 7 straipsnio procedūra.

4.2. 2014 m. Europos Komisijos komunikatą „Naujos ES priemonės teisei valstybei stiprinti“ ⁽⁷⁾ pradėti taikyti lengviau nei 7 straipsnį, tačiau jo veiksmingumas tais atvejais, kai vyriausybės nenori bendradarbiauti, yra abejotinas. Be to, jai pradėti taikyti nustatytos ribos yra pernelyg aukštos ir taikomos per vėlai. EESRK rekomenduoja tobulinti teisei valstybei skirtas priemones, be kita ko, nustatant aiškesnius lyginamuosius standartus, rodiklius ir terminus, kad būtų galima geriau įvertinti atitinkamų valdžios institucijų atsaką ir taikomas ES priemones.

4.3. Pažeidimo nagrinėjimo procedūra ir prejudiciniai sprendimai

4.3.1. Per pastaruosius keletą metų Komisija praėjo keletą su vertybėmis susijusių pažeidimo nagrinėjimo procedūrų dėl teisinės valstybės principo ⁽⁸⁾. Tokios procedūros turėtų būti taikoma visais galimais atvejais, tačiau ne tik jos, nes ne visi pažeidimai yra ES teisės pažeidimai. Vis dėlto kai kurie mokslininkai teigia, kad remiantis Sutarties dėl ES veikimo 258 straipsniu pažeidimo nagrinėjimo procedūrą galima tiesiogiai taikyti pažeidus ES sutarties 2 straipsnį ⁽⁹⁾ – tai galėtų būti galimybė, kurią vertėtų išnagrinėti.

4.3.2. Prejudicinis sprendimas taip pat gali būti naudinga priemonė. Nepaisant to, egzistuoja įvairių kliūčių, trukdančių nacionaliniams teismams prejudicinius klausimus perduoti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui, ir tai dažnai yra ilgai trunkanti procedūra.

4.4. Europos semestras

4.4.1. Pagrindinis Europos semestro tikslas – nustatyti ekonominės politikos koordinavimo visoje ES sistema, be to, jis apima kovos su korupcija, veiksmingos teismų sistemos ir viešojo administravimo reformos sritis dėl kurių gali būti rengiamos konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos ⁽¹⁰⁾. Tačiau nebūtinai užtikrinama veiksminga tolesnė veikla.

4.4.2. Europos semestras sulaukė kritikos dėl nepakankamo socialinių partnerių įtraukimo tiek ES, tiek nacionaliniu lygmenimis ⁽¹¹⁾ ir šiuo metu valstybės narės patenkinamai įgyvendina tik 20 proc. konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų ⁽¹²⁾.

4.4.3. Europos semestras iš esmės yra ekonominės ir socialinės politikos priemonė, kuri suteikia kryptį valstybėse narėse įgyvendinamoms reformoms ir jas remia. Vis dėlto jo vaidmenį teisinės valstybės principo laikymosi, stebėsenos ir skatinimo srityse būtų galima sustiprinti akivaizdžiau įtraukiant teisinės valstybės rodiklius, be kita ko, dėl įvairių klausimų, pavyzdžiui, teisinio tikrumo ir įmonių bei darbuotojų galimybių pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis. Taip pat reikėtų didinti pilietinės visuomenės dalyvavimą ir užtikrinti geresnius tolesnius veiksmus siekiant pagerinti reikalavimų laikymąsi.

⁽⁹⁾ SOC/605 – „Atspari demokratija pasitelkiant tvirtą ir įvairialypę pilietinę visuomenę“ (OL C 228, 2019 7 5, p. 24).

⁽⁷⁾ Europos Komisija, komunikatas „Naujos ES priemonės teisei valstybei stiprinti“, 2014 m. kovo 11 d.

⁽⁸⁾ Europos Komisija, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1957_lt.htm, 2019 m. balandžio 3 d.

⁽⁹⁾ Michel Waelbroeck ir Peter Oliver, Enforcing the Rule of Law in the EU: What can be done about Hungary and Poland?, 2018 m. vasario 9 d.

⁽¹⁰⁾ Europos Komisija, komunikatas „Tolesnis teisinės valstybės stiprinimas Sąjungoje. Esama padėtis ir galimi tolesni veiksmai“, 2019 m. balandžio 3 d.

⁽¹¹⁾ Europos profesinių sąjungų konfederacija, pranešimas spaudai ETUC on European Semester Winter Package, 2019 m. vasario 27 d.

⁽¹²⁾ *Business Europe*, Newsletter N° 2019-13: A renewed role for the European Semester, 2019 m. balandžio 11 d.

4.5. *ES teisingumo rezultatų suvestinė*

4.5.1. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiama informacija apie visų valstybių narių teismų sistemą ir ja remiantis pagal Europos semestrą gali būti rengiamos konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos. ES teisingumo rezultatų suvestinė grindžiama piliečių ir įmonių apklausa siekiant įvertinti teismų sistemos nepriklausomumą⁽¹³⁾. Tačiau EESRK rekomenduoja į šią apklausą įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas.

4.6. *Bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmas*

4.6.1. Bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmas⁽¹⁴⁾ buvo sukurtas kaip pereinamojo laikotarpio priemonė Rumunijai ir Bulgarijai siekiant joms padėti šalinti tam tikrus trūkumus teismų sistemos reformos, kovos su korupcija, o Bulgarijoje – ir su organizuotu nusikalstamumu, srityse. Pagal jį parengtas kriterijai, kuriais remdamasi Komisija atlieka vertinimą ir teikia metines pažangos ataskaitas, rinkinys.

4.6.2. Šis mechanizmas pasirodė esąs veiksminga priemonė. Tačiau naujausioje ataskaitoje dėl Rumunijos šiame procese, kuri tikėtasi greitai užbaigti, nustatytas regresas. Tai kelia susirūpinimą, ar pakankamai griežtai reikalaujama siekti pažangos ir ar pokyčiai turėtų būti labiau įtvirtinti prieš baigiant taikyti bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą.

4.6.3. Reikia atidžiau įvertinti bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo aktualumą sprendžiant su teisine valstybe susijusias problemas. Nepaisant skirtingo abiejų šalių valdančiųjų partijų įsipareigojimo šis instrumentas padeda užtikrinti struktūrinį ir nuolatinių Europos Komisijos ir valstybės narės dialogą.

4.7. *Komisijos Paramos struktūrinėms reformoms tarnyba*

4.7.1. Paramos struktūrinėms reformoms tarnyba teikia tiesioginę paramą nacionalinėms valdžios institucijoms (metodų peržiūra, mokymas, analizė, ekspertų konsultacijos) valdymo ir viešojo administravimo srityse, įskaitant skaidrumo ir kovos su korupcija klausimus, tačiau iš esmės ji yra makroekonominė priemonė. Tik keletas projektų iš esmės buvo susiję su teisine valstybe⁽¹⁵⁾.

4.7.2. EESRK rekomenduoja dažniau skirti specialias užduotis, kai valstybei narei pateikiamos konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos dėl teisinės valstybės principo laikymosi. Be to, reikėtų užtikrinti pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą reformų programose.

4.8. *Europos struktūriniai ir investicijų fondai ir teisingumo ir saugumo politikos rėmimo fondai*

4.8.1. Vienas iš didžiausių ES svertų užtikrinant teisinės valstybės principo laikymąsi yra finansavimas. 2019 m. sausio 17 d. Europos Parlamentas balsavo dėl mechanizmo (Europos vertybių gynimo priemonė) siekiant padidinti ES teisių ir vertybių programos finansavimą. Komisijos pasiūlytas Teisingumo, teisių ir vertybių fondas nevisiškai patenkina šį poreikį.

4.8.2. EESRK palankiai vertina tai, kad buvo skirta lėšų siekiant didinti pilietinės visuomenės organizacijų galimybes gauti finansavimą pagal naująją daugiametę finansinę programą, tačiau mano, kad teisinei valstybei ir pagrindinėms teisėms skirta suma ir pilietinės visuomenės organizacijoms numatytos lėšos yra nepakankamos⁽¹⁶⁾.

4.9. *Naujas Sąjungos biudžeto apsaugos mechanizmas, taikomas tais atvejais, kai visuotiniai teisinės valstybės principo laikymosi valstybėse narėse trūkumai daro arba gali padaryti neigiamą poveikį biudžetui*

4.9.1. EESRK palankiai įvertino šį pasiūlymą ir rekomendavo labiau įtraukti EESRK⁽¹⁷⁾. Be to, EESRK pasiūlė iš dalies pakeisti pasiūlymą ir į jį įtraukti platesnę teisinės valstybės principo sąvoką, kuri apimtų pagrindinių teisių apsaugą ir kuria būtų užtikrinama pliuralistinės demokratijos apsauga.

⁽¹³⁾ Europos Komisija, 2019 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 2019 m., p. 63: 3.3.3. Išvados dėl teismų nepriklausomumo.

⁽¹⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm_en

⁽¹⁵⁾ Tik šeši iš Paramos struktūrinėms reformoms tarnybos pateiktų pavyzdžių siejami su teisine valstybe: nepriklausoma Bulgarijos prokuratūros analizė, negalios vertinimo Čekijoje, Graikijoje ir Lenkijoje reforma, Kroatijos teismų sistemos veiksmingumo didinimas, vidaus audito koordinavimo Rumunijoje gerinimas, pranešimų apie pažeidimus nagrinėjimo gerinimas Italijoje ir pagalba integruojant jaunus migrantus ir pabėgėlius Austrijoje.

⁽¹⁶⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 178.

⁽¹⁷⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 173.

4.9.2. Tačiau EESRK rekomenduoja šiuo atveju būti itin atsargiems siekiant užtikrinti, kad nebūtų daromas poveikis galutiniam paramos gavėjui. Svarbu nepamiršti savo valstybėje narėje itin keblioje padėtyje esančių nepriklausomų organizacijų ir joms skirti specialią paramą.

4.10. *Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF) ir Europos prokuratūra*

4.10.1. Korupcija yra vienas iš teisei valstybei kylančių iššūkių. Todėl ES turi užtikrinti, kad jos lėšomis nebūtų piktnaudžiaujama arba kad jos nesudarytų sąlygų korupcijai.

4.10.2. Šiuo metu OLAF tyrimus gali atlikti tik valstybių narių prokurorai ⁽¹⁸⁾ ir tik 45 proc. tyrimų atvejų vykdomas baudžiamasis persekiojimas ⁽¹⁹⁾. Todėl EESRK remia naująją Europos prokuratūrą ⁽²⁰⁾ ir ragina visas ES šalis prie jos prisijungti ⁽²¹⁾.

4.10.3. Pilietinės visuomenės organizacijos, žmogaus teisių gynėjai, apie pažeidimus pranešantys asmenys ir žurnalistai atlieka svarbų vaidmenį atskleidžiant sukčiavimo atvejus, todėl EESRK dar kartą pabrėžia struktūrinio dialogo su pilietine visuomene ir didesnės finansinės bei politinės paramos šiems subjektams svarbą.

4.11. *Stojimo į ES procesas ir kaimynystės politika*

4.11.1. 2011 m. ES pradėjo taikyti naują požiūrį į Europos kaimynystės priemonės lėšas, siekdama paraginti šalis partneres prisiimti su ES vertybėmis ir politinėmis reformomis susijusius išsipareigojimus ⁽²²⁾.

4.11.2. Politinės sąlygos yra teigiamas Europos kaimynystės politikos aspektas ir jis yra veiksmingas šalių, kurios yra suinteresuotos reforma, atžvilgiu.

4.11.3. ES turi tvirtai laikytis savo išsipareigojimo dėl politinių sąlygų kaimynystės politikoje ir stojimo į ES procese. Kad jos nesumažėtų patikimumas, tuos pačius kriterijus ji turi taikyti ir Sąjungos viduje. Labai svarbu, kad bet kuri Europos Sąjungos nare pageidaujanti tapti šalis tvirtai išsipareigotų puoselėti Europos vertybes. Narystės siekiančios šalys turi atitikti Kopenhagos kriterijus ⁽²³⁾. Svarbu, kad ES labai griežtai užtikrintų šių reikalavimų vykdymą. Teisinės valstybės stiprinimas yra ne tik institucijų klausimas, tam būtini pokyčiai visuomenėje.

5. Pasiūlymai ateičiai

5.1. Nuo 2016 m. EESRK remia sumanymą sukurti ES lygmens mechanizmą, skirtą stebėti, kaip laikomasi teisinės valstybės principo ir pagrindinių teisių ⁽²⁴⁾.

5.2. EESRK mano, kad gyvybiškai svarbu sukurti teisiškai privalomą Europos mechanizmą – sistemą, kurioje aktyviai dalyvautų Komisija, Parlamentas ir Taryba ir kurioje EESRK atliktų svarbų vaidmenį atstovaudamas pilietinei visuomenei. Šis mechanizmas papildys esamas priemones ⁽²⁵⁾ ir turėtų apimti prevencinį komponentą, kad suinteresuotieji subjektai (įmonės, profesinės sąjungos, pilietinės visuomenės organizacijos, nacionalinės žmogaus teisių institucijos ir viešosios valdžios institucijos) ir ekspertai galėtų nustatyti trūkumus, jei jų atsiranda nacionaliniu lygmeniu, ir aptarti, kaip juos šalinti, ankstyvuojant etapu. Toks mechanizmas taip pat padėtų užtikrinti institucijų dalijimąsi našta ir padidintų bendrą atsakomybę už ES veiksmus šioje srityje.

5.3. EESRK vaidmenį šioje srityje reikėtų vertinti atsižvelgiant į unikalią jo sudėtį ir galimybę tarpininkauti ES ir nacionaliniam lygmenims. Kaip pagrindinis pilietinės visuomenės atstovas jis atstovauja organizacijoms, kurios ryžtingai gina teisinės valstybės principą ir pagrindines teises, taip pat socialiniams partneriams ir kitiems svarbiems ekonominiais ir socialiniams subjektams bei jų nacionalinėms bei europinėms organizacijoms. Taigi, skatinimo, prevencijos ir reagavimo srityje EESRK gali suteikti akivaizdžios pridėtinės vertės kaip specifinių vietos lygmens duomenų ir įžvalgų šaltinis, kuris nesidubliuoja su kitais susijusiais šaltiniais.

⁽¹⁸⁾ Europos Audito Rūmai, Specialioji ataskaita Nr. 1/2019 „Kova su sukčiavimu naudojant ES lėšas. Reikalingi veiksmai“.

⁽¹⁹⁾ Organized Crime and Corruption Reporting Project, EC Adopts New Anti-Fraud Strategy, 2019 m. gegužės 1 d.

⁽²⁰⁾ Europos Komisija, komunikatas „Komisijos kovos su sukčiavimu strategija: aktyvesni ES biudžeto apsaugos veiksmai“, 2019 m. balandžio 29 d.

⁽²¹⁾ Europos prokuratūra, tinklapis dėl politikos.

⁽²²⁾ Momin Badarna, The ENP and its Political Conditionality Instrument: is it ineffective?, Young European Federalists, 2018 m. rugsėjo 15 d.

⁽²³⁾ Europos Komisija, 2018 m. komunikatas dėl ES plėtros politikos, 2018 m. balandžio 17 d.

⁽²⁴⁾ OL C 34, 2017 2 2, p. 8.

⁽²⁵⁾ Kaip pasiūlė Europos Parlamentas savo 2014 m. vasario 27 d. Rezoliucijoje dėl pagrindinių teisių padėties Europos Sąjungoje (2012 m.), P7_TA(2014)1773, pranešėjas Louis Michel, lapkričio 22 d., 9 punktą.

5.4. Visų pirma EESRK jau pats pradėjo organizuoti tiriamąsias misijas, siekdamas susidaryti bendrą įspūdį, kaip pilietinė visuomenė pavienėse valstybėse narėse suvokia problemas. EESRK ketina nuvykti į visas 28 valstybes nares⁽²⁶⁾ ir šį rudenį pateikti ataskaitą su išvadomis apie pirmas penkias aplankytas šalis. Nors šie vizitai rengiami ne pagal stebėsenos mechanizmą, jie labai naudingi siekiant išgirsti nacionalinių pilietinės visuomenės organizacijų nuomonę. Todėl kaip papildomą priemonę EESRK siūlo pripažinti ir sustiprinti esamas pilietinės visuomenės platformas ir visuomenines organizacijas. Dabartinėmis aplinkybėmis būtina užtikrinti, kad iš jų girdėtusi daugiau balsų.

5.5. Be to, Europos lygmeniu, dalyvaujant EESRK, turėtų būti rengiamas metinis suinteresuotųjų subjektų forumas pagrindinių teisių ir teisinės valstybės klausimais, kad, pirma, ES sprendimus priimančias asmenys galėtų tiesiogiai iš vietos lygmens organizacijų iš anksto gauti išpėjimus apie ES sutarties 2 straipsnio vertybėms kylančias grėsmes ir kad, antra, būtų sudarytos palankesnės sąlygos abipusiam mokymuisi, pasitikėjimo stiprinimui ir bendradarbiavimui tarp nacionalinių suinteresuotųjų subjektų, pavyzdžiui, įmonių, profesinių sąjungų, pilietinės visuomenės organizacijų, nacionalinių žmogaus teisių institucijų ir viešosios valdžios institucijų. Šio suinteresuotųjų subjektų forumo formatas ir darbo tvarka turėtų remtis esamais Europos migracijos forumo ir Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformos modeliais. EESRK forumui teiktų sekretoriato paslaugas ir kartu su Europos Komisija organizuojamus forumo susitikimus rengtų savo patalpose.

5.6. EESRK mano, kad atsižvelgiant į dabartines aplinkybes būtina stiprinti pilietinės visuomenės organizacijų balsą, nes tai leistų joms taikyti išankstinio perspėjimo sistemą. Priešingai nei metinio kolokviumo pagrindinių teisių klausimais, apimančio tam tikrą pagrindinių suinteresuotųjų subjektų skaičių, atveju EESRK forumą ketinama atverti visiems ir taip paskatinti viešas diskusijas. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros įgaliojimus, deja, riboja Chartijos 51 straipsnis, leidžiantis įsikišti tik tam tikrais ES sutarties 2 straipsnio pažeidimo atvejais. Šios agentūros forume daugiausia dalyvauja žmogaus teisių organizacijos, o EESRK neapsiriboja žmogaus teisių sritimi ir apima taip pat kitas organizacijas, įskaitant socialinius partnerius, ir turi patirties bendraujant su Europos, nacionalinio ir vietos lygmens organizacijomis sprendžiant labai įvairius klausimus. Tai suteikia pridėtinės vertės užtikrinant pilietinės visuomenės įvairovę ir gyvybingumą dalyvaujant svarbiems ekonominiams subjektams.

5.7. Reikėtų atsižvelgti ir į ekonominius teisinės valstybės aspektus. Tarpusavio pasitikėjimas yra vertybė, kurios vertę sunku apskaičiuoti vien ekonomine išraiška, tačiau akivaizdu, kad nepakankamas pasitikėjimas, susijęs su politine įtaka teisminėse institucijose ar korupcija, turi neigiamų ekonominių pasekmių. EESRK ragina Europos Komisiją labiau akcentuoti teisinės valstybės principo nykimo pasekmes visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant verslo sektorių, ir apie tai surinkti daugiau duomenų bei juos analizuoti. Teisinis netikrumas, neskaidri teisėkūra, nesąžininga konkurencija, diskriminacinė prieiga prie viešųjų rinkų ir realių galimybių pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis nebuvimas – tai teisinės valstybės principo nykimo pasekmių verslo sektoriui pavyzdžiai, kurie turėtų būti nuodugniau išnagrinėti atliekant ES analizę ir imantis atsakomųjų priemonių, be kita ko, per Europos semestrą.

5.8. Aktualus klausimas – būtinybė labiau remti pilietinės visuomenės organizacijas (pagrindinis priežiūros organizacijų finansavimas). Svarbu, kad ES apsvaistytų būdus, kaip būtų galima remti pilietinės visuomenės organizacijas ir tiriamosios žurnalistikos bei žiniasklaidos atstovus, stebėtojus ir pranešančius apie 2 straipsniui kylančią grėsmę. EESRK mano, kad organizacijų, skatinančių 2 straipsnyje išdėstytų vertybių puoselėjimą valstybėse narėse, finansavimo priemonė yra būtina siekiant visuomenės pritarimo šioms vertybėms. Atsižvelgdamas į tai, EESRK atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl pasiūlymų dėl naujo Teisingumo, teisių ir vertybių fondo⁽²⁷⁾ ir ragina Tarybą ir Europos Parlamentą remiantis sprendimu dėl daugiametės finansinės programos po 2020 m. gerokai padidinti šio fondo lėšas.

Briuselis, 2019 m. birželio 19 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER

⁽²⁶⁾ 27 valstybes nares Jungtinei Karalystei pasitraukus iš ES.

⁽²⁷⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 178 dėl COM(2018) 383 final ir COM(2018) 384.

PRIEDAS

Šie pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 59 straipsnio 3 dalis):

3.7 punktas

Didžiausi iššūkiai kyla kelete valstybių narių, kuriose įtakingi politiniai veikėjai priešinasi teismų nepriklausomumui, taip pat institucijoms ir organizacijoms, kurios sudaro ir puoselėja pliuralistinę demokratinę sistemą. Komunikate nepakankamai atsižvelgiama į šį esminį aspektą, veikiau pasirinkant požiūrį, kad institucijos – parlamentai, vyriausybės ir ministerijos, konstituciniai teismai, profesinės organizacijos – yra atskirtos nuo politinės ir rinkiminės konkurencijos. Toks „pasyvus“ požiūris į partijų kovos politiką ir rinkimus užkerta kelią bet kokiems paaiškinimams, kodėl įtakingi veikėjai veikia prieš teisinę valstybę ir demokratiją ir nepaisant to atrodo populiarūs ir nesustabdomi. Demokratinėse šalyse kylančių teisinės valstybės problemų politiniai, kultūriniai ir sociologiniai aspektai yra labai svarbi sritis, į kurią iki šiol neatsižvelgta nei ES analizėje, nei atsakomuosiuose veiksmuose. Tai iš dalies paaiškina dabartinio požiūrio ir priemonių trūkumus, įskaitant ir procedūrą, taikomą pagal 7 straipsnio 1 dalį. Plėtodamas ryšius su visa pilietine visuomene, įskaitant socialinius partnerius, EESRK turi geras galimybes suteikti erdvę siekiant geriau išanalizuoti, diskutuoti ir reaguoti į šiuos politinius, sociologinius ir kultūrinius demokratijos ir teisinės valstybės problemų aspektus.

Paaškinimas

Nuomonės autoriai, vertindami valstybių narių institucijas, žengia pernelyg toli. Siūloma formuluotė gali būti suprasta kaip institucijų, kurios turi užtikrinti pliuralistinės sistemos išsaugojimą, įžeidimas. Likusi dalis atspindi lūkesčius, siejamus su ES atliekama analize teisinės valstybės srityje.

Balsavimo rezultatai

Už: 47

Prieš: 141

Susilaikė: 19

punktas

EESRK mano, kad gyvybiškai svarbu sukurti teisiškai privalomą Europos mechanizmą – sistemą, kurioje aktyviai dalyvautų Komisija, Parlamentas ir Taryba ir kurioje EESRK atliktų svarbų vaidmenį atstovaudamas pilietinei visuomenei. Šis mechanizmas papildys esamas priemones ⁽¹⁾ ir turėtų apimti prevencinį komponentą, kad suinteresuotieji subjektai (įmonės, profesinės sąjungos, pilietinės visuomenės organizacijos, nacionalinės žmogaus teisių institucijos ir viešosios valdžios institucijos) ir ekspertai galėtų nustatyti trūkumus, jei jų atsiranda nacionaliniu lygmeniu, ir aptarti, kaip juos šalinti, ankstyvuju etapu. Toks mechanizmas taip pat padėtų užtikrinti institucijų dalijimąsi našta ir padidintų bendrą atsakomybę už ES veiksmus šioje srityje. Mechanizmą reikia taikyti atsargiai, kad jis nebūtų naudojamas dabartiniams politikos tikslams ir nesukeltų kultūrinių konfliktų.

Paaškinimas

Siūlomu papildymu nesiekama apriboti EESRK paramos šiam mechanizmui, bet jį reikėtų suprasti kaip papildomą pastabą dėl politinio neutralumo ir pagarbos kultūrų įvairovei.

Balsavimo rezultatai

Už: 42

Prieš: 153

Susilaikė: 23

⁽¹⁾ Kaip pasiūlė Europos Parlamentas savo 2014 m. vasario 27 d. rezoliucijoje dėl pagrindinių teisių padėties Europos Sąjungoje (2012 m.), pranešėjas Louis Michel, lapkričio 22 d., 9 punktas.

punktas

EESRK palaiko sumanymą sukurti ES lygmens mechanizmą, skirtą stebėti, kaip laikomasi teisinės valstybės principo ir pagrindinių teisių. EESRK mano, kad gyvybiškai svarbu sukurti teisiškai privalomą Europos mechanizmą – sistemą, kurioje aktyviai dalyvautų Komisija, Parlamentas ir Taryba ir kurioje EESRK atliktų svarbų vaidmenį atstovaudamas pilietinei visuomenei. Šiame mechanizme turėtų būti numatytas prevencinis komponentas, kad ekspertai ir pilietinės visuomenės atstovai galėtų pateikti išankstinius įspėjimus dėl konkrečių poslinkių ir svarstyti pasiūlymus dėl sprendimų, įtraukiant visus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus. Toks mechanizmas taip pat padėtų užtikrinti institucijų dalijimąsi našta ir padidintų bendrą atsakomybę už ES veiksmus. Mechanizmas reikia taikyti atsargiai, kad jis nebūtų naudojamas dabartiniams politikos tikslams ir nesukeltų kultūrinių konfliktų.

Paaškinimas

Siūlomu papildymu nesiekama apriboti EESRK paramos šiam mechanizmui, bet jį reikėtų suprasti kaip papildomą pastabą dėl politinio neutralumo ir pagarbos kultūrų įvairovei.

Balsavimo rezultatai

Už: 42

Prieš: 153

Susilaikė: 23

Toliau nurodyti skyriaus nuomonės sakiniai iš dalies pakeisti siekiant atsižvelgti į asamblėjos priimtą pakeitimą, nors daugiau nei ketvirtadalis balsavusiųjų pritarė pradinei teksto versijai (Darbo tvarkos taisyklių 59 straipsnio, 4 dalis):

3.12 punktas

Pablogėjus teisinės valstybės principo laikymuisi ir susidarius labai sudėtingai padėčiai, kai tam tikroje valstybėje narėje nesilaikoma įstatymų, itin svarbų vaidmenį atlieka pilietinės visuomenės organizacijos, žmogaus teisių gynėjai, apie pažeidimus pranešantys asmenys ir žurnalistai. Būtent jie užtikrina teisių nepažeidžiamumą, stebi padėtį ir praneša apie pažeidimus ir būtent piliečių lygmeniu jos gali siųsti išankstinio perspėjimo signalus. Todėl EESRK laikosi nuomonės, kad jų vaidmuo yra nepaprastai svarbus, kaip ir žiniasklaidos bei tiriamosios žurnalistikos vaidmuo. Norint užtikrinti tolesnę pažangą, būtinos pilietinės visuomenės organizacijų ir žiniasklaidos apsaugos priemonės. Pasiūlymai dėl jų vaidmens turi būti aiškiai įtraukti į pasiūlymus, kuriuos Komisija pateiks po svarstymų laikotarpio.

Balsavimo rezultatai

Už: 122

Prieš: 73

Susilaikė: 20

punktas

Kuriant demokratijos ir teisinės valstybės kultūrą, svarbų vaidmenį atlieka švietimas – tiek formalusis, tiek neformalusis. ~~Liberali~~ Demokratija ir teisinė valstybė turėtų būti kiekvieno Europos piliečio širdyje ir mintyse. EESRK ragina Europos Komisiją pasiūlyti plataus užmojo komunikacijos, švietimo ir piliečių informavimo strategiją pagrindinių teisių, teisinės valstybės ir demokratijos klausimais.

Balsavimo rezultatai

Už: 119

Prieš: 73

Susilaikė: 21

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1313/2013/ES dėl Sąjungos civilinės saugos mechanizmo

(COM(2019) 125 final – 2019/0070 (COD))

(2019/C 282/08)

Pranešėjas **Panagiotis GKOFAS**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2019 3 14 Taryba, 2019 3 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2019 5 23
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 19
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	171 / 01 / 04

1. Kontekstas

1.1. 2019 m. kovo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 1313/2013/ES, buvo patvirtintas naujas Sąjungos civilinės saugos mechanizmas. Sąjungos civilinės saugos mechanizmas skirtas užtikrinti bendradarbiavimą ir pagalbą didelių ekstremaliųjų situacijų atvejais ES viduje ir už jos ribų. Nuo 2001 m. ES civilinės saugos mechanizmas buvo aktyvuotas daugiau nei 300 kartų. Visos ES valstybės narės, dvi EEE šalys (Islandija ir Norvegija), taip pat Juodkalnija, Serbija, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija ir Turkija yra civilinės saugos mechanizmo šalys, taip pat Jungtinės Tautos (2015–2030 m. Sendajaus nelaimių rizikos mažinimo programa) ir atitinkamos tarptautinės organizacijos. Aktu numatoma sukurti papildomą išteklių rezervą „rescEU“, kad būtų galima teikti pagalbą tais atvejais, kai bendrų esamų pajėgumų nepakanka. „RescEU“ apims visų pirma miškų gaisrų gesinimo iš oro pajėgumus, taip pat išteklius, kuriais reaguojama į skubiosios medicininės pagalbos poreikius ir į cheminius, biologinius, radiologinius ir branduolinius incidentus. Civilinės saugos žinių tinklas, skirtas mokymui ir dalijimuisi žiniomis, taip pat bus strateginis pasirengimo ir prevencijos veiksnys.

1.2. Šiuo pakeitimu rizikos prevencija turėtų būti pagerinta reikalaujant, kad valstybės narės toliau plėtotų savo rizikos valdymo pajėgumų ir rizikos valdymo planavimo vertinimą, ypač tais atvejais, kai valstybės narės vienu metu nukentčia nuo tos pačios rūšies nelaimių, nepaisant to, ar tai būtų gamtinės ar sukeltos žmogaus, ar nelaimių, susijusių su nenumatytais klimato pokyčiais arba nenuspėjama, dažnai pasikartojančiais dideliais žemės drebėjimais, kai žūsta žmonės ir masiškai griaunamos ekosistemos, civilinė ir viešoji infrastruktūra, ekonominė veikla ir mažosios įmonės ⁽¹⁾.

2. Išvados

2.1. EESRK palankiai vertina šį pasiūlymą peržiūrėti ir sustiprinti dabartinę Sąjungos civilinės saugos mechanizmo sistemą.

2.2. Siekiant užtikrinti vienodas Sąjungos civilinės saugos mechanizmo įgyvendinimo sąlygas ir sukurti bei organizuoti civilinės saugos žinių tinklą, EESRK gali konkrečiose patariamiosiose grupėse padėti nuolat peržiūrėti rizikos vertinimo gaires pasitelkus atitinkamas tarpinstitucines iniciatyvas (pvz., „Pilietinės visuomenės metinį forumą dėl rizikos vertinimo, poveikio švelninimo, prevencijos ir pasirengimo“), bendradarbiaujant su pripažintais, reprezentatyviais socialiniais ir ekonominiais partneriais ir regioniniais tarpvalstybiniais atsparių miestų tinklais.

⁽¹⁾ Atkreipiame dėmesį į 2018 m. vasario 10 d. Neapolyje surengtą seminarą, kurį surengė EESRK ir Europos Komisija (Europos civilinės saugos ir humanitarinės pagalbos operacijų GD), bendradarbiaujant su Europos profesinių sąjungų konfederacija (ETUC) ir Europos amatų, mažų ir vidutinių įmonių asociacijos atstovais, RK atstovais, pilietinės visuomenės organizacijomis (WWF, CIME), nacionalinėmis MVĮ organizacijomis (GSE-VEE, CMA Corse, CNA) ir profesinėmis sąjungomis, mokslininkais, besispecializuojančiais ES klausimais, ir nacionaliniais mokslininkais, mokslinių tyrimų ir mokymo tinklais (Sapienza universitetu, Federico II universitetu, Avinjono MVĮ akademija, Anodos centru), ES atsparių miestų ir regionų tinklais (Atėnų, Neapolio ir Salonikų), žiniasklaida ir specializuota spauda.

2.3. EESRK prašo Tarybos, Parlamento ir Komisijos ištirti galimybes ir planuoti Europos mokymo centro ir žinių centro, susijusio su esamomis nacionalinėmis ir regioninėmis struktūromis, įskaitant kompetencijos centrus, specializuotus, nepriklausomus mokslinių tyrimų tinklus ir kitus ekspertus, galinčius nedelsiant parengti intervencijos priemonių analizę neįprastų nelaimių atvejais, įgyvendinimą. Šis centras ir žinių centras galėtų būti nuolat atnaujinama, konkreti ir prieinama priemonė, skirta jaunų specialistų ir patyrusių savanorių pagrindiniams rizikos mažinimo gebėjimams ugdyti, vietos atsparių bendruomenių parengimo ekstremaliosioms situacijoms srityje, jei įmanoma, įtraukiant trečiąsias šalis, ypač kaimynines šalis, pažeidžiamas grupes atokiose vietovėse, judumo ir turizmo subjektus, žiniasklaidą ir kt.

2.4. EESRK mano, kad būtina tinkamai integruoti naujus Sąjungos civilinės saugos mechanizmo tikslus ir metodus į esamą struktūrinę ir investicijų politiką. Labai svarbu užtikrinti tinkamą teritorinį ir bendruomenės inicijuojamą aspektą (ypač atokiose, salų, kalnuotose ir kaimo vietovėse). Vietos bendruomenės veiksmai yra greičiausias ir veiksmingiausias būdas apriboti nelaimės padarytą žalą.

Briuselis, 2019 m. birželio 19 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Švari mūsų visų planeta.“

Strateginė klestinčios, modernios ir konkurencingos neutralizuoto poveikio klimatui Europos ekonomikos ateities vizija“

(COM(2018) 773 final)

(2019/C 282/09)

Pranešėjas **Pierre Jean COULON**

Bendrapranešėjis **Stefan BACK**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2019 6 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingi skyriai	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 6 20
Plenarinė sesija Nr.	544
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	152/1/1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria, kad pasaulinio atšilimo, netrukus po 2060 m. pasieksiančio 2° C ribą (tai daugiau nei Paryžiaus susitarime nustatyta viršutinė riba), grėsmė turės neigimų padarinių gyvenimo sąlygoms Europoje ir jos ekonomikai. Todėl EESRK tvirtai remia tikslą socialiniu požiūriu teisingai ir veiksmingai užtikrinti, kad iki 2050 m. ES taptų neutralizuoto poveikio klimatui ekonomika. Tokia pertvarka Europoje yra įmanoma ir naudinga.

1.2. Todėl svarbu nedelsiant imtis priemonių klimato kaitos srityje. EESRK pritaria Europos Komisijos komunikate nustatytoms visa apimantiems prioritetams. EESRK ragina valstybes nares remti tikslą iki 2050 m. užtikrinti, kad Europos Sąjunga taptų neutralizuoto poveikio klimatui ekonomika. EESRK ragina įmones, profesines sąjungas, NVO ir nacionalinius ekonomikos ir socialinių reikalų komitetus remti šį tikslą.

1.3. EESRK palankiai vertina gerus rezultatus, kurių turėtų duoti įvairių priemonių, dėl kurių jau nuspręsta, įgyvendinimas – apskaičiuota, kad iki 2030 m. išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis bus sumažintas 45 % (tai yra daugiau nei 40 % sumažinimo išsipareigojimas, kurį ES prisiėmė pagal Paryžiaus susitarimą), o iki 2050 m. – 60 %

1.4. Nors to ir nepakaks norint iki 2050 m. pasiekti neutralizuoto poveikio klimatui visuomenės tikslą, EESRK mano, kad numatomi priemonių, kurių jau imamasi iki 2030 m. rezultatai rodo, jog imantis naujų priemonių reikia atsižvelgti į būtinybę užtikrinti nuspėjamumą, kad būtų lengviau planuoti ir būtų galima išvengti turto vertės sumažėjimo. Todėl EESRK pabrėžia, kad įmonėms, ypač MVĮ, svarbu laiku siųsti aiškius signalus.

1.5. Dėl tų pačių priežasčių EESRK mano, kad reikia skubiai parengti strategiją laikotarpiui po 2030 m., kad iki 2050 m. būtų pasiektas neutralizuoto poveikio klimatui visuomenės tikslas.

1.6. EESRK pabrėžia, kad perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui visuomenės turi būti įgyvendinamas taikant konkurencingą, socialiniu požiūriu teisingą ir daugiašalį požiūrį ir kad turi būti imtasi tinkamų priemonių siekiant visapusiško pilietinės visuomenės, įskaitant visus piliečius, įmones ir organizacijas, dalyvavimo ir pritarimo. Tai pasakytina apie anglies dioksido kainodaros koncepciją ir įgyvendinimą, atsižvelgiant į jos poveikį įmonėms ir piliečiams.

1.7. EESRK pabrėžia, kad veiksmų svarbu imtis vietos ir regionų lygmeniu ir kad svarbu visapusiškai įtraukti vietos ir regionų valdžios institucijas.

1.8. EESRK pabrėžia žiedinės ekonomikos, bioekonomikos, skaitmeninio ir bendradarbiaujamosios ekonomikos, kaip pagrindinių veiksmų didinant išteklių naudojimo efektyvumą ir mažinant išmetamą taršą, svarbą.

1.9. EESRK primena komunikate pripažįstamą judumo svarbą ES vidaus rinkos veikimui ir pabrėžia, kad svarbu rasti sprendimų, kurie sumažintų judumo, įskaitant aviaciją, anglies dioksido pėdsaką nepažeisdami gyvybiškai svarbaus judumo vaidmens visai ES ekonomikai ir visuomenei.

1.10. EESRK pritaria, kad svarbu gaminti elektros energiją iš esamų ir būsimų netaršių šaltinių. Siekiant užtikrinti elektros energijos, kuri vis dažniau generuojama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, tikimą labai svarbios tinklo jungtys, energijos kaupimas ir paklausos valdymas.

1.11. Siekiant užtikrinti verslo planavimo saugumą, skatinti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą ir sudaryti palankias sąlygas, kad Europa, įskaitant Europos pramonę ir verslą apskritai, galėtų pasinaudoti pradininko privalumais ir išlikti konkurencinga, svarbus išankstinis planavimas ir išankstinis tikslų nustatymas. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pabrėžia santykių su trečiosiomis šalimis svarbą siekiant, kad daugiau šalių dalyvautų įgyvendinant aktyvią klimato strategiją, ir siekiant užtikrinti vienodas sąlygas Europos pramonei ir daryti įtaką standartų nustatymui.

1.12. Planuojamos strategijos įgyvendinimui labai svarbus finansavimas. Todėl EESRK kartoja savo rekomendacijas, kad reikia skirti pakankamai biudžeto išteklių moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir pramoniniam diegimui remti.

1.13. EESRK nurodo, kad labai svarbus klausimas yra finansavimas. Tai ne tik viešojo finansavimo reikalas, todėl svarbu propaguoti mechanizmus, kuriais siekiama skatinti žaliąsias investicijas.

1.14. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pereiti prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos nepavyks, jei nebus atliekami plataus masto moksliniai tyrimai ir nebus diegiamos inovacijos. Tam reikalingos įvairiausios inovacijos, įskaitant inovacijas naujos elgsenos, verslo modelių, socialinių normų, procesų, metodų, rinkodaros ir technologijų srityse.

1.15. EESRK atkreipia dėmesį į svarbų bioenergijos vaidmenį surenkant ir saugant anglies dioksidą ir naudojantis natūraliais anglies absorbentais, pavyzdžiui, miškais, tausiuoju žemės ūkiu, ganyklomis, durpynais ir t. t. Tvari miškotvarka ir žemės ūkio paskirties žemės potencialo, susijusio su anglies dioksido sekvestracija, naudojimas yra sprendimo dalis.

1.16. EESRK nurodo, kad Europoje gyvena apie 7 % pasaulio gyventojų, Europos BVP sudaro 20 % pasaulio BVP, be to, Europoje išleidžiama 30 % pasaulinių aukštos kokybės mokslinių leidinių. Kadangi perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos turi būti visuotinis bandymas kovoti su klimato kaita, EESRK mano, didžiausias poveikis, kokį gali daryti ES, yra įrodyti likusiam pasauliui, kad perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos yra įmanomas ir naudingas visuomenei. Taigi, jei iki 2030 m. 100 Europos miestų taptų neutralizuoto poveikio klimatui miestais, tai reikštų, kad perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos yra įmanomas ir gali pagerinti gyvenimo kokybę.

1.17. EESRK mano, jog Europai reikalingas socialinis paktas dėl perėjimo prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos, dėl kurio turi susitarti ES, valstybės narės, regionai, miestai, socialiniai partneriai ir organizuota pilietinė visuomenė, siekiant užtikrinti, kad pereinant prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos niekas neliktų nuošalyje. Šiuo tikslu turėtų būti tinkamai parengtas ir finansuojamas Europos socialinis fondas ir Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas. Perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos – tai taip pat yra galimybė panaikinti energijos nepriteklių ir pagerinti gyvenimo kokybę, sukurti darbo vietų, užtikrinti socialinę įtrauktį ir vienodas galimybes visiems europiečiams naudotis pagrindinėmis energetikos paslaugomis.

1.18. EESRK ragina Europos Parlamentą įsteigti nepriklausomą ES klimato kaitos komitetą, kuriam būtų pavesta atlikti moksliniais duomenimis pagrįstus vertinimus ir rengti politines rekomendacijas. Jei valstybėse narėse panašių komitetų dar nėra, EESRK ragina jas įsteigti tokius komitetus nacionaliniu lygiu ir užtikrinti, kad jie teiktų ataskaitas nacionaliniam parlamentui ir nacionaliniam Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus.

1.19. Galiausiai, EESRK dar kartą pabrėžia, kad būtina reikia pradėti veiksmingą dialogą, kad jis galėtų naudingai prisidėti prie strategijos, kuri turi būti parengta ir pateikta iki 2020 m., ir galiausiai užtikrinti visišką pritarimą ir paramą jai. Todėl EESRK siūlo, kad nuolatinis piliečių dialogas taptų privalomu parengiamuoju visų pagrindinių politinių sprendimų ir visų atitinkamų ES, nacionalinio ir subnacionalinio lygmens teisėkūros iniciatyvų elementu. Indėlis į dialogą ir tai, kaip į jį atsižvelgiama, turėtų būti matoma viešai. Dialogo matomumas turėtų būti užtikrintas jį pavedant Komisijos nario atsakomybei.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK manymu, klimato kaita kelia rimtą grėsmę visuomenei. Vidutinė pasaulio temperatūra netrukus po 2060 m. gali padidėti 2° C, o tai gerokai viršija Paryžiaus susitarime nustatytą viršutinę ribą. Tai turės rimtų neigiamų padarinių pasaulio ekonomikai ir gyvenimo sąlygoms visame pasaulyje. Kaip pabrėžiama 2018 m. Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) ataskaitoje⁽¹⁾ ir Europos Komisijos komunikate „Švari mūsų visų planeta“ (COM (2018) 773) (toliau – komunikatas), reikia kuo skubiau apsaugoti planetą ir apsaugoti europiečius nuo klimato kaitos.

2.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad, nors perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos brangiai kainuoja, nepigiai atsieis ir neveikimas. Komunikate teigiama, kad 2017 m. dėl su oro sąlygomis susijusių nelaimių patirta 283 mlrd. EUR rekordinių ekonominių nuostolių, o Europos upių potvyniai gali padaryti iki 112 mlrd. EUR žalos per metus.

2.3. EESRK tvirtai pritaria tikslui, kad Europa taptų neutralizuoto poveikio klimatui ekonomika (t. y. būtų užtikrintas nulinis grynas išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekis) iki 2050 m. ekonomiškai efektyviai įgyvendinant socialiai teisingą pertvarką. Kaip nurodoma komunikate, tokia pertvarka yra įmanoma ir naudinga. Be to, ji atitinka ES pasaulinius išpareigojimus pagal Paryžiaus susitarimą ir JT darnaus vystymosi tikslus.

2.4. EESRK palankiai vertina tai, kad švarios energijos visiems europiečiams dokumentų rinkinyje nustatomi aukštesni ES energetikos tikslai 2030 m. tiek atsinaujinančiųjų energijos išteklių (nuo 27 % iki 32 %), tiek energijos vartojimo efektyvumo (nuo 27 % iki 32,5 %) srityje. Remiantis komunikatu, dėl šios priežasties iki 2030 m. išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis bus sumažintas 45 %, tai yra daugiau nei ES prisiimtas 40 % išpareigojimas pagal Paryžiaus susitarimą, o iki 2050 m. – 60 % To nepakanka, kad iki 2050 m. būtų galima neutralizuoti poveikį klimatui. Todėl EESRK sutinka, kad, kaip nustatyta komunikate, reikalinga ekonominės ir socialinės pertvarkos vizija.

2.5. EESRK pabrėžia nuspėjamumo svarbą, kad būtų lengviau planuoti ir išvengti turto vertės sumažėjimo. EESRK teigiamai vertina komunikate pateiktą teiginį, kad šiuo metu neplanuojama rengti jokių naujų politikos priemonių ir peržiūrėti 2030 m. tikslų, ir pabrėžia, jog įmonėms, visų pirma mažosioms ir vidutinėms (MVĮ), svarbu gauti aiškius ir savalaikius signalus.

2.6. EESRK sutinka, kad siekiant poveikio klimatui neutralizavimo tikslo struktūrinių pokyčių reikia visose visuomenės srityse. Poveikį patirs visi piliečiai, įmonės ir subjektai. Todėl labai svarbu, kad pilietinė visuomenė būtų visapusiškai įtraukta ir sutelkta ir kad ji turėtų atitinkamų priemonių, kuriomis būtų galima daryti įtaką priemonėms, kurių reikia siekiant poveikio klimatui neutralizavimo. Be to, EESRK primena, kad, siekiant užtikrinti socialinę ir ekonominę plėtrą, į ilgalaikį planavimą labai svarbu įtraukti prisitaikymą prie klimato kaitos.

2.7. EESRK pabrėžia, jog svarbu sustiprinti ES veiksmus ir neužleisti pirmaujančios pozicijos, siekiant pasinaudoti pradininkės padėties pranašumais.

2.8. EESRK atsižvelgia į septynių pagrindinių strateginių sudėtinių komponentų apibrėžtį, nurodydamas sritis, kuriose reikėtų imtis priemonių ir sukurti palankią sistemą.

(¹) 2018 m. spalio mėn. patvirtinta specialioji IPCC ataskaita.

2.9. EESRK pritaria tam, kad pateikiamas bendras 12 svarbiausių prioritetų rinkinys, kuris turėtų padėti įgyvendinti nulinės taršos tikslą, ir konkrečiai atsižvelgia į teiginį, kad valstybės narės, įmonės ir piliečiai galės pasirinkti priemones ir prisitaikyti prie nacionalinių aplinkybių siekiant plataus masto socialinės ir ekonominės pertvarkos visuose ekonomikos sektoriuose.

2.10. EESRK ypač pabrėžia nacionalinio, subnacionalinio, suinteresuotųjų subjektų ir piliečių lygmenų diskusijų svarbą, nes tai yra priemonė, padedanti demokratiškai kartu kurti įvairias priemones, kuriomis skatinama pereiti prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos, įskaitant elgsenos pokyčius. Be to, tokios diskusijos padės toliau įvardyti priemones, kurios gali susilaukti visuomenės pritarimo ir kurias įgyvendinant dalyvautų pilietinė visuomenė ir piliečiai, atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus.

2.11. EESRK apgailestauja, kad nėra aišku, ar ir kiek valstybės narės galės įgyvendinimo priemones laisvai pritaikyti savo konkrečiai padėčiai. Rengiant planuojamas konsultacijas būtų labai naudinga paaiškinti šį klausimą. Energetikos sąjungos valdymo reglamento įgyvendinimas šiuo atžvilgiu yra išbandymas.

2.12. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugelį klausimų, nurodytų svarbiausiuose prioritetuose, Komisija jau nagrinėjo arba nagrinėja ir kad jis pritarė šioms iniciatyvoms ir pateikė pasiūlymų, įskaitant dėl ryšių palaikymo forumų kūrimo, taip pat socialinių aspektų ir valdymo svarbos pabrėžimo.

2.13. EESRK pritaria šiems prioritetams ir pabrėžia, kad jie turi būti laikomi rinkiniu. Komitetas ypač atkreipia dėmesį į finansavimo, piliečių, vartotojų, kurie gali patys gaminti energiją, ir kitų vartotojų vaidmens svarbą, taip pat socialinį aspektą, užtikrinant, kad niekas neliktų nuošalyje. Teigiama piliečių dalyvavimą galima paskatinti visų pirma suteikiant galimybę piliečiams pasidalyti pertvarkos teikiama ekonomine nauda. Be kita ko, tai galėtų būti, pavyzdžiui, aktyvus bendros atsakomybės už decentralizuotą atsinaujinančiosios energijos, pavyzdžiui, saulės ir vėjo energijos, gamybą skatinimas. Labai svarbu užtikrinti, kad nebūtų kratomasi jokios naštos, atsirandančios, pavyzdžiui, dėl anglies dioksido kainodaros.

2.14. EESRK dar kartą pabrėžia, kad svarbu užmegzti administravimo institucijų ir nevalstybinių subjektų ryšius ir juos gerinti, ir nurodo savo pasiūlymus dėl politinės, administracinės ir pilietinės visuomenės koalicijos kūrimo (?).

3. Tikros ir visa apimančios ES pramonės politikos, grindžiamos plataus užmojo moksliniais tyrimais ir inovacijomis, socialiniu paktu ir demokratija, būtinybė pereinant prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos

3.1. Pastabos dėl 12 prioritetų

3.1.1. EESRK pripažįsta didelę energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo svarbą siekiant visiškai sumažinti Europos priklausomybę nuo iškastinio kuro. Tai jau pasitvirtinusios priemonės.

3.1.2. Elektros energijos, kaip priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo varomosios jėgos, potencialas yra didelis keliose srityse, įskaitant šildymą ir vėsinimą (įskaitant šilumos siurblius, centralizuotą šilumos ir vėsumos tiekimą), e. kurą ir elektromobilumą. EESRK pažymi, jog 55 % Europos Sąjungos elektros energijos jau gaunama iš visiškai anglies dioksido neišskiriančių išteklių (t. y. 25 % – iš branduolinės energijos, o 30 % – iš vėjo energijos, hidroenergijos, saulės energijos ir kitų atsinaujinančiųjų energijos išteklių), ir pritaria komunikate išdėstytiems mintims, kad tiekama elektros energija, kiek įmanoma, turi būti gaunama iš švarių, poveikį klimatui neutralizuojančių ir netaršių išteklių.

3.1.3. EESRK tvirtai remia decentralizuotos atsinaujinančiosios energijos gamybos plėtrą, pavyzdžiui, pasitelkiant energetikos kooperatyvus ir gaminančius vartotojus (?). Svarbus ateities ypatumas bus pažangių ir lanksčių skaitmeninių sistemų, skirtų valdyti paklausą ir pasiūlą decentralizuotoje atsinaujinančiaisiais energijos ištekliais grindžiamoje energijos sistemoje, kurios svarbus aspektas yra gaminantys vartotojai, plėtojimas. Energijos kaupimas taip pat yra labai svarbus didelio masto atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimui, nes skiriasi kasdieninis ir kasmetinis pagaminamos energijos kiekis.

(?) EESRK nuomonės „Pilietinės visuomenės ir subnacionalinės valdžios institucijų koalicijos kūrimo Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“ (OL C 389, 2016 10 21, p. 20) ir „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“ (OL C 227, 2018 6 28, p. 35).

(?) EESRK nuomonė dėl atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos peržiūros (OL C 246, 2017 7 28, p. 55).

3.1.4. EESRK pritaria švaraus judumo plėtojimui pasinaudojant alternatyviomis transporto priemonėmis, įskaitant viešąjį transportą, alternatyviomis visų transporto priemonių varymo sistemomis, įskaitant elektrifikaciją ir tvarų vandenilinį, dujinį ir biokurą, taip pat ir sunkiasvorėse transporto priemonėse, laivyboje ir aviacijoje, ir pasinaudojant didesniu efektyvumu dėl skaitmeninimo, elektrifikacijos ir bendradarbiavimo sistemų. Tai sudaro sąlygas kurti geresnę ir veiksmingesnę transporto sistemą, darančią mažesnę poveikį aplinkai. Todėl EESRK ragina parengti naujos transporto politikos baltąją knygą, kuri pakeistų dabartinę. EESRK atkreipia dėmesį į ribotus išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslus sektoriuose, kuriems netaikoma apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, įskaitant transporto, dėl kurių 2014 m. spalio mėn. susitarė Europos Vadovų Taryba ⁽⁴⁾. Mokesčiai ir rinkliavos, įskaitant išorės sąnaudų internalizavimą, turėtų būti naudojami kaip paskatos siekiant užtikrinti didesnę veiksmingumą, jie turi būti priimtini suinteresuotiesiems subjektams ir nedidinti bendro apmokestinimo lygio.

3.1.5. EESRK sutinka, kad konkurencinga ES pramonė ir žiedinė ekonomika yra svarbios, nes tai svarbūs ŠESD kiekio mažinimo, įskaitant perėjimą prie alternatyvaus kuro, anglies dioksido surinkimą ir panaudojimą, aspektai. EESRK norėtų, kad būtų aiškiai kalbama apie Pramonę 4.0, skaitmeninimą ir bendradarbiaujamosios ekonomikos plėtrą, nes tai yra svarbios priemonės energijos vartojimo efektyvumui gerinti ir išmetamųjų teršalų kiekiui mažinti ⁽⁵⁾. Komitetas pabrėžia, kad žiedinė ekonomika yra vienas svarbiausių klimato kaitos švelninimo ir perėjimo prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos veiksnys. Žiedinės ekonomikos strategijos, pavyzdžiui, priemonės, kuriomis siekiama sumažinti grynujų medžiagų naudojimą, pagerinti esamo turto naudojimą ir sumažinti atliekų kiekį, labai prisidės prie klimato kaitos poveikio švelninimo ir neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos kūrimo ⁽⁶⁾.

3.1.6. Skatinant tvarias maisto sistemas bus sumažintas išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, be kita ko, apsaugant ir sukuriant daugiau anglies dioksido absorbentų. EESRK kartoja, kad maisto sistemų poveikis aplinkai gali būti sumažintas skatinant paprastomis maistinėmis medžiagomis grindžiamą mitybą ⁽⁷⁾, sezoninių maisto produktų gamybą ir vartojimą. Reikėtų sutrumpinti maisto paskirstymo grandines ir naudoti mažiau pakuočių.

3.1.7. Europos pramonė įrodė savo gebėjimą kurti švarios energijos alternatyvas. ES pramonė vis dar pirmąja svarbiuose sektoriuose, pavyzdžiui, vėjo jėgainių, tačiau kitose srityse, pavyzdžiui, saulės baterijų plokščių gamybos, Europa atleido vadžias, ką iš dalies lėmė prasti ankstesnių nacionalinių Vyriausybių priimti viešosios politikos sprendimai. Šiuo metu tik 1 % pasaulinės ličio baterijų gamybos yra Europos įmonių rankose. Siekiant išvengti tokių klaidų naujuose sektoriuose, EESRK palankiai vertina iniciatyvas, pavyzdžiui, baterijų pramonės skatinimo ES veiksmų planą ir planų įgyvendinti Europos baterijų aljansą konkretizavimą, įskaitant naujų technologijų kūrimą ⁽⁸⁾.

3.1.8. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, jog svarbu nustatyti standartus įvairiuose tarptautiniuose forumuose, kuriuose ES galėtų pirmauti, nors dėl to tektų konkuruoti.

3.1.9. EESRK sutinka, kad svarbu įtraukti kitas pagrindines ir sparčiai augančios ekonomikos šalis ir suteikti teigiamą postūmį. Šiomis aplinkybėmis EESRK pabrėžia, kad svarbu užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir vienodas sąlygas trečiųjų šalių atžvilgiu. Konkurencingumo išsaugojimas turi būti svarbus visų susijusių politikos sprendimų elementas.

3.1.10. EESRK pabrėžia, kad labai reikalingos investicijos ir bendradarbiavimas tarpvalstybinio ir tarpsektorinio planavimo srityje; jis būtinas siekiant diegti pažangiuosius tinklus, įskaitant pažangiuosius skaitiklius ir energijos kaupimo įrenginius, kurie yra pagrindinė veiksmingo esamų ir būsimų tinklų planų įgyvendinimo ir problemų dėl alternatyvių energijos rūšių gamybos svyravimo sprendimo sąlyga.

3.1.11. EESRK nurodo, kad anglies dioksido surinkimas ir saugojimas (CCS) yra septintasis pagrindinis strateginis sudėtinis komponentas ir kad tai bent jau šiuo metu dar yra labai svarbu siekiant 2050 m. sukurti neutralizuoto poveikio klimatui visuomenę, visų pirma pasinaudojant bioenergija ir CCS. EESRK nurodo, kad Europos Audito Rūmai išnagrinėjo, kad taikant jau turimą ES finansavimą, skirtą CCS remti, pavyzdžiui, NER 300, „neįgyvendinta nė vieno sėkmingo anglies dioksido surinkimo ir saugojimo projekto“. Taigi esama daug netikrumo dėl CCS technologinių galimybių, nedaug tikrumo dėl visuomenės CCS teikiamos paramos.

⁽⁴⁾ 2014 m. spalio 23–24 d. Europos Vadovų Tarybos išvados, EUCO 169/14, I 2.1, 2.2, 2.10–2.13 dalys.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonės „Investavimas į pažangią, novatorišką ir tvarią pramonę. Atnaujinta ES pramonės politikos strategija“ (OL C 227, 2018 6 28, p. 70) „Strateginiai pramonės politikos iki 2030 m. pokyčiai“ (OL C 62, 2019 2 15, p. 16), „Europos bendro vartojimo ekonomikos darbotvarkė“ (OL C 75, 2017 3 10, p. 33).

⁽⁶⁾ Socialinės įmonės „Circle Economy“ ir tarptautinės konsultavimo įmonės „Ecofys“ ataskaita Circular Economy: A key lever in bridging the emissions gap to a 1.5°C pathway.

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė „Pilietinės visuomenės indėlis rengiant visapusišką ES maisto politiką“ (OL C 129, 2018 4 11, p. 18).

⁽⁸⁾ 2019 m. balandžio mėn. pirmininko pavaduotojo Maris Sefcovic pranešimas spaudai, 2019 m. gegužės 2 d. bendra spaudos konferencija su Peteriu Altamaier ir Bruno Le Maire.

3.1.1.2. EESRK atkreipia dėmesį į svarbų bioenergetikos vaidmenį surenkant ir saugant anglies dioksidą ir naudojantis natūraliais anglies absorberiais, pavyzdžiui, miškais, taisyti žemės ūkiu, ganyklomis, durpynais ir t. t. Tvari miškotvarka kartu su medienos gaminių, kurie kaupia anglies dioksidą ir pakeičia iškastines medžiagas ir energiją, naudojimu padeda ilginauti švelninti klimato kaitą ir didinti miškų pajėgumą prisitaikyti prie klimato kaitos. Labai svarbu panaudoti žemės ūkio paskirties žemės anglies dioksido kaupimo pajėgumus. Tvari miškotvarka ir žemės ūkio paskirties žemės potencialo, susijusio su anglies dioksido sekvestracija, naudojimas yra sprendimo dalis.

3.2. Pagrindinės sąlygos. Apžvalga

3.2.1. EESRK sutinka, kad tam, kad numatoma pertvarka būtų sėkminga, būtina užtikrinti galimybę gauti tinkamą finansavimą. Būtina pritraukti pakankamai viešųjų ir privačių investicijų. Todėl EESRK kartoja savo raginimą užtikrinti, kad 40 % Europos strateginių investicijų fondo ir 40 % ES biudžeto būtų investuojama į kovą su klimato kaita ir visos ES bei nacionalinių biudžetų atsparumą klimato kaitos poveikiui⁽⁹⁾. EESRK pabrėžia glaudžią mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo ir inovatyvių sprendimų pateikimo ir rinką sąsają, kaip toliau nurodyta 3.3.5 ir 3.3.6 punktuose.

3.2.2. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos tvaraus augimo finansavimo veiksmų planą ir su juo susijusius pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamo akto. EESRK kartoja, jog žaliajam finansavimui svarbu suteikti teigiamą įvaizdį, kad atliekant bet kokio pobūdžio ženklinimą arba lyginamąją analizę būtų atsižvelgiama į sektorių ir vietos ypatumus, taip pat atitinkamų įmonių dydį⁽¹¹⁾.

3.2.3. EESRK primena konkrečius savo pasiūlymus, kaip finansavimą nukreipti tvarioms investicijoms pasitelkiant „ekologišką lėšų skyrimą“⁽¹²⁾, naudojant Europos Centrinio Banko kiekybinį skatinimą kaip finansavimo šaltinį.

3.2.4. EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę kurti priemonių rinkinį, kuris padėtų nedideliems subjektams lengviau gauti finansavimą, kad visų lygmenų subjektai galėtų gauti kovai su klimato kaita skirtą finansavimą⁽¹³⁾.

3.2.5. Galiausiai EESRK pabrėžia, kad su klimatu ir energetikos pertvarka susijusios technologijos yra nuolat dinamiškai plėtojamos. Todėl labai svarbu reguliariai iš naujo įvertinti metodus ir priemones.

3.3. Moksliniai tyrimai ir inovacijos

3.3.1. EESRK nurodo, kad perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos neįmanomas be plataus masto mokslinių tyrimų ir inovacijų, įskaitant socialines inovacijas. Tačiau tam reikalingos įvairiausios inovacijos, įskaitant naują elgseną, verslo modelius, socialines normas, procesus, metodus, rinkodarą ir technologijas.

3.3.2. EESRK nurodo, kad Europoje gyvena apie 7 % pasaulio gyventojų, išmetama 10 % pasaulyje išmetamo ŠESD kiekio, Europos BVP sudaro 20 % pasaulio BVP, be to, Europoje išleidžiama 30 % pasaulinių aukštos kokybės mokslinių leidinių. Kadangi perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos turi būti visuotinis bandymas kovoti su klimato kaita, EESRK mano, jog didžiausią poveikį ES gali pasiekti likusiam pasauliui įrodydama, kad šią pertvarką įmanoma įgyvendinti ir kad ji naudinga visuomenei.

3.3.3. EESRK mano, kad Europa atlieka aukštos kokybės mokslinius tyrimus, tačiau jai sunkiai sekasi paversti juos vertingomis inovacijomis. ES ir valstybės narės turėtų geriau remti mokslinius tyrimus ir inovacijas visose savo vertės grandinėse nuo pagrindinių mokslinių tyrimų iki komercinio diegimo ir veiksmingiau įtraukti socialinius ir humanitarinius mokslus siekiant geriau suprasti, kas nulemia galutinių vartotojų, įskaitant MVĮ ir piliečius, energijos rūšių pasirinkimą.

3.3.4. EESRK mano, kad ES turi istorinę galimybę įgalėti Europos įmones, naujovių diegėjus, darbuotojus ir investuotojus įtvirtinti savo pirmaujantį vaidmenį pasaulyje sparčiai augančiose šviesios energijos rinkose. ES turėtų sustiprinti savo siekį visose šviesios energijos srityse – nuo energijos vartojimo efektyvumo iki elektromobilumo, siekiant Europos įmonėms užtikrinti tvirtą vidaus rinką, kurioje inovacijos gali būti saugiai diegiamos, taip pat parengti integruotą pramonės strategiją, skirtą šviesios energijos sprendimų eksportui į kitas pasaulio šalis.

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė dėl Europos kovos su klimato kaita finansavimo pakto (OL C 62, 2019 2 15, p. 8).

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“ (OL C 110, 2019 3 22, p. 14).

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonės „Tvaraus augimo finansavimo veiksmų planas“ (OL C 62, 2019 2 15, p. 73) ir „Tvarus finansavimas: taksonomija ir lyginamieji standartai“ (OL C 62, 2019 2 15, p. 103).

⁽¹²⁾ EESRK nuomonė dėl Europos kovos su klimato kaita finansavimo pakto (OL C 62, 2019 2 15, p. 8).

⁽¹³⁾ Žr. pirmesnę 10 išnašą.

3.3.5. Todėl EESRK prašo Europos Komisijos, Europos Parlamento ir Europos Vadovų Tarybos užtikrinti, kad būsimoje daugiametėje finansinėje programoje būtų tinkamai remiami energetikos ir klimato kaitos moksliniai tyrimai, inovacijos ir, jei įmanoma, diegimas rinkoje. Todėl jis pritaria Europos Parlamento raginimui programos „Europos horizontas“ biudžetą 2021–2027 m. programavimo laikotarpiui padidinti iki 120 mlrd. EUR. Be to, jis ragina kurti sinergijas tarp ES finansavimo priemonių, įskaitant programą „Europos horizontas“, Europos infrastruktūros tinklų priemonę, inovacijų fondą, struktūrinius fondus, Tarptautinio termobranduolinio eksperimentinio reaktoriaus (ITER) projektą, EURATOMO mokslinių tyrimų ir mokymo programą, programą „Erasmus“, taip pat Europos investicijų banko ir Europos investicijų fondo valdomas priemones.

3.3.6. EESRK palankiai vertina pasiūlymą kurti mokslinių tyrimų ir inovacijų misijas, siekiant mokslinius tyrimus ir inovacijas geriau nukreipti į projektus, susijusius su visuomenės problemomis, įskaitant perėjimą prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos. Šiuo atžvilgiu EESRK prašo Europos Komisijos, Europos Parlamento ir Europos Sąjungos Tarybos imtis specialaus uždavinio, kad iki 2030 m. 100 Europos miestų taptų neutralizuoto poveikio klimatui miestais. Taip europiečiams bus parodoma, kad perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos gali tapti tikrove ir pagerinti jų gyvenimo kokybę. Tai taip pat bus galimybė konkrečiai bendradarbiauti su miestais visame pasaulyje, pradedant nuo Rytų partnerystės ir Viduržemio jūros sąjungos šalių miestų, kad jie galėtų remtis Europos patirtimi.

3.3.7. EESRK palankiai vertina pasiūlymą įsteigti Europos inovacijų tarybą. Remdamasis jau esamų priemonių, įskaitant Europos inovacijos ir technologijos institutą, taikymo patirtimi, EESRK norėtų, kad Europos inovacijų taryba taptų pagrindine ES priemone, padedančia teikti ilgalaikį ir rizikos toleravimu grindžiamą kapitalą toms inovacijoms, kurios yra labai svarbios pereinant prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos. Tai gali padėti nacionalinėms veiklą pradedančiosioms įmonėms tapti Europos lyderėmis, o ne būtų nupirktoms JAV ir Azijos konkurentų.

3.3.8. Šiomis aplinkybėmis EESRK atkreipia dėmesį į itin svarbų regionų ir vietos bendruomenių vaidmenį sprendžiant klimato kaitos problemas ir suteikiant daugiau galimybių prisitaikyti ir būti atspariems taip, kad tai turėtų tiesioginio poveikio su plataus masto pertvarka susijusioms vietos perspektyvoms. Daugelis bendruomenių jau pačios imasi iniciatyvos ir veiksmingai dalyvauja įgyvendinant reikiamas priemones. EESRK atkreipia dėmesį į ES salų, įskaitant atokiausius regionus, kaip galimų Europos Sąjungos ir kitų pasaulio šalių poveikio klimatui neutralizavimo politikos inovatorių, vaidmenį.

3.4. *Kartu rengiamas socialinis paktas dėl perėjimo prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos.*

3.4.1. EESRK mano, kad visos Europos, nacionalinės ir subnacionalinės institucijos turėtų didinti paramą perėjimui prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos. Anglijų sektoriaus darbuotojams daugelyje ES šalių iškelus pagrįstą susirūpinimą keliančių klausimų ir pastaruoju metu Prancūzijoje kilus socialiniams judėjimams dar labiau atkreiptas dėmesys į būtinybę parodyti, kad perėjimas prie aplinkos atžvilgiu tvaresnės visuomenės kartu turėtų būti ir perėjimas prie demokratiškesnės ir socialiai teisingesnės visuomenės.

3.4.2. EESRK mano, jog Europai reikalingas socialinis paktas dėl perėjimo prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos, dėl kurio turi susitarti ES, valstybės narės, regionai, miestai, socialiniai partneriai ir organizuota pilietinė visuomenė, siekiant užtikrinti, kad pereinant prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos niekas neliktų nuošalyje.

3.4.3. EESRK mano, kad Europos Sąjunga turi skirti tinkamą finansavimą, siekdama remti darbuotojus, kuriems kyla pavojus netekti darbo dėl perėjimo prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos. Šiuo tikslu EESRK ragina Europos Komisiją, Parlamentą ir Tarybą užtikrinti, kad, siekiant spręsti su perėjimu prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos susijusias problemas, Europos socialinis fondas ir Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas būtų tinkamai kuriami ir finansuojami. Tai parodytų Europos valių užtikrinti, kad niekas neliktų nuošalyje.

3.4.4. EESRK mano, kad neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos sektorių darbuotojų įgūdžiai gali labai skirtis nuo šiuo metu daugelio darbuotojų turimų įgūdžių. Siekiant užtikrinti, kad būsimi ir dabartiniai darbuotojai, taip pat mokymo paslaugų teikėjai, rinkdamiesi mokymus, galėtų įtraukti perėjimą prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos, svarbu pritaikyti švietimo ir mokymo programas. Taip Europos darbo jėgai bus sudaromos sąlygos greičiau prisitaikyti, be to, europiečiams bus padedama ugdyti naujus talentus.

3.4.5. EESRK mano, kad perėjimas prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos yra galimybė sukurti darbo vietų jauniems europiečiams, įskaitant jaunos bedarbius. Todėl EESRK prašo Europos Komisijos parengti Žaliąją „ErasmusPro“ programą, kuri būtų grindžiama „ErasmusPro“ bandomuoju projektu, taip pat kitais projektais, kurie gali padėti į augančius neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos sektorius (pvz., tvaraus žemės ūkio, žiedinės ekonomikos, atliekų tvarkymo, energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos gamybos) pritraukti daugiau jaunimo, gerinant tokių darbo vietų įvaizdį ir darbo sąlygas.

3.4.6. EESRK perėjimą prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos laiko galimybe panaikinti energijos nepriteklių Europoje, taip pat pagerinti gyvenimo kokybę, kurti darbo vietas ir skatinti socialinę įtrauktį. ES visiems europiečiams turėtų užtikrinti vienodas galimybes naudotis pagrindinėmis energijos tiekimo paslaugomis. Remiantis Europos energijos nepritekliaus observatorijos išvadomis, Europos veiksmų planas siekiant panaikinti energijos nepriteklių turėtų būti rengiamas bendradarbiaujant su suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant vartotojų organizacijas, siekiant užtikrinti, kad viešieji veiksmai būtų vis labiau nukreipiami į pagrindines energijos nepritekliaus priežastis. EESRK pabrėžia būtinybę pereiti nuo palaikomųjų prie prevencinių priemonių, pavyzdžiui, renovacijos, kad seni pastatai taptų energijos nevaržančiais pastatais. Socialiniai tarifai ir energijos čekiai gali tik laikinai palengvinti padėtį ir juos reikėtų laipsniškai pakeisti kitais mechanizmais, pavyzdžiui, subsidijomis, skirtomis renovuoti esamus pastatus, kad jie taptų energijos nevaržančiais pastatais, ir elektromobilių įsigijimu.

3.4.7. EESRK ragina valstybes nares geriau pripažinti ir remti piliečių ir bendruomenių atsakomybės jausmą už visas vietas iniciatyvas, kurių reikia siekiant skatinti neutralizuoto poveikio klimatui ekonomiką, įskaitant iniciatyvas, kuriomis siekiama keisti elgseną ir vietos lygmeniu gaminti atsinaujinančiąją energiją. Taikant paramos mechanizmus ir įgyvendinant energijos rinkos reformas vietos bendruomenėms turėtų būti suteikiama galimybė aktyviai dalyvauti energijos gamyboje ir užtikrinamos sąžiningos galimybės patekti į energijos rinką. Reikėtų aktyviau teikti pagalbą toms valstybėms narėms, kurioms trūksta institucinių pajėgumų.

3.4.8. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos ketinimą iki 2030 m. perpus sumažinti pirmalaikės mirties atvejų dėl oro taršos skaičių (2015 m. Europoje užregistruota 400000 pirmalaikės mirties atvejų). EESRK mano, kad ES ir visos jos valstybės narės kovą su oro tarša turėtų laikyti aukšto lygio politiniu prioritetu. Reikėtų stiprinti reguliavimo priemones, mažinančias transporto priemonių ir jėgainių išmetamą taršą. Europos Komisija turėtų dar labiau įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas, visų pirma vaikus ir pagyvenusius žmones ginančias asociacijas, nes šioms Europos gyventojų grupėms kyla didžiausias pavojus nukentėti ir mirti nuo oro taršos.

3.4.9. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, jog socialinio pakto dėl perėjimo prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos rengimas yra labai svarbus aspektas siekiant užtikrinti, kad piliečiai konstruktyviai prisidėtų prie konkrečių veiksmų, kuriais skatinama ši pertvarka.

3.5. *Demokratija ir valdymas*

3.5.1. EESRK pritaria piliečių, regionų ir vietos valdžios institucijų vaidmens svarbai ir piliečių dalyvavimui, numatytam piliečių dialogų metu. Atsižvelgdamas į didžiulio masto jaunimo dalyvavimą, EESRK ragina Europos Komisiją ir valstybes nares pradėti dialogą ir su jaunaisiais piliečiais.

3.5.2. EESRK palankiai vertina Komisijos požiūrį, kad siekiant švaraus judumo „šios evoliucijos pagrindas turi būti individų ir bendrovių elgsenos pokyčiai“. EESRK mano, kad tai pasakytina apie visus su perėjimu prie neutralizuoto poveikio klimatui ekonomikos susijusius sektorius, įskaitant energetikos, būstų, žemės ūkio ir maisto sektorius. Komitetas pabrėžia, kad numatomiems plataus užmojo pokyčiams, įskaitant elgsenos ir gyvenimo būdo pokyčius, kuriems turi pritarti suinteresuoti subjektai.

3.5.3. Todėl EESRK mano, kad dabartinės procedūros dar nėra visiškai tinkamos, siekiant užtikrinti būtiną piliečių pritarimą. EESRK pabrėžia, kad Europos Komisija turėtų siekti ne tik užtikrinti, kad energetikos pertvarka būtų socialiniu požiūriu priimtina, bet ir užtikrinti, kad ji būtų demokratiškai ir socialiai remiama.

3.5.4. Remdamasis Reglamentu dėl energetikos valdymo, EESRK siūlo palaikyti nuolatinį dialogą su piliečiais ir mano, kad jis turėtų būti privalomas visų labai svarbių su klimato kaita susijusių politinių sprendimų ir visos su klimato kaita susijusios ES teisėkūros parengiamasis aspektas. Svarbūs tokio dialogo, kuris turėtų būti artimas piliečiams, elementai turėtų būti skaidrumas ir atskaitomybė. Todėl, nors gali būti reikalingas dialogas internetu, jį reikia papildyti susitikimais ir tiesioginiu kontaktu su plačiąja visuomene. Jis turi būti tinkamai finansuojamas, aprūpintas darbuotojais ir įgauti pavidalą jį pavedant Europos Komisijos pirmininko pavaduotojui.

3.5.5. EESRK mano, jog ES ir valstybės narės turi dar labiau demokratizuoti energetikos politikos formavimą naudodamosi įvairiomis priemonėmis, pavyzdžiui, deliberatyviosios apklausos, taip pat užtikrinamos sistemingą organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą ir skirdamos tam reikalingus išteklius, kad ji galėtų dalyvauti rengiant ir įgyvendinant nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus.

3.5.6. EESRK atkreipia dėmesį į ypatingą vaidmenį, kurį atlieka regionų ir vietos valdžios institucijos įgyvendinant klimato ir energetikos politiką ir skatinant jos veiksmingam įgyvendinimui reikalingą atitinkamą elgseną. Jis atkreipia dėmesį į Merų pakto vykdomas iniciatyvas ir ragina pritarti panašioms iniciatyvoms ir sukurti nuolatinį konsultacijų mechanizmą, pagrįstą Talano dialogo (14). Tai apima Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje, kurį vesti ragino EESRK.

(14) <https://unfccc.int/topics/2018-talanoa-dialogue-platform>

3.5.7. EESRK kartoja savo raginimą Europos aplinkos agentūroje įsteigti Europos energetikos informacijos tarnybą, kuri galėtų užtikrinti atvirą prieigą prie duomenų, sukurti vieną bendrą prieigą visiems duomenų rinkiniams, kurių reikia norint įvertinti energetikos sąjungos pažangą, kartu su suinteresuotaisiais subjektais parengti skirtingų scenarijų prielaidas, sukurti atvirojo kodo modelius, kad būtų galima išbandyti įvairias prielaidas ir patikrinti, ar skirtingos prognozės dera tarpusavyje. Visiems sprendimus priimančioms asmenims, įmonėms ir plačiajai visuomenei turėtų būti suteikta galimybė laisvai susipažinti su šios tarnybos veikla.

3.5.8. EESRK ragina Europos Parlamentą įsteigti nepriklausomą ES klimato kaitos komitetą, kuriam būtų pavesta atlikti moksliniais duomenimis pagrįstus vertinimus ir rengti politines rekomendacijas. Jei valstybėse narėse panašių komitetų dar nėra, EESRK ragina jas įsteigti tokius komitetus nacionaliniu lygiu ir užtikrinti, kad jie teiktų ataskaitas nacionaliniam parlamentui ir nacionaliniam Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus.

2019 m. birželio 20 d. Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

KLAIDŲ IŠTAISYMAS**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo, deramai atsižvelgiant į pasaulinę laivų kuro sąnaudų duomenų rinkimo sistemą, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/757, klaidų ištaisymas**

(Europos Sąjungos oficialusis leidinys C 240, 2019 m. liepos 16 d.)

(2019/C 282/10)

43 puslapis, 3.1 dalis:

yra: „Atrodo, kad tai prieštarauja pasiūlyme pateiktai naujai, iš dalies pakeistai 9 straipsnio 1 dalies f punkto (naujas) nuostatai, kurioje nurodoma, kad bet kokia pervežamo krovinių stebėseną (kiekvieno reiso atžvilgiu) yra savanoriška, nes siūlomas su pervežamu kroviniu susijęs pakeitimas yra tik savanoriškos stebėsenos klausimas ir todėl nėra derinamas su JT TJO duomenų rinkimo sistema.“

turi būti: „Atrodo, kad tai prieštarauja pasiūlyme pateiktai naujai, iš dalies pakeistai 9 straipsnio 1 dalies f punkto nuostatai, kurioje nurodoma, kad bet kokia pervežamo krovinių stebėseną (kiekvieno reiso atžvilgiu) yra savanoriška, nes siūlomas su pervežamu kroviniu susijęs pakeitimas yra tik savanoriškos stebėsenos klausimas ir todėl nėra derinamas su JT TJO duomenų rinkimo sistema.“;

43 puslapis, 3.2 dalis:

yra: „Siūloma 11 straipsnio 2 dalis (nauja) galėtų būti iš dalies pakeista taip:“;

turi būti: „Siūloma 11 straipsnio 2 dalis galėtų būti iš dalies pakeista taip:“.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT